"...วันนี้ต้องแสดงความร่วมมือขั้นต้น ปลุกพลังที่ชัดเจน
ทั้งภาครัฐ ภาคเอกชน ภาคประชาชน โดยเฉพาะชุมชนท้องถิ่น ที่ขับเคลื่อน
ระบบเศรษฐกิจฐานราก ซึ่งเป็นหน้าที่ของรัฐที่จะต้องทำให้คนทุกระดับมีความสุข
มีความพึงพอใจในสิ่งที่ตัวเองมีอยู่ เหมือนแนวทางที่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวฯ
เคยมีพระราชดำรัสเรื่องปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง ทั้งจะต้องมีความรู้คู่คุณธรรม
ซึ่งคุณธรรมของผู้ที่มาบริหารบ้านเมืองคือธรรมาภิบาล มีศีลธรรม แค่สังคมทำตามศีล 5
ให้ครบ ก็สามารถสร้างความสุขได้แล้ว ดังนั้น สิ่งที่จะต้องทำในวันนี้ ผมขอใช้คำว่า
เราจะต้องเจริญเติบโต มีความเข้มแข็งไปด้วยกัน ทั้งเศรษฐกิจระดับบน เศรษฐกิจข้ามชาติ
รวมไปถึงชุมชนฐานราก คือพวกท่านที่อยู่ ณ ที่นี้ ทั้งในหมู่บ้าน ตำบล อำเภอ จังหวัด จนถึง
ภูมิภาค ทั้งหมดนี้รวมกันเป็นโครงสร้างที่ทำให้ทุกคนในประเทศนี้ ตลอดจนในประชาคมโลก
มีความเข้มแข็ง ...วันนี้เราต้องทำประชานิยมให้เป็นประชารัฐให้ได้ ด้วยสองมือ
พลังสมอง พลังความคิดของคนในท้องถิ่น ให้ข้าราชการเป็นเพียงผู้หนุนเสริม
เป็นเข็มทิศให้..."

- พลเอกประยุทธ์ จันทร์โอชา นายกรัฐมนตรี -

สสส สำนักงานกองทุนสนับสนุนการสร้างเสริมสุขภาพ

เครือข่ายร่วมสร้างชุมชนท้องถิ่นน่าอยู่

ประชารัฐ

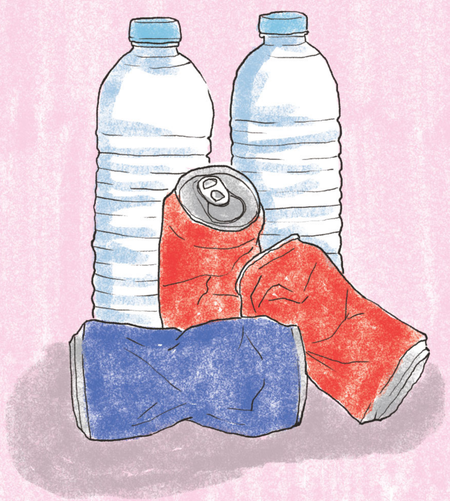

วิถีชุมชน สร้างเศรษฐกิจฐานราก :

จัดการขยะ

12 ประเด็นสร้างสรรค์เพื่อการพัฒนาเศรษฐกิจฐานรากอย่างยั่งยืน

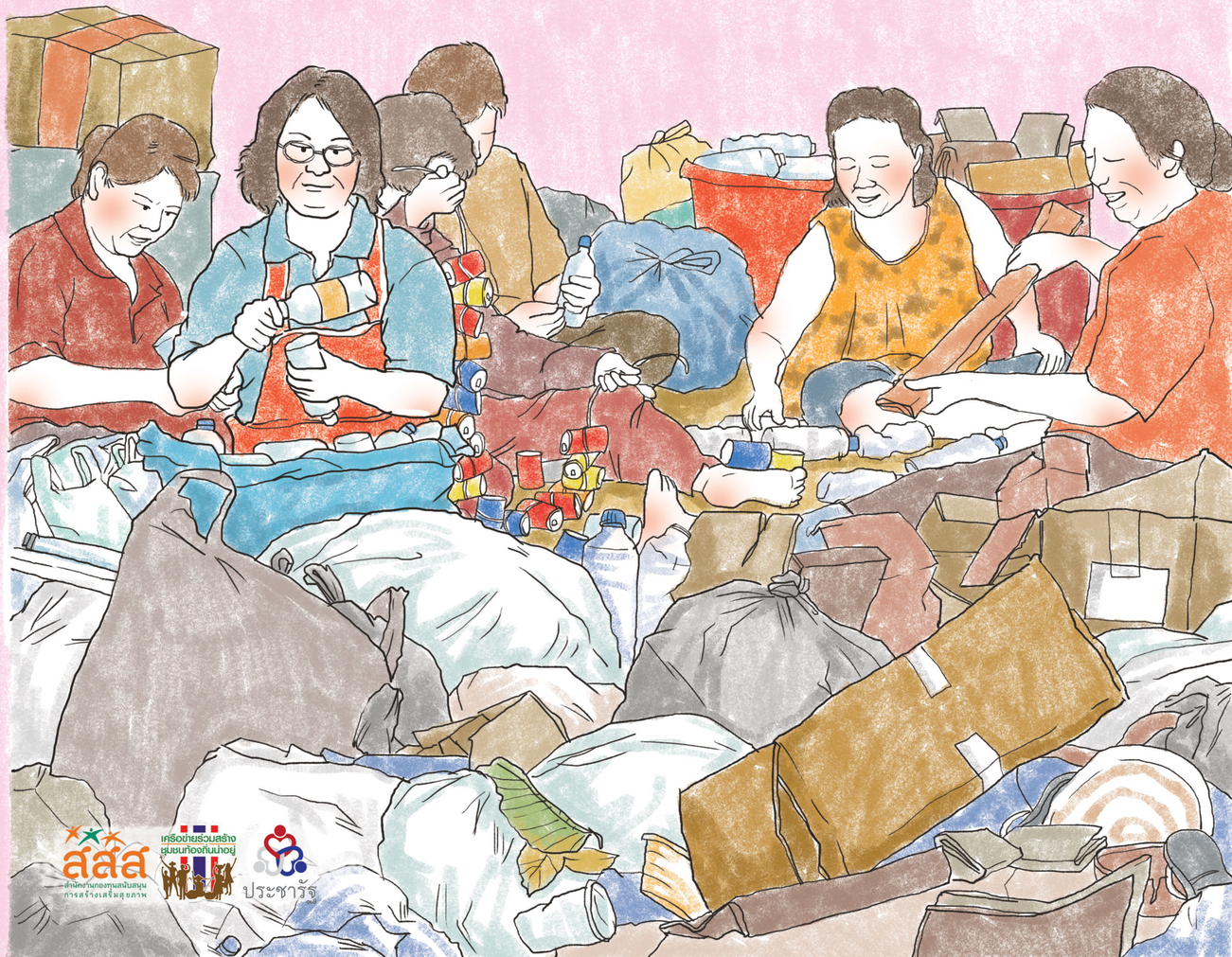

สสส สำนักงานกองทุนสนับสนุนการสร้างเสริมสุขภาพ

เครือข่ายร่วมสร้างชุมชนท้องถิ่นน่าอยู่

ประชารัฐ

คำนำ

ภายหลังจากที่ **พล.อ.ประยุทธ์ จันทร์โอชา** นายกรัฐมนตรี และหัวหน้าคณะรักษาความสงบแห่งชาติ หรือ คสช. เป็นประธานเปิดงาน และมอบแนวนโยบายการสานพลังประชารัฐ เพื่อเศรษฐกิจฐานราก ไป เมื่อวันที่ 20 กันยายน 2558 ณ อิมแพ็ค เมืองทองธานี นับเป็นการประกาศยุทธศาสตร์ทางเศรษฐกิจ โดยใช้ชุมชนฐานราก หรือชุมชนท้องถิ่นเป็นกลไกสำคัญในการขับเคลื่อน ทางสำนักงานกองทุนสนับสนุน การสร้างเสริมสุขภาพ (สสส.) โดยสำนักสนับสนุนสุขภาวะชุมชน (สำนัก 3) ในฐานะองค์กรที่ทำงาน ร่วมกับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นทั่วประเทศจึงได้ตอบรับ เพื่อจะเป็นแรงหนึ่งในการสนับสนุน และ ส่งเสริมกระบวนการสร้างเศรษฐกิจภายในชุมชนท้องถิ่นให้มีความเข้มแข็ง และยั่งยืนสืบไป

ทั้งนี้ สำนักสนับสนุนสุขภาวะชุมชนได้มีแนวนโยบายสาธารณะ 7+1 เป็นตัวขับเคลื่อน การทำงานชุมชนท้องถิ่น อันประกอบด้วยนโยบายสาธารณะด้านการบริหารจัดการแบบมีส่วนร่วม นโยบายสาธารณะด้านการจัดสวัสดิการสังคมโดยชุมชน นโยบายสาธารณะด้านเกษตรกรรมยั่งยืน นโยบายสาธารณะด้านการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม นโยบายสาธารณะด้านการเรียนรู้ ของเด็กและเยาวชน นโยบายสาธารณะด้านการดูแลสุขภาพชุมชน นโยบายสาธารณะด้านการจัดการ ภัยพิบัติ และ +1 คือการลงทุนด้านสุขภาพโดยชุมชน ซึ่งทางสำนักสนับสนุนสุขภาวะชุมชน ตลอดจน เครือข่ายร่วมสร้างชุมชนท้องถิ่นน่าอยู่ จึงได้ปรับกระบวนทัศน์ โดยนำรูปธรรมภายใต้นโยบายสาธารณะ เหล่านี้ มาต่อยอดเป็น 12 ประเด็นขับเคลื่อนเศรษฐกิจชุมชน อันได้แก่ 1) ผ้าพื้นเมือง 2) ข้าวและ โรงสีชุมชน 3) ผักสวนครัว 4) ท่องเที่ยวชุมชน 5) ส่งเสริมอาชีพ 6) ตลาดชุมชน 7) บริการสุขภาพชุมชน 8) จัดการน้ำ 9) ป่าชุมชน 10) จัดการขยะ 11) องค์กรการเงิน และ 12) ศูนย์เรียนรู้ โดยทั้งหมดนี้ ได้มีการเปิดตัวกับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ภายใต้ขบวนเครือข่ายร่วมสร้างชุมชนท้องถิ่นน่าอยู่ ไประดับหนึ่งแล้ว

สำหรับหนังสือ **'วิถีชุมชน สร้างเศรษฐกิจฐานราก : จัดการขยะ'** เป็นการคัดสรรรูปธรรมด้าน การจัดการขยะที่แตกต่างกันไปในแต่ละท้องถิ่น ซึ่งแสดงให้เห็นถึงความสำคัญของครัวเรือนที่ต้อง เข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการขยะตั้งแต่ต้นทาง ผ่านการคัดแยก เพื่อนำไปขาย ทำปุ๋ย หรือรอกำจัด ซึ่งถ้าชุมชนสามารถสร้างระบบการจัดการขึ้นมาได้ ก็จะช่วยท้องถิ่นลดรายจ่ายด้านการจัดการขยะ สามารถนำงบประมาณไปดำเนินกิจกรรมอื่นๆ ที่มีความจำเป็น ขณะเดียวกันครัวเรือนก็มีรายได้เพิ่ม จากการขายขยะ

ชุมชนที่ตระหนักรู้หลายแห่ง สามารถสร้างรูปธรรมจัดการขยะจนเหลือศูนย์ บางชุมชนไม่ต้อง มีถังขยะด้วยซ้ำไป บางชุมชนสามารถสร้างรายได้จากขยะ จนสามารถนำเงินไปพัฒนาชุมชน ต่อยอด เป็นกิจกรรมต่างๆ ที่มีความน่าสนใจ

นอกจากนี้ การจัดการขยะยังสะท้อนประโยชน์ในมิติอื่นๆ นอกเหนือจากเศรษฐกิจ เช่น ด้านสิ่งแวดล้อม ชุมชนสะอาดตาน่าอยู่ ด้านสุขภาพ ด้วยความสกปรกเป็นที่บ่มเพาะเชื้อโรค ซุกซ่อน พาหะแห่งโรคร้ายหลายโรค ซึ่งจากรูปธรรมที่คัดสรรมาไว้ในหนังสือเล่มนี้ จะช่วยให้เข้าใจในมิติต่างๆ ได้ชัดเจนยิ่งขึ้น

เครือข่ายร่วมสร้างชุมชนท้องถิ่นน่าอยู่

สารบัญ

รูปธรรมจาก **ภาคเหนือตอนบน** | 3

รูปธรรมจาก **ภาคเหนือตอนล่าง** | 14

รูปธรรมจาก **ภาคอีสาน** | 18

รูปธรรมจาก **ภาคกลางตะวันตก** | 27

รูปธรรมจาก **ภาคใต้ตอนบน** | 29

วิถีชุมชน สร้างเศรษฐกิจฐานราก : จัดการขยะ

บรรณาธิการอำนวยการ

สมพร ใช้บางยาง | ดวงพร เฮงบุณยพันธ์ | ขนิษฐา นันทบุตร

บรรณาธิการ

ขยัน วิพรหมชัย | พีรพงษ์ บุญสวัสดิ์กุลชัย | ธัญญา แสงอุบล | พิทักษ์พงษ์ ป้อมปราณี | นิลภา จิระรัตนวรรณะ | ทัศนีย์ วีระกันต์ | กฤตพจน พงศ์ถิรประสิทธิ์ | สุทธิโชค จรรยาอังกูร | นิศาชล บุบผา | เบญจยามาศ พิลายนต์ | ขวัญสุดา บุญทศ | สมปรารถนา ดาผา | ศรินรัตน์ จันทพิมพ์ | อัมราภรณ์ ภู่ระย้า | อรุณณี ใจเที่ยง | กรัณย์พิชญ์ โคตรประทุม | วโรชา ศรีเจริญ | กมนทรรศน์ แม่นธนู

กองบรรณาธิการ

ศวภ.ล้านนา | ศวภ.เหนือตอนล่าง | ศวภ.อีสาน | ศวภ.กลางตะวันออก | ศวภ.กลางตะวันตก | ศวภ.ใต้บน | ศวภ.ใต้ล่าง

ศิลปกรรม พรทิวา ไวยครุฑธา

ภาพปก เบญจรัตน์ ชูนวน

จัดพิมพ์โดย

สำนักงานกองทุนสนับสนุนการสร้างเสริมสุขภาพ (สสส.)
โดยสำนักสนับสนุนสุขภาวะชุมชน (สำนัก 3)
อาคารเรียนรู้สุขภาวะ เลขที่ 99/8 ซอยงามดูพลี
แขวงทุ่งมหาเมฆ เขตสาทร กรุงเทพฯ 10120
โทรศัพท์ 02-343-1500

ดำเนินการผลิตโดย

หจก. จู๊ซ อัพ มีเดีย แอนด์ คอมมิวนิเคชั่น
เลขที่ 7 ซอยรามคำแหง 44 แยก 2 ถนนรามคำแหง
แขวงหัวหมาก เขตบางกะปิ กรุงเทพฯ 10240

รูปธรรมจาก
ภาคเหนือตอนบน

กลุ่มกองทุนบุญขยะ หมู่ที่ 2 บ้านกอม่วง

เทศบาลตำบลอุโมงค์ อำเภอเมือง จังหวัดลำพูน

ในปี 2544 ที่บ้านกอม่วง หมู่ที่ 2 มีคนเป็นโรคไข้เลือดออกจำนวนมาก จนปี 2545 **คำอิ่น หล้าจักรสินธุ์** จึงจัดทำกองทุนบุญขยะขึ้นในชุมชน โดยเป็นการนำขยะมารวมเป็นกองทุน มีคณะกรรมการบริหารจัดการ ส่งเสริมให้คนคัดแยกขยะ และนำมาส่งให้กับกองทุน

"กลุ่มเป้าหมายคือผู้สูงอายุ ซึ่งส่วนใหญ่อยู่กับบ้าน ให้เขาเก็บคัดแยกขยะมาส่ง เงินแต่ละบาทจากการขายขยะ จะนำเก็บไว้ เมื่อถึงสิ้นปีจะนำไปซื้อของเพื่อมอบให้กับผู้สูงอายุ"

นอกจากผู้ใหญ่จะใส่ใจดูแลสภาพแวดล้อมแล้ว เยาวชนที่นี่ก็เป็นกลไกสำคัญ โดย คำอิ่น เล่าว่า เด็กๆ ที่นี่จะปั่นจักรยานเก็บขยะในยามว่าง เมื่อได้ขยะก็จะมีการนำมาแลกเป็นแต้ม แต่ละปีจะมีการนำแต้มมาแลกเป็นสิ่งของเครื่องใช้

ทางกลุ่มจะรับขยะในวันรับเบี้ยผู้สูงอายุ ซึ่งทางผู้สูงอายุจะมารับเบี้ยที่จุดรวมตัวของหมู่บ้าน หิ้วขยะมาคนละถุงสองถุง รับเงินแล้วก็ขายขยะ เป็นความร่วมมือร่วมใจที่หาได้จริงๆ ในชุมชน

ทั้งยังมีโครงการทอดผ้าป่าขยะรีไซเคิล ซึ่งทางกรรมการจะมีการประกาศผ่านเสียงตามสายของหมู่บ้านให้เอาขยะมารวมกัน โดยมีพระมาให้ศีลให้พรตามประเพณีทอดผ้าป่าจริงๆ หากเปลี่ยนจากปัจจัยเป็นขยะ

ที่บ้านหมู่ที่ 2 จะแบ่งการจัดการขยะออกเป็น 4 ประเภท คือขยะรีไซเคิล ขยะทั่วไป ขยะอันตราย และขยะเปียก แต่ละประเภทจะมีประธานรับผิดชอบในประเภทของตัวเอง

แก้วตา กันทาวัฒน์ ประธานกลุ่มขยะรีไซเคิล ชี้ให้ดูขยะอย่างถุงน้ำยาปรับผ้านุ่ม ขวดพลาสติก ซองกาแฟ ที่ได้นำมาเป็นวัสดุในการประดิษฐ์งานหัตถกรรม เพิ่มมูลค่า และตอบวัตถุประสงค์

บ้านกอม่วงไม่ได้ทำแค่เพราะเกิดโรคไข้เลือดออก เพราะทำมาอย่างต่อเนื่อง โดยเข้าประกวดในโครงการ Zero Waste เสมอมา จนได้เป็น 1 ใน 5 หมู่บ้านทั่วประเทศที่สามารถลดขยะให้เหลือศูนย์

"ปีล่าสุดนี้ ทางกลุ่มทำพื้นที่สีเขียว ซึ่งมีการดำเนินงานใน 3 กิจกรรมหลัก อาทิ การปลูกต้นไม้ การประหยัดไฟ การคัดแยกขยะ และการเดินทางอย่างยั่งยืน ซึ่งรณรงค์ให้คนหันมาใช้จักรยานมากขึ้น เราใช้เสียงตามสายในการรณรงค์ รวมถึงมีคณะกรรมการเดินเคาะประตูบ้านเพื่อขอความร่วมมือ พยายามพาเขาไปเรียนรู้ที่ศูนย์ลดโลกร้อนตำบลอุโมงค์" คำอิ่น เล่าด้วยรอยยิ้ม...

จัดการขยะด้วยมือเรา

องค์การบริหารส่วนตำบลดอนแก้ว อำเภอแม่ริม จังหวัดเชียงใหม่

ในปี 2542 **ดร.อุบล ยะไวทย์ณะวิชัย** ปลัด อบต.ดอนแก้ว เห็นว่าการจัดการขยะที่ผ่านมาเป็นการแก้ไขปัญหาที่ปลายทาง เพราะมีค่าใช้จ่ายตามมาอีกสารพัด ทั้งการซื้อรถขยะ จ้างคนเก็บขยะ ทำเตาเผาขยะ ดังนั้น ปลัดฯ จึงเสนอว่า แทนที่จะโยนภาระทั้งหมดให้เป็นของ อบต. ก็น่าจะดึงภาคประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมด้วย เลยเชื้อเชิญสำนักงานสิ่งแวดล้อมแห่งชาติมาจัดอบรมเรื่องการจัดการขยะแก่ชาวบ้าน พร้อมกับของบประมาณ 100,000 บาท เพื่อสาธิตการเปลี่ยนขยะเป็นปุ๋ยชีวภาพ ต่อมา อบต.ได้เข้าดูงานที่จังหวัดพิษณุโลก ทำให้เกิดแนวทางในการจัดการขยะแบบใหม่ ๆ โดยเฉพาะการแยกขยะ มีการแบ่งขยะขายได้ ขยะทำปุ๋ย ขยะเผาทำลาย

ประจวบกับที่หมู่ 7 บ้านสันเหมือง เกิดปัญหาขยะล้น เนื่องจากมีตลาดอยู่ในพื้นที่ ชาวบ้านจึงตั้งกรรมการขึ้นมาแยกขยะอย่างจริงจัง โดยขยะที่เก็บได้จะถูกนำไปขาย เงินที่ได้ก็เก็บไว้ที่ส่วนกลาง กลายเป็นกองทุนขยะ สำหรับใช้ในกิจกรรมต่าง ๆ ในพื้นที่ ซึ่งโครงการนี้โดดเด่นจนได้รับรางวัลชุมชนขยะทองคำ จากสำนักงานประชาสัมพันธ์เขต 3 เชียงใหม่ และยังมีการต่อยอดเรื่อย ๆ เกิดอาสาสมัครสิ่งแวดล้อมที่จะคอยตรวจตราผู้ที่สร้างขยะเพิ่ม และขยายแนวคิดนี้ไปสู่ชุมชนอื่น ๆ ใน อบต.ดอนแก้ว จนกลายเป็นมาตรการบริหารจัดการขยะในชุมชนที่มีประสิทธิภาพ

ต่อมาหมู่ที่ 9 ได้มีการพัฒนาระบบที่เรียกว่าธนาคารวัสดุรีไซเคิล โดยมีการรวมหุ้นกันของสมาชิกในหมู่บ้าน หุ้นละ 10 บาท เพื่อเป็นทุนรับซื้อขยะ สมาชิกจะได้สมุดคู่ฝาก เมื่อแต่ละคนนำขยะมาฝาก ก็จะตีราคาขยะเป็นเงิน แล้วบันทึกลงไปในสมุดแต่ละเล่ม หากสมาชิกต้องการใช้เงินก็สามารถถอนออกมาได้ หรือจะเก็บสะสมไว้เป็นทุนหมุนเวียนของธนาคารต่อไป

ล่าสุด อบต.ดอนแก้ว ได้พัฒนาโครงการใหม่คือขยะบุฟเฟ่ต์ โดยชาวบ้านจะต้องแยกขยะออกเป็น 4 ประเภท คือขยะเปียกหรือขยะเน่าได้ ขยะแห้งทั่วไป ขยะแห้งที่มีประโยชน์หรือรีไซเคิลได้ และขยะอันตราย จากนั้นจึงเลือกว่าจะให้ อบต.เก็บขยะรูปแบบไหน แบบที่ 1 คือบริการฟรี โดยครัวเรือนจะต้องคัดแยกขยะ และดำเนินการส่งตามจุดรวบรวมขยะของหมู่บ้านเอง รูปแบบที่ 2 ค่าบริการ 30 บาท โดยครัวเรือนคัดแยกขยะเอง อาสาสมัครจัดเก็บให้เฉพาะขยะแห้งทั่วไป รูปแบบที่ 3 ค่าบริการ 40 บาท โดยครัวเรือนคัดแยกขยะเอง อาสาสมัครจัดเก็บให้เฉพาะขยะเปียก และรูปแบบที่ 4 ค่าบริการ 50 บาท โดยครัวเรือนคัดแยกขยะเอง อาสาสมัครจัดเก็บให้ทั้งขยะแห้งทั่วไปและขยะเปียก ส่วนครัวเรือนไหนไม่แยกขยะ อบต.จะไม่จัดเก็บให้ การทำเช่นนี้ส่งผลให้ขยะในตำบลดอนแก้วเหลือน้อยมาก เฉลี่ย 200-300 กิโลกรัมต่อวัน

เปลี่ยนขยะให้เป็นปุ๋ย

เทศบาลตำบลอุโมงค์ อำเภอเมือง จังหวัดลำพูน

พื้นที่ของบ้านป่าเส้า หมู่ที่ 9 นั้น เป็นชุมชนแออัด ในความแออัดทำให้มีปัญหาหนึ่งตามมา คือปัญหาขยะ ทั้งเศษใบไม้ ขยะครัวเรือน กิ่งตอนลำไย ซึ่งส่วนใหญ่ชาวบ้านนิยมกำจัดขยะเหล่านี้ด้วยวิธีการเผา ซึ่งก่อให้เกิดมลพิษตามมา

ความที่ส่วนใหญ่ทำเกษตรกรรมกันอยู่แล้ว ทำให้เริ่มมีการรวมตัวของชาวบ้าน เพื่อนำขยะอย่างเศษใบไม้ กิ่งตอนมาทำปุ๋ยหมักชีวภาพ

ทวีทรัพย์ ไชยศรี หนึ่งในสมาชิกกลุ่มทำปุ๋ยหมักชีวภาพบ้านป่าเส้า ย้อนความให้ฟังว่า กลุ่มเริ่มต้นขึ้นในปี 2547 โดยได้รับงบ SML มาสร้างโรงเรือน เทศบาลตำบลอุโมงค์ได้ให้การสนับสนุนล้อมรั้ว พร้อมกับเทพื้นปูนทางเข้าให้

"ส่วนวิธีการดำเนินงานนั้น กลุ่มมีการรวมหุ้น หุ้นละ 100 บาท เริ่มต้น 93 ครัวเรือน โดยเงินตั้งต้นกลุ่มนำไปซื้อขี้วัว กากน้ำตาล และหัวเชื้อ พด.1 ส่วนเศษใบไม้กิ่งไม้ เรามีเกลื่อนหมู่บ้าน ซึ่งที่บ้านป่าเส้าเรามีศูนย์การบริหารจัดการขยะโดยชุมชนบ้านป่าเส้า ซึ่งจะส่งเสริมให้ครัวเรือนคัดแยกขยะ และนำมาทิ้งไว้ที่โรงทำปุ๋ย"

วิธีการทำปุ๋ยของที่นี่ไม่เหมือนทั่วไป โดยทวีทรัพย์ อธิบายวิธีการทำปุ๋ยของที่นี่ว่า ให้นำใบไม้ กิ่งไม้ เม็ดลำไย เศษพืชวางเป็นฐานกว้าง 1.5 เมตร ความยาวไม่จำกัด ขึ้นอยู่กับพื้นที่ จากนั้นวางทับด้วยขี้วัว เกลี่ยให้ทับจนทั่ว จากนั้นนำหัวเชื้อ พด.1 กากน้ำตาล ผสมน้ำราดให้ทั่ว ทำอย่างนี้จนครบ 15 ชั้น เมื่อเสร็จแล้ว ในแต่ละวันให้ทำการราดน้ำจนชุ่มทุกวัน ครบ 10 วัน ให้เอาไม้แทงเป็นหลุม ระยะห่างหลุม 30 เซนติเมตร เอาน้ำหยอดลงไปในหลุม จากนั้นราดน้ำทั้งกองต่ออีก 10 วัน เริ่มแทงอีกครั้งให้ไม่ซ้ำรอยเดิม จากนั้นหยอดน้ำลงไป แล้วรดน้ำต่อไปอีก 10 วัน ทำแบบนี้จนครบ 9 ครั้ง แล้วปล่อยทิ้งไว้ 1 เดือน เอามาตากให้แห้ง ใส่กระสอบ

ราคาปุ๋ยของกลุ่มปุ๋ยหมักชีวภาพบ้านป่าเส้านั้นอยู่ที่กิโลกรัมละ 3 บาท โดยทวีทรัพย์บอกว่า ใครที่มาทำปุ๋ยก็จะได้รับค่าแรงเป็นปุ๋ยกลับไป นอกจากนี้รายได้อีกทางยังมาจากการเป็นวิทยากรสอนทำปุ๋ยให้กับองค์กรที่สนใจ

การทำปุ๋ยหมักชีวภาพ นอกจากจะเพิ่มมูลค่าให้กับขยะครัวเรือน ขยะจากการเกษตรแล้ว ยังช่วยส่งเสริมการจัดการขยะที่มีประสิทธิภาพ ไม่กระทบต่อสิ่งแวดล้อม เป็นกลไกหนึ่งในการสร้างอุโมงค์ให้มีความสะอาด เรียบร้อย ผ่านการบริหารจัดการที่มีคุณภาพ...

ศูนย์การบริหารจัดการขยะโดยชุมชนบ้านป่าเส้า หมู่ที่ 9

เทศบาลตำบลอุโมงค์ อำเภอเมือง จังหวัดลำพูน

กว่าบ้านป่าเส้า หมู่ที่ 9 จะแลดูสะอาดสะอ้านอย่างทุกวันนี้ ต้องใช้เวลานานกว่าจะลงตัว รูปแบบการจัดการคล้ายการวิจัยชุมชน ที่มีปัญหาตั้งต้นจากโรคไข้เลือดออก ซึ่งทำให้แกนนำอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน (อสม.) ได้นำเรื่องนี้เข้าที่ประชุมหมู่บ้านเพื่อประชุมหาแนวทางการจัดการขยะ

"อสม. ลงพื้นที่รณรงค์ให้ช่วยกันกำจัดลูกน้ำยุงลาย แต่ก็ยังมีโรคไข้เลือดออกในพื้นที่ เลยนำเข้าที่ประชุมประชาคม ผลลัพธ์คือการจัด Big Cleaning Day เก็บกวาดขยะทุกอย่าง พบว่าขยะเยอะมาก ด้วยบ้านเราเป็นทางผ่านไปสู่นิคมอุตสาหกรรม ขวดพลาสติก ขวดเครื่องดื่มชูกำลัง กล่องข้าว เราเก็บมารวมกัน แล้วทำการคัดแยกเพื่อเอาไปขาย เงินที่ได้เอามาเป็นค่าอาหารกลางวัน เราทำต่อเนื่องทุกวันศุกร์ นอกจากจะไม่พบโรคไข้เลือดออกแล้ว ชุมชนยังดูสะอาดตา" **พัชรฎา ทิพย์มณี** ประธาน อสม. หมู่ที่ 9 เล่า

จากจุดเริ่มต้นนั้น ทำให้ได้เห็นว่า ขยะแต่ชิ้นก็มีคุณค่า จึงทำให้เกิดธนาคารขยะขึ้นในพื้นที่

"ต้องเล่าอย่างนี้ว่า ศูนย์การบริหารจัดการขยะโดยชุมชนบ้านป่าเส้าจะแบ่งด้านการจัดการขยะออกเป็น 5 กลุ่ม แต่ละกลุ่มมีประธานรับผิดชอบงานกันไป กลุ่มที่ 1 คือขยะทั่วไป มีพี่เป็นประธาน กลุ่มที่ 2 คือขยะรีไซเคิล และธนาคารขยะ มี **ชวนพิศ โสภณจิตร** เป็นประธาน กลุ่มที่ 3 ขยะเปียก หรือขยะอินทรีย์ มี **จุไลพร คำมา** เป็นประธาน กลุ่มที่ 4 ขยะอันตราย มี **จุรีรัตน์ วงค์สถาน** เป็นประธาน แล้วเรายังมีกลุ่มที่ 5 คือกลุ่มดอกไม้จันทน์ผู้สูงอายุ มี **วิไลวรรณ กองเจริญ** เป็นประธาน แล้วในทั้งหมดนี้ก็มี **จันทร์ทอง ศรีธิหล้า** เป็นประธานศูนย์ฯ" พัชรฎาเล่า

กลไกลหล่อลื่นการทำงานของที่นี่ คือการมีส่วนร่วมของผู้คน เมื่อขยะที่เห็นรกตากลายเป็นศูนย์ จากนั้นทุกคนก็เริ่มจากที่บ้าน โดยมีกลุ่มผู้สูงอายุเป็นกุญแจสำคัญ ด้วยทุกบ้านมีผู้สูงอายุซึ่งจะทำการคัดแยกขยะ แล้วเมื่อถึงวันรับเบี้ยยังชีพ ผู้สูงอายุจะทำการหิ้วขยะที่ขายได้มาขายด้วย ทำให้ศูนย์ฯ ตั้งกองทุนขยะของผู้สูงอายุเพิ่มขึ้นมา เพื่อนำเงินที่ขายขยะได้มาซื้อของเยี่ยมยามผู้สูงอายุเจ็บป่วย

ขณะที่ ชวนพิศ เสริมว่า ทางเทศบาลก็ให้การสนับสนุนด้วยการแจกวงซีเมนต์เพื่อให้ครัวเรือนหมักปุ๋ยใช้เอง แล้วยังมีตะกร้าสำหรับคัดแยกขยะในครัวเรือน ส่วนใบไม้ กิ่งไม้ ที่มากเกินกำลังย่อยของครัวเรือน ชาวบ้านสามารถนำไปกองไว้ให้กลุ่มทำปุ๋ยหมักชีวภาพบ้านป่าเส้า เพื่อเป็นวัตถุดิบในการทำปุ๋ยต่อไป

แล้วอย่างที่ พัชรฎา กล่าวไปแล้ว ว่าที่นี่มีกลุ่มดอกไม้จันทน์ ซึ่งจะเอาดอกไม้ธูปเทียนที่ใช้แล้วจากที่วัด มาทำดอกไม้จันทน์ เป็นการใช้ประโยชน์จากขยะให้มากที่สุด

"นอกเหนือจากการนำขยะกลับมาใช้ เราก็ยังมีการรณรงค์ให้ลดการสร้างขยะ อย่างงานศพ เรารณรงค์ให้ไม่จุดธูป ใช้ดอกไม้จันทน์แทนการเคารพศพ เหมือนอย่างที่บ้านป่าลาน หมู่ที่ 6 ทำกัน" จันทร์ทอง เสริม

จากความเอาจริงเอาจังเรื่อยมาทำให้วันนี้ชุมชนบ้านป่าเส้าได้เป็นชุมชนต้นแบบโครงการชุมชนปลอดขยะ Zero Waste ในปี 2555 ล่าสุดยังได้เปิดเป็นศูนย์เรียนรู้ชุมชนปลอดขยะ Zero Waste บ้านป่าเส้า แตกยอดแนวทางและวิธีการให้กับผู้อื่นไปไม่รู้จบ...

ธนาคารขยะรีไซเคิล หมู่ที่ 8 บ้านโพธนาราม

เทศบาลตำบลสันทราย อำเภอแม่จัน จังหวัดเชียงราย

ธนาคารขยะรีไซเคิล หมู่ที่ 8 บ้านโพธนาราม ก่อตั้งเมื่อปี 2555 โดยคณะกรรมการหมู่บ้าน และได้รับการสนับสนุนจากเทศบาลตำบลสันทราย มีวัตถุประสงค์เพื่อแก้ไขปัญหาขยะมูลฝอยในชุมชน และเป็นต้นแบบในการเรียนรู้การจัดการขยะให้เหลือศูนย์แบบครบวงจรในรูปแบบธนาคารขยะรีไซเคิล ผ่านการสร้างจิตสำนึกให้รู้จักการลดและคัดแยกขยะ ปรับเปลี่ยนวิธีคิดจากวิถีเดิมๆ ว่าขยะคือสิ่งที่น่ารังเกียจ ให้เป็นทรัพยากรใหม่ที่มีค่า เพื่อเป็นชุมชนต้นแบบปลอดขยะ

สำหรับกระบวนการพัฒนา เริ่มจากการรวมกลุ่มสมาชิก และมีการจดทะเบียนวิสาหกิจชุมชน เน้นสร้างการมีส่วนร่วม ร่วมคิดร่วมทำ ร่วมแก้ปัญหาที่เกิดขึ้นภายในกลุ่ม ส่วนวิธีดำเนินงานนั้นมีการคัดแยกขยะประเภทต่างๆ ก่อนทิ้ง โดยขยะเปียกกำจัดด้วยวิธีระบบ Green Cone ขยะที่สามารถขายได้ จะรวบรวมไว้ขายให้กับธนาคารขยะ ส่วนขยะอื่นๆ เทศบาลตำบลสันทราย จะเป็นผู้ให้บริการจัดเก็บ ทุกวันจันทร์ พุธ และศุกร์

วิสาหกิจชุมชนกลุ่มผู้ผลิตปุ๋ยอินทรีย์ชีวภาพบ้านแม่กัวะ

องค์การบริหารส่วนตำบลแม่กัวะ อำเภอสบปราบ จังหวัดลำปาง

กลุ่มผู้ผลิตปุ๋ยอินทรีย์นี้ จัดตั้งเมื่อปี 2548 และได้จดทะเบียนเป็นวิสาหกิจชุมชนในวันที่ 26 กรกฎาคม 2549 เกิดจากการรวมกลุ่มสมาชิก จำนวน 25 คน เพื่อเรียนรู้และทำปุ๋ยอินทรีย์ใช้แทนปุ๋ยเคมี โดยมีการลงหุ้นรายละ 500 บาท เป็นเงิน 12,500 บาท และกลุ่มได้มีโอกาสไปศึกษาดูงานการผลิตปุ๋ยอินทรีย์แบบอัดอากาศ จึงนำความรู้ที่ได้รับกลับมาดำเนินการในพื้นที่ ช่วงแรกสามารถผลิตปุ๋ยได้ประมาณ 100 ตันต่อปี ต่อมาสำนักงานพัฒนาที่ดินจังหวัดลำปางได้เข้ามาสนับสนุนงบประมาณ ให้ความรู้และติดตามการทำงานอย่างต่อเนื่อง

ปัจจุบันกลุ่มได้รับการยอมรับและเป็นที่รู้จักโดยทั่วไปทั้งในชุมชน ต่างพื้นที่ และต่างจังหวัดมากขึ้น สามารถผลิตปุ๋ยอินทรีย์ชีวภาพได้ไม่น้อยกว่า 500 ตันต่อปี ทุกวันนี้มีสมาชิกเครือข่ายจำนวน 350 คน ซึ่งสมาชิกจะได้รับส่วนลดเมื่อสั่งซื้อปุ๋ยไปใช้ นอกจากนี้ ผลิตภัณฑ์ที่กลุ่มทำจะมีตราและสัญลักษณ์เป็นของตนเอง เรียกว่า 'ปุ๋ยอินทรีย์ตราข้าวรวงทอง' มีบรรจุภัณฑ์ 2 แบบ คือ กระสอบใหญ่ 40 กิโลกรัม เหมาะสำหรับใช้ในไร่นา และถุงเล็ก 5 กิโลกรัม เหมาะสำหรับผสมดินปลูกไม้ดอกไม้ประดับ

กลุ่มศูนย์เรียนรู้พัฒนาที่ดินเศรษฐกิจพอเพียงกลุ่มธนาคารปุ๋ยอินทรีย์

เทศบาลตำบลสันมะเค็ด อำเภอพาน จังหวัดเชียงราย

กลุ่มศูนย์เรียนรู้พัฒนาที่ดินเศรษฐกิจพอเพียงกลุ่มธนาคารปุ๋ยอินทรีย์ ตำบลสันมะเค็ด เกิดขึ้นเพราะความต้องการที่จะลดต้นทุนการผลิตของเกษตรกรในพื้นที่ **สงัด กองประถม** ในฐานะแกนนำจึงรวบรวมสมาชิกเกษตรกรในพื้นที่จำนวน 50 คน จัดตั้งธนาคารปุ๋ยอินทรีย์เมื่อปี 2550 โดยเก็บค่าสมัคร 2,000 บาทต่อคน เพื่อจัดหาอุปกรณ์ที่จำเป็นสำหรับการผลิต ส่วนวัตถุดิบนำมาจากของเหลือใช้ในการเกษตร

ปัจจุบันกลุ่มรับสมาชิกเพิ่มทุกปี โดยจะทำหลังจากจำหน่ายปุ๋ยชีวภาพหมดรอบแล้ว โดยการผลิตครึ่งหนึ่งจะแบ่งจำหน่ายให้สมาชิก และอีกครึ่งจำหน่ายเพื่อเป็นต้นทุนในการผลิตครั้งต่อไป โดยแบ่งสมาชิกออกเป็น 3 ระดับ คือสมาชิกที่ลงหุ้น ซึ่งร่วมบริหารจัดการกลุ่ม มีสิทธิได้รับผลประโยชน์เป็นปันผล ค่าหุ้น และค่าดำเนินการ ส่วนสมาชิกที่ลงหุ้น และไม่ร่วมบริหารจัดการกลุ่ม มีสิทธิซื้อปุ๋ยในราคาสมาชิก และได้รับปันผล สุดท้ายคือสมาชิกที่ไม่ลงหุ้น สามารถซื้อปุ๋ยได้ในราคาสมาชิก นอกจากนี้ยังมีการประชุมกลุ่มทุก 3 เดือน เพื่อแลกเปลี่ยนความคิดเห็น มีการไปดูงานในพื้นที่ต่าง ๆ ซึ่งทำงานประสบผลสำเร็จ เพื่อนำมาต่อยอดการทำงานของกลุ่มต่อไป

กลุ่มขยะบุญ รักษ์สิ่งแวดล้อม หมู่ที่ 1 บ้านค้างภิบาล

องค์การบริหารส่วนตำบลพระธาตุผาแดง อำเภอแม่สอด จังหวัดตาก

ด้วยไม่มีสถานที่จัดการขยะ ทำให้ในพื้นที่องค์การบริหารส่วนตำบลพระธาตุผาแดงมีขยะมากถึง 120 ตันต่อเดือน ต้องเสียค่าใช้จ่ายในการฝังกลบ ซึ่งเป็นภาระของท้องถิ่น และของตัวประชาชนเอง ผู้นำท้องที่ ผู้บริหารท้องถิ่น แกนนำในพื้นที่ จึงได้ดำเนินการจัดทำโครงการขยะบุญรักษ์สิ่งแวดล้อม โดยริเริ่มดำเนินการในพื้นที่ 4 หมู่บ้าน คือ หมู่ที่ 1 บ้านค้างภิบาล, หมู่ที่ 2 บ้านหัวฝาย หมู่ที่ 3 บ้านแม่ตาวใหม่ และหมู่ที่ 7 บ้านเอื้องดอย

สำหรับวิธีบริหารจัดการ เริ่มแรกคือการสร้างการมีส่วนร่วมของคนในชุมชน มีการตั้งคณะขยะบุญระดับตำบล เพื่อให้ผู้นำชุมชนและชาวบ้านร่วมจัดการชุมชนของตนเอง จากนั้นก็เริ่มขยายแนวคิดผ่านการประชาสัมพันธ์ ชี้ให้เห็นว่าสามารถเปลี่ยนขยะให้มีมูลค่าได้ โดยการส่งเสริมจะทำตั้งแต่ระดับครัวเรือน โดยมีการแยกขยะตั้งแต่ขวดน้ำ แก้ว กระดาษ พลาสติก โลหะ โดยมีผู้ประกอบการรับซื้อของเก่าในตำบลเข้ามารับซื้อ และนำรายได้จากการขายขยะนำมาเป็นค่าน้ำ ค่าไฟ ค่าสาธารณูปโภคให้กับวัดในพื้นที่

ชุมชนปลอดขยะ บ้านดงอินตา หมู่ที่ 6

เทศบาลตำบลบ้านเหล่า อำเภอแม่ใจ จังหวัดพะเยา

ปัญหาขยะเป็นปัญหาที่มีความสัมพันธ์เชื่อมโยงกับทุกภาคส่วน เทศบาลตำบลบ้านเหล่า จึงประชุมหารือร่วมกันระหว่างหน่วยงาน องค์กรในพื้นที่และแกนนำหมู่บ้าน เพื่อสร้างกระบวนการมีส่วนร่วม สร้างจิตสำนึก และปลูกฝังพฤติกรรมเชิงสร้างสรรค์ โดยยึดหลัก 3 R ได้แก่ Reduce, Reuse และ Recycle

สำหรับกิจกรรมนี้ เป็นการร่วมมือกันระหว่าง บ้าน วัด โรงเรียน ศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก โรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบล กลุ่มผู้สูงอายุ โดยได้รับการสนับสนุนจากหน่วยงานต่างๆ เช่น เทศบาลตำบลบ้านเหล่า กองทุนหลักประกันสุขภาพ สำนักงานกองทุนการสนับสนุนการสร้างเสริมสุขภาพ

ส่วนรูปแบบกิจกรรมนั้น กระบวนการ Reduce มีการส่งเสริมให้ชุมชนร่วมกันใช้ตะกร้าไปจ่ายตลาด โดยเทศบาลร่วมกับแกนนำนักเรียนสุ่มแจกของที่ระลึกในตลาดเพื่อสร้างแรงจูงใจในการใช้ตะกร้า วัดร่วมลดขยะบิณฑบาตด้วยปิ่นโต โดยร้านค้าร่วมรณรงค์โดยลดราคาให้ลูกค้าที่นำปิ่นโตมา 2 บาท มีการใช้วัสดุธรรมชาติ เช่น กล่องข้าว ถุงผ้า ใบตองใส่ข้าวแทนถุงพลาสติกในงานประเพณีและงานต่างๆ จัดกิจกรรมเทศกาลตานก๋วยสลากช่วยลดโลกร้อน นำขยะเปียกเศษอาหารมาหมักเป็นน้ำหมักและปุ๋ยชีวภาพใช้ในครัวเรือนแทนสารเคมี มีการรณรงค์ปิดไฟทุกวันเสาร์เวลา 20.00-20.30 น. และรณรงค์ปั่นจักยานในหมู่บ้าน

ส่วน Reuse นั้นชุมชนร่วมกับโรงเรียน นำขยะมาประดิษฐ์เป็นของใช้และของที่ระลึกต่างๆ หรือตกแต่งขบวนกีฬาในกลุ่มนักเรียนและประชาชน ส่งเสริมการใช้พลังงานทดแทนโดยนำมูลสัตว์และแกลบมาทำแก๊สหุงต้ม

สุดท้าย Recycle ชุมชนร่วมกันจัดทำผ้าป่าขยะร่วมสร้างสภาวะแวดล้อม เพื่อคัดแยกขยะขายให้กับร้านค้า แล้วนำเงินเข้ากองทุนหมู่บ้าน มีจุดชิงโชคขยะในหมู่บ้านทุกครัวเรือน มีตะกร้าคัดแยกขยะ ประเภทถุงพลาสติก กล่องเครื่องดื่ม โฟม และกระสอบฟางเก่า โดยมีอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้านคอยเก็บรวบรวมนำไปอัดก้อนส่งบริษัทเอกชนเพื่อผลิตน้ำมัน มีจุดรองรับขยะอันตรายประจำหมู่บ้านเพื่อส่งต่อเทศบาลตำบลบ้านเหล่า โดยโรงเรียนได้นำมาสร้างเป็นหลักสูตรการเรียนการสอน มีการจัดกิจกรรมประกวดคำขวัญ เรียงความ วาดภาพเกี่ยวกับการจัดการขยะและสิ่งแวดล้อม ส่งเสริมให้เด็กมีความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ มีการนำประเด็นชุมชนปลอดขยะเข้าสู่ระบบธนาคารความดี เพื่อสร้างแรงจูงใจให้ประชาชนมีการจัดการขยะอย่างต่อเนื่อง และมีการขยายการทำงานสู่ภาคีเครือข่ายทั้งในและนอกชุมชน

สำหรับบ้านดงอินตา ถือเป็นพื้นที่ที่มีการขับเคลื่อนเรื่องการจัดการขยะตั้งแต่ปี 2553 ซึ่งมีการพัฒนาอย่างต่อเนื่อง โดยน้อมนำหลักเศรษฐกิจพอเพียงมาปรับใช้ จนได้รับรางวัลชนะเลิศระดับประเทศ อาทิ ชุมชนปลอดขยะเฉลิมพระเกียรติ 86 พรรษาพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวฯ ประจำปี 2556 และรางวัลโล่พระราชทานสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี ชนะเลิศหมู่บ้านเศรษฐกิจพอเพียงระดับจังหวัด ประจำปี 2557

แปรเปลี่ยนขยะเป็นเงิน คืนสวัสดิการสู่ชุมชน

เทศบาลตำบลอุโมงค์ อำเภอเมือง จังหวัดลำพูน

พื้นที่ตำบลอุโมงค์มีปัญหาขยะมาก ผู้นำชุมชนได้ปรึกษากับผู้บริหารเทศบาล เพื่อจัดตั้งกลุ่มคัดแยกขยะในครัวเรือนขึ้นในปี 2546 โดยนำเศษอาหารมาทำปุ๋ยหมักชีวภาพ แต่การดำเนินการไม่ประสบความสำเร็จเท่าใดนัก เพราะยังมีการทิ้งขยะโดยไม่คัดแยก พอปี 2550 ได้มีการจัดตั้งศูนย์บริหารจัดการขยะในหมู่ที่ 9 บ้านป่าเส้า และกระจายไปตามหมู่ต่างๆ ก่อนจะพัฒนาขึ้นมาเป็นธนาคารขยะ โดยมีการคัดแยกขยะในครัวเรือน มีการจัดผ้าป่าขยะเพื่อระดมทุนในการจัดสวัสดิการชุมชน ซึ่งได้รับการส่งเสริมกิจกรรมอย่างต่อเนื่อง จนหลายชุมชนมีโอกาสได้เข้าร่วมประกวดระดับประเทศ

สำหรับรูปแบบของกิจกรรม มีการรับสมัครสมาชิก ซึ่งจะต้องเป็นประชาชนในพื้นที่ โดยจะได้รับการอุดหนุนวัสดุอุปกรณ์บางส่วน เพื่อจัดทำปุ๋ยหมักในครัวเรือน นอกจากนี้ยังมีเจ้าหน้าที่คอยรวบรวมจำนวนสมาชิก และข้อมูลการจัดการขยะ เช่น ปริมาณขยะในชุมชน จำนวนครัวเรือนที่ยังไม่ร่วมโครงการ การประชาสัมพันธ์เพื่อสร้างความเข้าใจ ปัญหาและอุปสรรคในการดำเนินงาน ซึ่งจะทำให้สามารถนำมาปรับปรุง แก้ไขการดำเนินงานให้มีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น

การนำรายได้จากการคัดแยกขยะไปเป็นสวัสดิการแก่ชุมชนได้ทำให้เกิดสังคมแห่งการช่วยเหลือเกื้อกูลกัน ทั้งการเยี่ยมเยียนเมื่อผู้สูงอายุเจ็บป่วย หรือการให้เงินช่วยเหลือแก่ผู้เสียชีวิต หรือแม้แต่การนำวัสดุเหลือใช้ไปประดิษฐ์เป็นสิ่งของต่างๆ เช่น เตาพลังงาน กล่องใส่กระดาษชำระ

กลุ่มผลิตปุ๋ยอินทรีย์บ้านหาดรั่ว

องค์การบริหารส่วนตำบลวังชิ้น อำเภอวังชิ้น จังหวัดแพร่

กลุ่มผลิตปุ๋ยอินทรีย์บ้านหาดรั่ว เกิดจากผู้นำหมู่บ้านที่รวมกลุ่มเกษตรกร ผลิตปุ๋ยหมักจากฟางข้าวผสมกับมูลสัตว์ โดยได้รับคำแนะนำวิธีการจากกรมพัฒนาที่ดิน เมื่อปี 2545 ต่อมาจึงมีการส่งเสริมระดับหมู่บ้าน เพื่อลดภาระค่าใช้จ่าย และสร้างความสามัคคีในชุมชน

กลุ่มมีสมาชิกเริ่มแรก 20 ราย ผลิตปุ๋ยหมักจากฟางข้าวผสมกับมูลสัตว์ ปีละ 2 ครั้ง ครั้งละ 4 ตัน นำไปใช้กับสวนผลไม้ของเกษตรกร โดยมีองค์การบริหารส่วนตำบลวังชิ้นให้การสนับสนุน ในการอบรมให้ความรู้แก่คณะกรรมการบริหารโรงงาน และสนับสนุนมูลสัตว์เป็นวัตถุดิบในการผลิต ตามโครงการจัดทำปุ๋ยหมักจากฟางข้าวแบบวิศวกรรมแม่โจ้ 1 นอกจากนี้ สถานีพัฒนาที่ดินแพร่ ยังให้งบประมาณสร้างโรงงานผลิตปุ๋ยอินทรีย์ชีวภาพชุมชน บ้านหาดรั่ว หมู่ที่ 6 ประมาณ 2.6 ล้านบาท

ปัจจุบันมีการผลิตปุ๋ยอินทรีย์เพิ่มมากขึ้น เพียงพอต่อความต้องการของสมาชิกกลุ่มฯ และยังมีผู้สนใจสั่งซื้ออย่างต่อเนื่อง โดยมีเงินทุนหมุนเวียน 250,000 บาท มีสมาชิก 52 คน นอกจากนั้นยังมีการปล่อยสินเชื่อแก่สมาชิก เพื่อช่วยเหลือเกษตรกรในพื้นที่อีกทางหนึ่ง

ธนาคารขยะใบไม้ หมู่ที่ 5 บ้านดง

องค์การบริหารส่วนตำบลแม่ทะลบ อำเภอไชยปราการ จังหวัดเชียงใหม่

การจัดทำธนาคารขยะใบไม้ในชุมชนบ้านดง หมู่ที่ 5 เริ่มต้นขึ้นเมื่อปี 2550 โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อลดปัญหาหมอกควัน ลดการเผาขยะในชุมชน การเผาเศษวัสดุทางการเกษตร เศษกิ่งไม้ใบไม้ในฤดูแล้ง เพื่อแก้ไขปัญหามลพิษทางอากาศของชุมชน โดยจัดการเศษวัสดุทางการเกษตรที่มีอยู่ให้เกิดประโยชน์สูงสุด อาศัยการมีส่วนร่วมของประชาชนในพื้นที่ ผ่านการรณรงค์ ประชาสัมพันธ์ให้ประชาชนตระหนักถึงปัญหาหมอกควัน รวมทั้งหาวิธีนำเศษวัสดุธรรมชาติเหล่านี้มาใช้ประโยชน์

สำหรับวิธีดำเนินงาน เริ่มจากการรวมกลุ่มเพื่อรณรงค์ ประชาสัมพันธ์ให้ประชาชนในพื้นที่คัดแยกขยะอินทรีย์จำพวกเศษผัก ผลไม้ ใบไม้ วัสดุทางการเกษตร จากนั้นก็ดำเนินการรับซื้อขยะเหล่านี้ ณ จุดรับซื้อที่วัดดงฉิมพลี จากนั้นรวบรวมขยะเหล่านี้ไปทำปุ๋ยหมักแบบไม่พลิกกลับกอง ซึ่งพัฒนาความรู้จากมหาวิทยาลัยแม่โจ้ จัดกิจกรรมต่างๆ เพื่อสร้างการมีส่วนร่วมของชุมชน เช่น การรับบริจาคใบไม้แห้ง การออกหน่วยประชาสัมพันธ์โครงการ โดยร่วมกับองค์กรภายในชุมชนและหน่วยงานภายนอก

การเลี้ยงไส้เดือนเพื่อกำจัดขยะ

องค์การบริหารส่วนตำบลโป่งงาม อำเภอแม่สาย จังหวัดเชียงราย

องค์การบริหารส่วนตำบลโป่งงามได้สนับสนุนและพาคณะครูไปศึกษาดูงาน กลุ่มเลี้ยงไส้เดือนเพื่อกำจัดขยะเปียก ที่เทศบาลตำบลเกาะคา อำเภอเกาะคา จังหวัดลำปาง เมื่อวันที่ 13 กรกฎาคม 2556 จนสามารถนำความรู้ที่ได้รับมาจัดทำโครงการปุ๋ยอินทรีย์ชีวภาพจากขยะ โดยคณะครูและนักเรียนบัญชีวิทยาลัยอาชีวศึกษาแม่สายได้เริ่มเลี้ยงไส้เดือน และนำปุ๋ยมูลไส้เดือนและน้ำหมักมูลไส้เดือนมาปรับปรุงภูมิทัศน์ภายในวิทยาลัยให้สวยงาม ทั้งยังเป็นการส่งเสริมให้นักเรียนมีรายได้เสริมระหว่างเรียน ตลอดจนส่งเสริมให้เป็นแหล่งเรียนรู้ของชุมชนจนถึงปัจจุบันนี้

การเลี้ยงไส้เดือนเริ่มจากนำยางนอกรถยนต์มาวางเป็นฐาน จากนั้นใช้แผ่นพื้นคอนกรีตขนาดเท่ากับท่อวงซีเมนต์ที่ใช้ทำบ่อเลี้ยงวางด้านบนฐานรอง แล้วนำท่อวงซีเมนต์ขนาด 80-120 เซนติเมตร วางบนฐานที่เตรียมไว้ ยกให้บ่อเลี้ยงลาดเอียงเล็กน้อย เพื่อให้น้ำมูลระบายได้ดี ใช้ท่อพีวีซีเส้นผ่าศูนย์กลาง 0.5 นิ้ว ใส่ในรูที่เจาะไว้ด้านล่างของบ่อเลี้ยง เพื่อไว้ใช้ระบายน้ำมูลไส้เดือน ส่วนการให้อาหารไส้เดือนนั้น หลังจากนำไส้เดือนใส่ลงไปในบ่อเลี้ยงแล้ว ปล่อยไว้หนึ่งวันถึงจะเริ่มให้อาหารจำพวกเศษผักผลไม้ มูลสัตว์ กากถั่วต่างๆ และเศษอาหารจากครัวเรือนที่ไม่มีรสจัดหรือเข้มข้น เช่น เค็ม เปรี้ยว โดยให้อาหารทุกวัน วันละครั้งตอนเช้าหรือเย็นก็ได้ ครั้งละ 1 กิโลกรัมต่อ 1 บ่อ และหลังจาก 3 เดือนต่อไป ก็ให้อาหารเพิ่มเป็น 2 กิโลกรัม ระวังอย่าให้นำท่วมบ่อเลี้ยง พอถึงฤดูร้อนให้ใช้น้ำรดดินเพื่อให้ภายในบ่อชุ่มอยู่เสมอ

การเก็บมูลไส้เดือนและน้ำหมักไส้เดือน เพื่อนำไปจำหน่าย จะเริ่มเก็บได้ในช่วง 3-4 เดือนของการเลี้ยง โดยการเก็บจะเก็บสัปดาห์ละครั้ง โดยใช้มือปาดกวาดมูลไส้เดือนออกมาใส่ภาชนะไว้ แล้วทำการร่อนเอาไว้แต่มูล จากนั้นนำไปตากแดด ลดความชื้น แต่ไม่ควรตากจนแห้ง เพราะคุณค่าของสารอาหารในมูลจะหายไป จากนั้นก็นำมาทำการบรรจุถุง โดยถุง 1 กิโลกรัม สามารถขายได้ 35 บาท ส่วนน้ำหมักไส้เดือนที่ไหลออกมาทางท่อระบายให้หาภาชนะรองรับไว้และเก็บทุกวัน ซึ่งน้ำปุ๋ยจากไส้เดือนนี้นำมากรอง แล้วบรรจุขวดขายได้ในราคาลิตรละ 50 บาท

ปุ๋ยหมักอินทรีย์บ้านร่องก๊อ

เทศบาลตำบลสายน้ำคำ อำเภอแม่จัน จังหวัดเชียงราย

กลุ่มปุ๋ยหมักอินทรีย์บ้านร่องก๊อ เป็นการรวมกลุ่มกันทำธุรกิจชุมชนในการผลิตปุ๋ยอินทรีย์ ก่อตั้งเมื่อวันที่ 24 พฤศจิกายน 2554 ปัจจุบันมีสมาชิกจำนวน 188 คน มีแหล่งเงินทุนเริ่มต้นมาจากการซื้อหุ้นของสมาชิก หุ้นละ 20 บาท โดยสมาชิกสามารถซื้อหุ้นได้โดยไม่จำกัดจำนวน รวมทั้งได้รับการสนับสนุนงบประมาณจากเทศบาลตำบลสายน้ำคำหรือองค์การบริหารส่วนตำบลแม่คำ (เดิม) นอกจากนี้ ยังได้รับการสนับสนุนด้านอุปกรณ์ เครื่องจักร ในการผลิตปุ๋ยอินทรีย์จากสถาบันวิจัยวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีแห่งประเทศไทย โดยมีคณะกรรมการบริหารกลุ่มเกษตรอินทรีย์ทำหน้าที่บริหารจัดการกลุ่ม จนประสบความสำเร็จในระดับหนึ่ง และได้รับคัดเลือกให้เป็นผลิตภัณฑ์ดีเด่นระดับตำบล

ปัจจุบันปุ๋ยอินทรีย์เป็นที่ต้องการของประชาชนในตำบลและพื้นที่ใกล้เคียงเป็นอย่างมาก เนื่องจากพื้นที่เกือบทั้งหมดของตำบลแม่คำเป็นพื้นที่เกษตรกรรม นำมาซึ่งรายได้เข้ากลุ่มที่มีแนวโน้มจะพัฒนาขึ้นอย่างต่อเนื่อง เพราะเป็นปุ๋ยหมักอินทรีย์ที่ผลิตจากวัตถุดิบที่มีคุณภาพและมีบรรจุภัณฑ์ที่ได้มาตรฐาน ถูกจัดเก็บรักษาในโรงเรือนที่เหมาะสม ตลอดจนมีการตรวจสอบคุณภาพของปุ๋ยหมักอินทรีย์ในทุกขั้นตอนของการผลิต ก่อนออกนำจำหน่ายให้แก่ลูกค้า โดยจำหน่ายกระสอบละ 200 บาท ซึ่งเป็นราคาที่ต่ำกว่าตลาด

ส่วนการจัดสรรเงินทุน มีการแยกต้นทุนในการผลิตเฉลี่ยเป็นกระสอบ ส่วนผลกำไรมีการจัดสรรไว้เป็นค่าตอบแทนในส่วนของเงินปันผลร้อยละ 2 ต่อหุ้น มีการจ่ายค่าตอบแทนและเงินปันผลสำหรับสมาชิกทุกคนเป็นประจำทุกปี พร้อมกันนั้นยังมีการจัดทำเอกสารทางการเงินเป็นประจำทุกวัน โดยสมาชิกทุกคนสามารถตรวจสอบเอกสารทางการเงินได้ และมีการนำเสนอให้สมาชิกทราบเป็นประจำทุกเดือน

ถนนปลอดถัง

เทศบาลตำบลตำบลเชียงม่วน อำเภอเชียงม่วน จังหวัดพะเยา

เทศบาลตำบลเชียงม่วน ประสบปัญหาเกี่ยวกับการบริหารจัดการขยะมูลฝอยและสิ่งปฏิกูลที่เพิ่มมากขึ้น เนื่องจากการเติบโตทางเศรษฐกิจและค่านิยมของประชาชนในการซื้ออาหารจากตลาดหรือร้านค้ามากกว่าทำกินเอง อีกทั้งประชาชนยังมีแนวคิดว่าการกำจัดขยะเป็นหน้าที่ของเทศบาล

จากการศึกษาองค์ประกอบของขยะมูลฝอย พบว่า ส่วนใหญ่เป็นขยะอินทรีย์ ร้อยละ 46.88 รองลงมาเป็น ขยะรีไซเคิล ร้อยละ 42.37 และขยะทั่วไปหรือขยะที่ไม่สามารถนำไปใช้ประโยชน์ได้ ร้อยละ 10.35 และขยะอันตรายร้อยละ 0.4 ด้วยเหตุนี้ เทศบาลจึงเริ่มสร้างความรู้ความเข้าใจ เพื่อให้เกิดความตระหนัก และกระตุ้นให้ประชาชนมีการคัดแยกขยะจากต้นทางก่อนทิ้ง โดยใช้หลักการ 3Rs ผ่านกิจกรรมต่าง ๆ เช่น จัดอบรมให้ความรู้เกี่ยวกับการลดขยะ การนำขยะไปใช้ประโยชน์ที่ทำได้เองที่บ้าน โดยมีการประชุมเครือข่ายเรื่องการจัดการขยะมูลฝอย เพื่อให้ทุกองค์กรเข้ามามีส่วนร่วม จัดทำบันทึกข้อตกลงความร่วมมือในการจัดการขยะมูลฝอยแบบบูรณาการ ประสานกลุ่มธนาคารขยะในชุมชนเพื่อให้ประชาชนได้คัดแยกขยะและนำไปขาย มีส่วนสาธิตการนำขยะอินทรีย์ไปหมักทำปุ๋ยหมัก หรือน้ำหมักชีวภาพ

จากการดำเนินงานอย่างต่อเนื่อง ส่งผลให้ปริมาณขยะที่นำไปกำจัดที่บ่อขยะลดลง ช่วยลดรายจ่ายในการเก็บทำความสะอาด และการกำจัด นอกจากนี้ยังมีรายได้จากการขายขยะรีไซเคิล การทำปุ๋ยหรือน้ำหมักชีวภาพจากขยะอินทรีย์ และหากมีการคัดแยกขยะจากต้นทางที่มีประสิทธิภาพ จะเหลือขยะทั่วไปหรือขยะที่ไม่สามารถนำไปใช้ประโยชน์ได้ เพียงร้อยละ 10.75 ซึ่งจะส่งผลถึงอายุการใช้งานของบ่อกำจัดขยะด้วย

การจัดการขยะในพื้นที่ตำบลป่าตึงด้วยกรีนโคน

องค์การบริหารส่วนตำบลป่าตึง อำเภอแม่จัน จังหวัดเชียงราย

พื้นที่องค์การบริหารส่วนตำบลป่าตึงมีปริมาณขยะเพิ่มขึ้นทุกปี ผู้บริหารท้องถิ่นจึงจัดให้มีโครงการลดและแยกขยะมูลฝอยจากแหล่งกำเนิด บรรจุลงในแผนยุทธศาสตร์ด้านการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม โดยกระบวนการนั้นเริ่มจากการสังเกตพฤติกรรมการใช้วัสดุสิ่งของเครื่องใช้ที่ไม่เป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อม จากนั้นจึงเริ่มรณรงค์ให้ปรับเปลี่ยนพฤติกรรม ด้วยการประชาสัมพันธ์ให้ความรู้ เพื่อให้ประชาชนตระหนักและเข้าใจสภาพปัญหา หรือผลกระทบที่เกิดขึ้น จากนั้นจัดเก็บหรือกำจัดขยะให้เหมาะสมตามลักษณะประเภทของขยะ เพื่อลดปัญหาผลกระทบต่าง ๆ และป้องกันปัญหาการเกิดมลพิษที่จะเกิดขึ้นในอนาคต

นอกจากนี้ ยังมีการรวมกลุ่มกันของแต่ละหมู่บ้านในรูปแบบของคณะกรรมการดำเนินงาน เพื่อผลักดันให้ครัวเรือนคัดแยกขยะและนำขยะไปขายเพื่อสร้างรายได้ในครัวเรือน มีการจัดตั้งธนาคารขยะประจำหมู่บ้าน เพื่ออำนวยความสะดวกในการนำขยะไปขาย

ตลาดนัดขยะบ้านสันป่าตอง หมู่ที่ 2

องค์การบริหารส่วนตำบลสันโค้ง อำเภอดอกคำใต้ จังหวัดพะเยา

ณ หมู่ที่ 2 บ้านสันป่าตอง มีกิจกรรมหนึ่งที่ดำเนินต่อเนื่องมาหลายปี นั่นคือกลุ่มกิจกรรมขยะที่บ้านต้องจัดการให้ถูกวิธี ต้องแยกก่อนทิ้ง โดยทำในทุกวันอาทิตย์แรกของเดือน ซึ่งจะมีการเปิดตลาดนัดขยะบริเวณศาลาที่ทำการผู้ใหญ่บ้านหมู่ที่ 2 ซึ่งทำมาต่อเนื่องจนสามารถพัฒนาขึ้นเป็นแหล่งเรียนรู้ เผยแพร่ข้อมูลให้กับชุมชนใกล้เคียงที่สนใจได้

สำหรับวิธีการจัดการกลุ่ม มีตั้งแต่ช่วยกันสร้างความเข้าใจและให้ความรู้กับประชาชนว่าขยะมีอะไรบ้าง จัดเป็นกี่ประเภทแต่ละประเภทควรมีการจัดการอย่างไร จากนั้นก็จัดให้มีระบบการควบคุมและจัดการขยะที่เหมาะสมเพียงพอ เก็บรวบรวมขยะให้เป็นระบบเพื่อให้ทราบปริมาณ สถานที่เก็บ และการจัดการเบื้องต้น มีการรณรงค์ให้ทุกคนร่วมใจกันลดการใช้สินค้าที่จะก่อให้เกิดขยะ และประชาสัมพันธ์เพื่อปลูกจิตสำนึกให้คนในชุมชนได้ช่วยกันควบคุมและจัดการขยะอย่างถูกวิธี

นอกจากนี้ ผู้นำชุมชนและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องยังเข้ามาช่วยสนับสนุน โดยยึดหลักการลดมลพิษหรือของเสียให้น้อยที่สุดหรือไม่มีเลย เพราะการมีของเสียน้อยทำให้ง่ายต่อการกำจัด ส่งผลถึงงบประมาณที่ใช้ในการกำจัด ซึ่งจะน้อยลงไปด้วย

บริหารจัดการขยะแบบครบวงจร ด้วยกรรมวิธีเชิงกล-ชีวภาพ (MBT)

เทศบาลตำบลเวียงเทิง อำเภอเทิง จังหวัดเชียงราย

เทศบาลตำบลเวียงเทิงเป็นหนึ่งในพื้นที่ที่มีปัญหาขยะ เนื่องจากการขยายตัวของเมือง จึงเริ่มสร้างการมีส่วนร่วมของประชาชนและภาคีเครือข่าย เกิดเป็นโครงการจัดการขยะแบบครบวงจรขึ้น โดยมีการชั่งปริมาณขยะทุก 3 เดือน เพื่อกำหนดค่าธรรมเนียมขยะ น้ำหนักยิ่งมาก ยิ่งต้องจ่ายค่าธรรมเนียมมาก พร้อมกับรับซื้อขยะรีไซเคิลเดือนละ 1 ครั้ง ในวันรับเงินเบี้ยยังชีพผู้สูงอายุและคนพิการ ขณะเดียวกันเทศบาลตำบลเวียงเทิงยังฝึกอบรมการนำขยะมารีไซเคิล เช่น การนำกล่องนมมาทำกระเป๋าในโรงเรียนผู้สูงอายุ

ที่สำคัญ คือมีการบริหารจัดการขยะแบบครบวงจร ตั้งแต่ต้นทางถึงปลายทาง ด้วยกรรมวิธีเชิงกล-ชีวภาพ (MBT) คือปรับสภาพขยะโดยวิธีการหมัก จากนั้นจึงทำการแยกขยะออกจากถุงบรรจุ คัดแยกขยะที่สามารถรีไซเคิลได้ เช่น กระป๋องอะลูมิเนียม ขวดแก้ว และพลาสติก รวมถึงเศษเหล็กออกก่อน โดยใช้แรงงานคน ขยะที่ผ่านการคัดแยกแล้วจะถูกนำไปย่อย เพื่อลดปริมาณให้เหมาะต่อการจัดการ ส่วนขยะอินทรีย์ เช่น เศษอาหาร และขยะอนินทรีย์ อย่างถุงพลาสติก เศษกระดาษ จะถูกนำไปทำเป็นเชื้อเพลิง

นอกจากนี้ ยังมีการทำบันทึกข้อตกลงระหว่างชุมชนเรื่องการบริหารจัดการขยะในชุมชน เรียกว่าธรรมนูญพลเมือง รวมไปถึงมีการวางแผนพัฒนาให้เป็นแหล่งแลกเปลี่ยนเรียนรู้ด้านการจัดการขยะแบบครบวงจร

การจัดการขยะโดยชุมชนบ้านป่าบุก

เทศบาลตำบลแม่แรง อำเภอป่าซาง จังหวัดลำพูน

ตำบลแม่แรงมีขยะมากถึง 80-100 ตันต่อเดือน ประชาชนนิยมเผาขยะ ซึ่งทางเทศบาลก็แก้ปัญหาด้วยการจ้างเอกชนเข้ามาช่วยจัดการ แต่ก็แลกกับค่าใช้จ่ายที่สูงขึ้น ต่อมามีการจัดทำแผนแม่บทชุมชน มีการสังคายนาวิธีการจัดการขยะใหม่ เริ่มจากกำจัดขยะตกค้างที่สะสมอยู่ในพื้นที่ ขณะเดียวกันก็รณรงค์เพื่อปรับเปลี่ยนวิธีคิดเรื่องขยะในพื้นที่ใหม่ โดยลงลึกไปถึงระดับครัวเรือน ทุกบ้านจะต้องจัดการคัดแยกขยะ ทั้งขยะอินทรีย์ที่จะนำไปทำปุ๋ย ขยะอันตรายขยะขายได้ โดยจะมีผู้ประกอบการรับซื้อของเก่าในตำบลเข้ามารับซื้อ

นอกจากนี้ ยังส่งเสริมกิจกรรมที่นำขยะมาใช้ประโยชน์ เช่น นำภาชนะมาปลูกผักสวนครัว ทำหมวกจากถุงกาแฟสำเร็จรูป พร้อมกันนั้นยังงดใช้กล่องโฟม งดการเผาขยะในที่โล่ง ส่วนระดับชุมชนจะมีตลาดนัดรีไซเคิล ทุกวันที่ 5 ของเดือน เงินที่ขายขยะได้จะฝากเข้ากองทุนออมทรัพย์วันละบาทบ้านป่าบุก

ไม่เพียงเท่านี้ กระบวนการจัดการขยะยังแทรกซึมเข้าไปถึงงานพิธี เช่น งานศพ จากเดิมเลี้ยงขันโตกทุกวัน กลายเป็นอาหารจานเดียว ส่วนขันโตกเลี้ยงเฉพาะวันฌาปนกิจ น้ำดื่มที่เคยมีทั้งน้ำเปล่า น้ำอัดลม เครื่องดื่มแอลกอฮอล์ ก็เหลือเฉพาะน้ำเปล่าเท่านั้น และใช้แก้วที่เก็บล้างได้แทน

จากการดำเนินงานอย่างต่อเนื่อง ปรากฏว่าชุมชนบ้านป่าบุกสามารถลดขยะในงานศพได้ประมาณ 500-800 กิโลกรัมต่องาน และสามารถคัดแยกขยะรีไซเคิลได้ 8,048.6 กิโลกรัม นำขยะอินทรีย์ไปใช้ประโยชน์ทำปุ๋ยหมักได้มากกว่า 7,000 กิโลกรัม และสามารถช่วยลดการปล่อยก๊าซคาร์บอนได้ 1,750 กิโลกรัม ฉะนั้นการขับเคลื่อนที่บ้านป่าบุก จึงนับเป็นการบูรณาการร่วมกันของทุกภาคส่วนในชุมชน โดยอาศัยความรู้ทางวิชาการ เทคนิคด้านการจัดการต่างๆ เข้ามาใช้ให้เกิดประโยชน์ และยังต่อยอดไปสู่โครงการอื่นๆ อีกมากมาย

แก๊สชีวภาพจากมูลสุกร บ้านดงป่าสัก

องค์การบริหารส่วนตำบลบ้านด้าย อำเภอแม่สาย จังหวัดเชียงราย

ในพื้นที่บ้านดงป่าสัก มีเกษตรกรเลี้ยงสุกรฟาร์มใหญ่ ซึ่งก่อให้เกิดปัญหาด้านสิ่งแวดล้อม โดยเฉพาะกลิ่นที่เหม็นรุนแรงเข้าไปถึงในบ้าน ทั้งยังมีเรื่องน้ำเสียที่ถูกปล่อยออกมาจากฟาร์ม ยิ่งพื้นที่นาที่อยู่ใกล้ฟาร์มยิ่งหนัก เพราะน้ำเสียจากฟาร์มจะไหลเข้านา ทำให้ข้าวที่ปลูกตาย และยังมีปัญหาแมลงวัน มีการร้องเรียนไปที่ อบต. และมีการหาทางออกร่วมกัน เกิดเป็นโครงการบ่อแก๊สชีวภาพจากมูลสุกร

ปัญหาเริ่มคลี่คลาย ความสัมพันธ์ระหว่างชาวบ้านกับเจ้าของฟาร์มก็ดีขึ้น เพราะฟาร์มอนุญาตให้ชาวบ้านกว่า 60 ครัวเรือน ใช้ประโยชน์จากบ่อแก๊ส โดยเสียค่าบำรุงรักษาเดือนละ 30 บาทต่อครัวเรือน และชาวบ้านเองก็ประหยัดค่าแก๊สได้ถึง 2,000 บาทต่อเดือน นอกจากนี้น้ำจากบ่อแก๊สยังใช้รดแปลงปลูกผัก โดยไม่ต้องพึ่งปุ๋ยเคมีและยาฆ่าแมลง ซึ่งชาวบ้านสามารถนำผักปลอดสารพิษนี้ไปจำหน่ายต่อสร้างรายได้ 3,000-5,000 บาทต่อเดือน

การจัดการขยะตำบลเชียงเคี่ยน

เทศบาลตำบลเชียงเคี่ยน อำเภอเทิง จังหวัดเชียงราย

จากปัญหาขยะในพื้นที่ตำบลเชียงเคี่ยน ทำให้ประชาชน ร่วมกับจังหวัดเชียงราย มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงราย มหาวิทยาลัยแม่ฟ้าหลวง และวิทยาลัยอาชีวศึกษาเชียงราย เพื่อจัดการปัญหาขยะอย่างจริงจัง โดยมีการจัดกิจกรรมรณรงค์รักษาความสะอาดในพื้นที่สาธารณะ เช่น สถานที่ราชการ สวนสาธารณะ สถานีขนส่ง สถานที่ท่องเที่ยว ตลาดสด ตลาดนัด ถนน เกาะกลางถนน แม่น้ำ แหล่งน้ำสาธารณะ คูคลอง เป็นต้น

นอกจากนี้ ยังมีการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ สร้างความร่วมมือ ความตระหนัก และความรับผิดชอบภายในชุมชน ปลูกฝังจิตสำนึกในการใส่ใจต่อสิ่งแวดล้อมให้กับคนในตำบล ทุกเพศทุกวัย เพื่อสร้างให้ตำบลเชียงเคี่ยนกลายเป็นพื้นที่ต้นแบบด้านการจัดการขยะ

กลุ่มจัดการขยะต้นทาง สร้างชุมชนน่าอยู่ หมู่ที่ 2

เทศบาลตำบลหงส์หิน อำเภอจุน จังหวัดพะเยา

กลุ่มจัดการขยะต้นทาง เกิดจากการรวมตัวของกลุ่มอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน หมู่ที่ 2 และผู้นำชุมชน รวมทั้งหมด 16 คน ซึ่งได้เข้ารับการอบรมตามโครงการพัฒนาการมีส่วนร่วมชุมชนในการคัดแยกขยะ เมื่อปี 2554 ที่ทางเทศบาลตำบลหงส์หินจัดทำขึ้น เพื่อให้ประชาชน มีความรู้ ความเข้าใจ และร่วมมือแก้ไขปัญหาที่เกี่ยวกับขยะในชุมชน

โดยตัวกิจกรรมนั้นมีตั้งแต่การรับซื้อขยะที่สามารถขายได้ในหมู่บ้านและชุมชนใกล้เคียง สามารถสร้างรายได้ให้กับกลุ่มสมาชิกและช่วยลดปริมาณขยะแห้งได้ในระดับหนึ่ง ทว่าขยะในชุมชนยังมีขยะเปียกด้วย ซึ่งแม้จะทำปุ๋ยชีวภาพได้ แต่ชาวบ้านยังขาดความตระหนัก ส่งผลให้มีกลิ่นขยะเน่าเหม็น สร้างมลพิษทางกลิ่น และเป็นบ่อเกิดของสัตว์และแมลงที่เป็นพาหะนำโรค ต่อมาจึงเกิดแนวคิดเรื่องการคัดแยกขยะเปียกในครัวเรือน โดยซื้อบ่อหมักปุ๋ยอินทรีย์เพื่อแยกขยะเปียก และใช้สถานที่บ้านประธานกลุ่มเป็นจุดสาธิตการหมักปุ๋ยอินทรีย์ รวมไปถึงการเลี้ยงไส้เดือนดิน เพื่อกำจัดเศษอาหารในครัวเรือน และต่อยอดไปยังครัวเรือนของกลุ่มสมาชิก

กลุ่มละอ่อนฮักบ้านเกิด

เทศบาลตำบลแม่ปืม อำเภอเมืองพะเยา จังหวัดพะเยา

กลุ่มละอ่อนฮักบ้านเกิด หมู่ที่ 1 บ้านร่อง เกิดขึ้นเพราะผู้ใหญ่ในพื้นที่เห็นว่าเด็กและเยาวชนชอบไปรวมกลุ่มกันในร้านเกมออนไลน์ และมีปัญหามีเพศสัมพันธ์ก่อนวัยอันควร **วันเพ็ญ ม่านมุ่งศิลป์** ผู้จัดตั้งกลุ่ม จึงเกิดแนวคิดว่าควรปลูกฝังให้เด็กมีจิตสำนึกในการกำจัดขยะในครอบครัวและชุมชน เลยริเริ่มโครงการประดิษฐ์ตุ๊กตาการบูร หมวกการบูร จักสานตะกร้า และผลิตกระเป๋าจากซองกาแฟ โดยชักชวนให้กลุ่มเยาวชนช่วยกันเก็บขยะ สมาชิกคนไหนปฏิบัติตามก็จะนำชื่อไปประกาศทางสถานีวิทยุเพื่อเป็นการยกย่องว่าเป็นคนดี สำหรับขยะที่เก็บไว้ก็จะนำมาคัดแยกแล้วนำไปจำหน่ายเพื่อเป็นเงินค่าอาหารกลางวันแก่เด็กๆ ส่วนเงินที่เหลือก็ฝากเข้าบัญชีของกลุ่มละอ่อนฮักบ้านเกิด

กลุ่มแก๊สชีวภาพจากมูลสุกร หมู่ที่ 10

เทศบาลตำบลศรีบัวบาน อำเภอเมือง จังหวัดลำพูน

จากสถานการณ์ปัญหากลิ่นเหม็นของมูลสุกรในฟาร์มที่ชาวบ้านเลี้ยงไว้ ในปี 2550 องค์การบริหารส่วนตำบลศรีบัวบาน ในขณะนั้นจึงได้ริเริ่มโครงการ การใช้พลังงานทดแทนแก๊สชีวภาพจากมูลสุกร โดยมีการจัดทำแผนพลังงานชุมชน และส่งเสริมให้เจ้าของฟาร์มสุกรทำบ่อแก๊สชีวภาพ โดยได้รับการสนับสนุนงบประมาณส่วนหนึ่งจากสถาบันวิจัยและพัฒนาพลังงานนครพิงค์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่

ต่อมาในปี 2555 มีการคัดเลือกหมู่บ้านต้นแบบในการจัดการแก๊สชีวภาพ ซึ่งผลที่ได้คือ บ้านปาป่วย หมู่ที่ 10 ได้รับรางวัล จากนั้นจึงมีการประชุมปรึกษาหารือร่วมกันในกลุ่มชาวบ้าน เพื่อจัดตั้งคณะกรรมการพลังงานทดแทนของหมู่บ้าน ทำหน้าที่ดูแลบ่อแก๊สและเก็บเงินค่าแก๊ส เริ่มแรกมีครัวเรือนเข้าโครงการ 37 ครัวเรือน โดยเรียกเก็บค่าธรรมเนียมการใช้แก๊สชีวภาพ 50 บาท/ครัวเรือน โดยเงินที่ได้ถูกแบ่งเป็น 2 ส่วน คือจ่ายให้เจ้าของบ่อ บ่อละ 20 บาท รวมแล้ว 40 บาท ส่วนที่เหลือ 10 บาท เก็บเข้ากองทุนเพื่อเป็นค่าบริหารจัดการ เช่น ค่าซ่อมแซมท่อ รวมไปถึงสนับสนุนกิจกรรมหรือประเพณีภายในหมู่บ้านต่างๆ และเป็นทุนการศึกษาของเด็กและเยาวชนในหมู่บ้าน ปัจจุบันมีชาวบ้านสนใจสมัครเป็นสมาชิกกลุ่มผู้ใช้แก๊สเพิ่มเติมเป็น 54 ครัวเรือน

กลุ่มปุ๋ยหมักชีวภาพ และปุ๋ยหมักจากเศษใบไม้ และกิ่งไม้ บ้านหัวฝาย

องค์การบริหารส่วนตำบลศรีดงเย็น อำเภอไชยปราการ จังหวัดเชียงใหม่

ในชุมชนบ้านหัวฝายมีเศษใบไม้ ฟางข้าว เศษข้าวโพดเลี้ยงสัตว์เหลือทิ้งจำนวนมาก คณะวิศวกรรมและอุตสาหกรรมเกษตร มหาวิทยาลัยแม่โจ้ จึงนำเศษวัสดุนี้มาแปรสภาพเป็นปุ๋ยหมัก จากนั้นก็นำกระบวนกลับไปสาธิตให้ชาวบ้านอีกที

สำหรับขั้นตอนการทำนั้น ใช้แค่เศษพืชกับมูลสัตว์เพียงสองอย่างเท่านั้น เพราะในมูลสัตว์มีหัวเชื้อที่เป็นไนโตรเจนอยู่แล้ว จึงไม่ต้องเติมกากน้ำตาลหรือปุ๋ยยูเรียลงไปเพิ่มอีก ส่วนในเศษพืชก็มีคาร์บอนจึงไม่ต้องไปหาแกลบหรือรำข้าวมาเติม โดยสัดส่วนของคาร์บอนต่อไนโตรเจนที่เหมาะสมคือ ใบไม้ต่อมูลสัตว์ 3 ต่อ 1 ถ้าเป็นฟางหญ้า ผักตบ ก็เป็น 4 ต่อ 1 จากนั้นเมื่อครบกระบวนการหมัก 2 เดือน แล้วก็ทำให้แห้ง ก็จะได้ปุ๋ยหมักคุณภาพสูงออกมา ซึ่งถือเป็นผลิตภัณฑ์ที่ช่วยลดรายจ่ายของเกษตรกรลดไปได้เยอะมาก และยังสามารถนำไปเผยแพร่ต่อตามชุมชนต่างๆ เพื่อสร้างรายได้ให้แก่ผู้ผลิตอีกด้วย

การจัดการขยะชุมชนบ้านเลี้ยว

เทศบาลตำบลงิม อำเภอปง จังหวัดพะเยา

การจัดการขยะของชุมชนบ้านเลี้ยว เริ่มตั้งแต่ปี 2547 โดยรณรงค์ให้ประชาชนในหมู่บ้านร่วมกันคัดแยกขยะ ต่อมาเทศบาลตำบลงิมได้เข้ามามีส่วนร่วมในการสนับสนุนทั้งด้านงบประมาณ วิชาการ และเพิ่มทักษะให้กับชุมชนและสถานศึกษาในพื้นที่ในกิจกรรมด้านต่างๆ เช่น ส่งเสริมความรู้ในการคัดแยกขยะที่ถูกวิธี การแปรสภาพขยะ และการนำขยะกลับมาใช้ประโยชน์ใหม่ รวมทั้งมีการจัดกิจกรรมประกวดชุมชนน่าอยู่ตามแนวปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง เพื่อเป็นการกระตุ้นชุมชนในด้านการจัดการขยะและสิ่งแวดล้อมอย่างยั่งยืน ปัจจุบัน ชุมชนบ้านเลี้ยวถือว่าเป็นชุมชนต้นแบบของการจัดการขยะในพื้นที่ตำบลงิม

สำหรับกระบวนการในการพัฒนากิจกรรมนั้น มีการประชุมกันอย่างน้อยเดือนละ 1 ครั้ง เพื่อแลกเปลี่ยนความคิดเห็น ขณะเดียวกันคณะกรรมการชุมชนก็จะไปศึกษาดูงานที่โครงการลดเมืองร้อนด้วยมือเรา ของมูลนิธิสิ่งแวดล้อมไทย เพื่อนำมาเป็นแนวทางในการจัดการขยะของชุมชน ตลอดจนมีการพัฒนาศักยภาพเพื่อเพิ่มทักษะ เช่น เทศบาลได้จัดกิจกรรมอบรมความรู้ ส่งเสริมการจัดการขยะแบบครบวงจรให้กับชุมชนและสถานศึกษาในพื้นที่ เป็นต้น

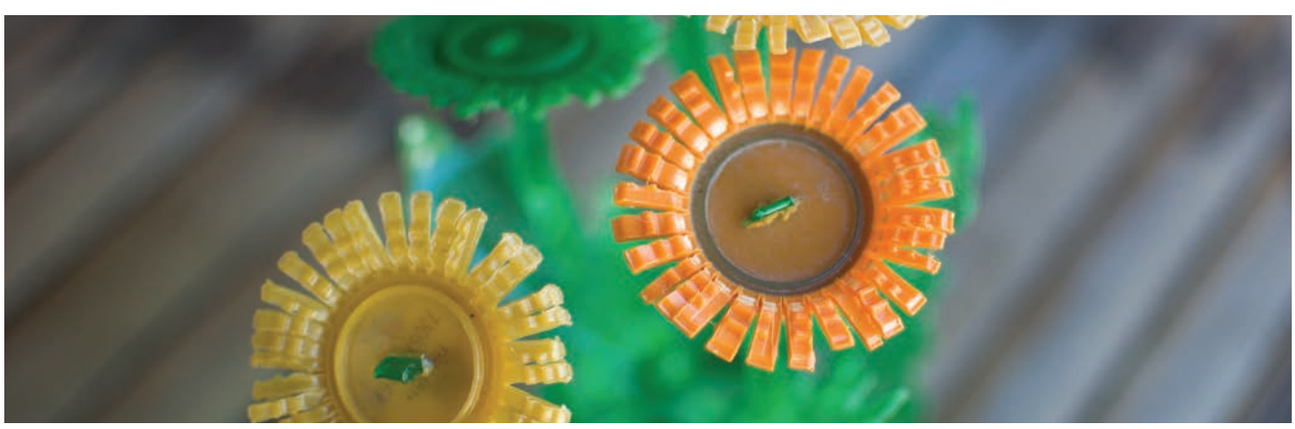

การบริหารจัดการขยะชุมชนอย่างยั่งยืน

องค์การบริหารส่วนตำบลแม่ใส อำเภอเมือง จังหวัดพะเยา

จากการสำรวจข้อมูลในพื้นที่ พบว่าปัญหาขยะอยู่ในอันดับต้นๆ ของตำบลมาตลอด สวนทางกับความรู้ความเข้าใจของประชาชนต่อการจัดการขยะซึ่งมีน้อยมาก ด้วยเหตุนี้ ในปี 2557 คณะศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยพะเยา จึงร่วมกับองค์การบริหารส่วนตำบลแม่ใส และผู้นำชุมชน 12 หมู่บ้าน จัดทำโครงการขยะบุญขึ้น เพื่อส่งเสริมให้ประชาชนรู้จักคัดแยกขยะและนำขยะประเภทขวด กระดาษ พลาสติก เหล็ก ไปขายเพื่อนำเงินมาสบทบทุนตั้งกองทุน ช่วยเหลือกลุ่มผู้ด้อยโอกาสในชุมชน

นอกจากนี้ ยังมีการอบรมสร้างความรู้ความเข้าใจด้านการจัดการขยะแก่คณะกรรมการบริหารจัดการขยะของหมู่บ้าน จำนวน 120 คน เป็นเวลา 1 วัน พร้อมกับทำเวทีพัฒนาระบบการบริหารจัดการขยะโดยยึดพื้นที่เป็นหลัก ขึ้นในทุกหมู่บ้าน โดยมีกลุ่มเป้าหมาย คือ ผู้นำหมู่บ้าน อาสาสมัครสาธารณสุข สมาชิกสภาองค์การบริหารส่วนตำบล องค์กร หรือกลุ่มต่างๆ ในพื้นที่ มาร่วมวิเคราะห์ปัญหาหาแนวทางจัดการขยะอย่างเป็นรูปธรรม

จากการดำเนินการ พบว่าสามารถลดปริมาณขยะได้จำนวน 10 ตัน ในช่วงเวลา 3 เดือน และลดค่าใช้จ่ายขององค์การบริหารส่วนตำบลแม่ใสในการกำจัดขยะได้มหาศาล ที่สำคัญคือผู้ด้อยโอกาสในพื้นที่มีคุณภาพชีวิตดีขึ้นจากรายได้ของกองทุนที่เข้ามาอย่างต่อเนื่อง นับว่าเป็นกิจกรรมที่นำความสะอาดปลอดภัย และสร้างสวัสดิการให้แก่สังคมอย่างแท้จริง

ธนาคารขยะบ้านนาเวียง

เทศบาลตำบลวังชิ้น อำเภอวังชิ้น จังหวัดแพร่

ธนาคารขยะบ้านนาเวียง เกิดขึ้นจากเวทีประชาคมของหมู่บ้านที่ต้องการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมในพื้นที่ เนื่องจากมีขยะเกิดขึ้นมากมาย ที่สำคัญยังต้องการสร้างมูลค่าแก่ขยะเหล่านั้น โดยใช้ภูมิปัญญาที่มีอยู่ มาพัฒนาระบบเศรษฐกิจชุมชนที่มีคุณภาพ ทำให้เกิดสุขภาวะที่ดี ทั้งทางร่างกาย และจิตใจ

สำหรับกิจกรรมของธนาคารขยะบ้านนาเวียง มีตั้งแต่การจัดทอดผ้าป่าขยะรีไซเคิล การคัดขยะ รวมไปถึงการรับซื้อขยะและนำเงินที่ได้ไปคืนสู่สังคม นอกจากนี้ยังได้รับความร่วมไม้ร่วมมือจากหน่วยงานต่างๆ เช่น เทศบาลตำบลวังชิ้น ผู้นำชุมชน พัฒนาชุมชนอำเภอวังชิ้น สำนักงานพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์จังหวัดแพร่ วิทยาลัยการอาชีพ และศูนย์พัฒนาฝีมือแรงงานจังหวัดแพร่ ที่คอยให้การสนับสนุนในเรื่ององค์ความรู้ เครื่องมืออุปกรณ์ และงบประมาณอีกด้วย

การรับซื้อขยะรีไซเคิลในชุมชน หมู่ที่ 2 บ้านป่าแดง

องค์การบริหารส่วนตำบลแม่ทะลบ อำเภอไชยปราการ จังหวัดเชียงใหม่

บ้านป่าแดง หมู่ที่ 2 มีประชากรอาศัยอยู่ในพื้นที่ จำนวน 800 คน หรือราว 350 ครัวเรือน และมีแนวโน้มที่จะเพิ่มมากขึ้นทุกปี ทำให้ปริมาณขยะมูลฝอยเพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่อง ที่สำคัญประชาชนส่วนใหญ่ไม่มีการคัดแยกขยะก่อนการทิ้ง หรือมีวิธีการกำจัดขยะที่ไม่เหมาะสม เช่น เผา นำไปทิ้งในที่สาธารณประโยชน์ สร้างปัญหาให้เกิดขึ้นมากมาย พอปี 2557 จึงเกิดกิจกรรมรับซื้อขยะรีไซเคิลในชุมชนบ้านป่าแดง โดยมีการรณรงค์ให้ประชาชนร่วมกันทำความสะอาดในพื้นที่ครัวเรือนของตนเอง เพื่อไม่ให้เป็นแหล่งเพาะพันธุ์ยุง จัดการสิ่งแวดล้อมภายในบ้านไม่ให้รกรุงรัง ขจัดขยะมูลฝอยในชุมชนไม่ให้เรี่ยราด เพื่อสร้างแบบอย่างในชุมชนในการรักษาความสะอาดและสิ่งแวดล้อม

นอกจากนั้น ขยะบ้างประเภท เช่น ขยะรีไซเคิล จำพวกพลาสติก แก้ว ขวดพลาสติก กระดาษ ฯลฯ ยังนำไปจำหน่ายให้กับร้านรับซื้อของเก่า โดยจะมีจุดรับซื้อ ณ วัดป่าแดง รายได้จากการขายจะถูกหักค่าใช้จ่ายนำเข้าสมทบเงินกองทุนคัดแยกขยะของหมู่บ้าน เพื่อจัดกิจกรรมต่างๆ เช่น การทอดผ้าป่าขยะรีไซเคิล กิจกรรมขยะแลกไข่ กิจกรรมรณรงค์ต่างๆ ร่วมกับองค์กรในชุมชน ปัจจุบันเงินในกองทุนมีทั้งหมด 5,575 บาท

รูปธรรมจาก
ภาคเหนือตอนล่าง

ธนาคารขยะบ้านดงประโดก

องค์การบริหารส่วนตำบลสมอแข อำเภอเมือง จังหวัดพิษณุโลก

ช่วงราวปี 2553 **มานะ ภู่แส** ซึ่งเป็นรองนายกองค์การบริหารส่วนตำบลสมอแขในขณะนั้น เกิดความคิดริเริ่มที่จะทำธนาคารขยะขึ้นในชุมชนบ้านดงประโดก จึงได้พากลุ่มชาวบ้านไปดูงานที่ตำบลเนินมะปราง เพื่อเก็บข้อมูลเรื่องการคัดแยกขยะ ก่อนนำมาประมวลผล เพื่อจัดตั้งธนาคารขยะขึ้นในตำบลสมอแข

แรกเริ่มนั้น ธนาคารขยะบ้านดงประโดก หมู่ที่ 3 ใช้บ้านของ **ผุสดี มรพงษ์** เหรัญญิกกลุ่มธนาคารขยะ เป็นสถานที่ทำการของกลุ่มธนาคารขยะ แต่ปัจจุบันได้ย้ายเข้าไปในวัดศรีวนาราม ด้วยในปี 2555 ธนาคารขยะบ้านดงประโดกได้รับทุนสนับสนุนจากรัฐบาลญี่ปุ่น จึงได้จัดสร้างที่ทำการใหม่ภายในเขตวัดศรีวนารามขึ้นแทน โดยนอกจากจะเป็นธนาคารรับซื้อขยะแล้ว ยังเป็นศูนย์เรียนรู้ธนาคารขยะอีกด้วย

ผุสดี เล่าว่า ตำบลเนินมะปรางเป็นตำบลที่มีขนาดเล็กกว่าตำบลสมอแขมาก มีความเป็นชนบท แต่ก็สามารถทำธนาคารขยะให้เป็นรูปร่างขึ้นมา ผ่านกระบวนการจิตอาสา

“ช่วงต้นที่กลับมาจัดตั้ง ไม่มีสถานที่ จึงใช้ที่บ้านไปก่อน โดยได้รับเงินงบประมาณจากสำนักงานพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์จังหวัดมา 40,000 บาท ซึ่งนำมาสร้างหลังคา เทปูน เพื่อดำเนินการกลุ่มธนาคารขยะบ้านดงประโดก” ผุสดีเล่า

เริ่มต้นด้วยกัน 30 คน โดยประชาสัมพันธ์ให้คนในหมู่บ้านเข้าร่วมเป็นสมาชิก เสียค่าสมัคร 5 บาท และมีการซื้อหุ้น หุ้นละ 10 บาท ตามความสมัครใจ โดยองค์การบริหารส่วนตำบลสมอแขมอบถังน้ำหมัก และถังหมักเศษอาหารให้

การรับซื้อขยะจะมีขึ้นสัปดาห์ละ 2 ครั้ง โดยต้องเป็นวันอาทิตย์ ซึ่งทางกลุ่มจะประชาสัมพันธ์ผ่านเสียงตามสายในชุมชน และคนที่นำขยะมาขายส่วนใหญ่เป็นสมาชิก ซึ่งเงินที่ขายได้ก็จะนำฝากไว้ ส่วนที่ไม่ได้เป็นสมาชิกก็นำเงินกลับไป

จุดประสงค์ของธนาคารขยะก็เพื่อให้คนในชุมชนรู้จักการคัดแยกขยะ เช่น ถ้าแยกพลาสติกใสมา ทางธนาคารขยะจะให้กิโลกรัมละ 20 บาท ถ้ารวมพลาสติกทั้งหมดมา ธนาคารขยะจะให้เพียง 5 บาทเท่านั้น โดยราคารับซื้อนั้นจะอ้างอิงกับร้านวงษ์พาณิชย์ ซึ่งทางกลุ่มจะเก็บรวมขยะ แล้วจะทำการขายเดือนละครั้ง

แต่ละปีจะมีการนำกำไรสุทธิมาปันผลคืนให้กับสมาชิก รวมถึงคืนเงินที่เก็บให้กับสมาชิกทั้งหมดด้วย เป็นการดำเนินงานปีต่อปี ในส่วนของกำไรนั้น ทางกลุ่มนำมาจัดการ โดยแบ่งร้อยละ 5 เป็นเงินประกันความเสี่ยง ร้อยละ 20 นำมาปันหุ้นและยอดฝากคืนให้กับสมาชิก ร้อยละ 50 เป็นค่าตอบแทนกรรมการ ร้อยละ 10 เป็นทุนการศึกษาพัฒนาอาชีพ ร้อยละ 15 เป็นทุนเพื่อจัดสวัสดิการให้กับสมาชิก

แม้จะไม่ใช่กลุ่มที่ใหญ่โต มีเงินหมุนเวียนมากมาย แต่ผุสดีก็รู้สึกภูมิใจ ด้วยครั้งหนึ่งเคยไม่แน่ใจว่าจะทำได้ หากวันนี้ กาลเวลาได้พิสูจน์แล้ว

การจัดการขยะตำบลศิลาดาน

เทศบาลตำบลศิลาดาน อำเภอมโนรมย์ จังหวัดชัยนาท

เดิมตำบลศิลาดานไม่มีการจัดการขยะเลย ประชาชนใช้วิธีเผาหรือนำมาทิ้งตามริมทาง ทำให้เกิดควันส่วนหนึ่ง อีกส่วนส่งกลิ่นเหม็น จนในปี 2556 เทศบาลตำบลศิลาดานพยายามแก้ปัญหา โดยการจัดซื้อรถขยะ และหาพื้นที่ทิ้งขยะโดยการฝังกลบ แต่เกิดปัญหาอื่น ๆ ตามมาอีก ทั้งไม่มีพื้นที่ทิ้งขยะและที่จัดเก็บ ประชาชนต้องการถังขยะทุกบ้าน ไม่ยอมทิ้งรวมกัน กลายเป็นว่าเทศบาลต้องรับภาระค่าใช้จ่ายเพิ่มมากขึ้น ทั้งงบประมาณที่ใช้ในการจัดซื้อรถขยะ และถังขยะ การบำรุงรักษารถขยะ ค่าจ้างคนงานขับรถขยะ และคนงานประจำรถขยะ ค่าเช่าพื้นที่ทิ้งขยะ เป็นต้น ปัญหาเหล่านี้ทำให้ **จำเนียร โตศิลา** นายกเทศบาลตำบลศิลาดาน เกิดความคิดที่จะลดปริมาณขยะลงด้วยวิธีการต่าง ๆ

เริ่มต้นจากการประชุมปรึกษาปัญหากับผู้นำชุมชน เพื่อหาแนวทางจัดการกับปัญหา โดยให้ผู้นำชุมชนเข้ามาเป็นสมาชิก โดยให้ **จรรยา สุขรอด** ผู้ใหญ่บ้านหมู่ที่ 3 บ้านหาดมะตูม เป็นแกนนำ และให้หมู่ที่ 3 เป็นหมู่บ้านนำร่อง

ผู้ใหญ่บ้านหมู่ที่ 3 มีอาชีพเสริมด้วยการเลี้ยงไก่ไข่อยู่แล้ว จึงรณรงค์ให้ประชาชนคัดแยกขยะ แล้วนำขยะมาแลกไข่ เพื่อเป็นการลดรายจ่าย ซึ่งได้รับการตอบรับจากประชาชนเป็นอย่างดี จนเกิดเป็นกลุ่มการจัดการขยะตำบลศิลาดานขึ้น และขยายการดำเนินงานเป็นการแปรรูปผลิตภัณฑ์จากขยะรีไซเคิล และการทำน้ำหมักชีวภาพเพื่อใช้ในครัวเรือน

ลักษณะการรวมกลุ่มของกลุ่มการจัดการขยะตำบลศิลาดานเป็นระบบสมาชิก โดยให้ลงเงินหุ้นคนละ 50 บาท ระยะแรกยังไม่มีเงินปันผล เนื่องจากกลุ่มต้องนำเงินไปเป็นทุนหมุนเวียนขยายกิจกรรม และขยายพื้นที่ให้กว้างขวางครอบคลุมทั้งตำบล

กระนั้นกลุ่มก็ได้รับการสนับสนุนจากทั้งภาครัฐ ภาคเอกชน และภาคประชาชน ได้แก่ เทศบาลตำบลศิลาดานได้สนับสนุนงบประมาณและวัสดุอุปกรณ์เพื่อใช้ในการดำเนินงานของกลุ่ม รวมถึงพาสมาชิกกลุ่มไปศึกษาดูงานตามที่ต่าง ๆ อาทิเช่น ศึกษาดูงานการแปรรูปขยะรีไซเคิล ธนาคารขยะ การทำน้ำหมักชีวภาพ และการเลี้ยงไส้เดือนที่โรงเรียนชัยนาทพิทยาคม จังหวัดชัยนาท ศึกษาดูงานการจัดการขยะเป็นศูนย์ ที่องค์การบริหารส่วนตำบลหาดสองแคว อำเภอตรอน จังหวัดอุตรดิตถ์

ผลลัพธ์ที่เกิดขึ้นจากการจัดการขยะในระยะเริ่มต้น คือ ประชาชนตำบลศิลาดานมีการคัดแยกขยะ รวมถึงรู้จักแปรรูปขยะเป็นผลิตภัณฑ์ต่าง ๆ เกิดรายได้ผ่านการสร้างมูลค่าเพิ่มให้ขยะ และช่วยลดปัญหาสิ่งแวดล้อม ที่สำคัญยังเป็นการสร้างการมีส่วนร่วมของประชาชน

นอกจากนี้ ในส่วนของตลาด กลุ่มการจัดการขยะยังได้นำผลิตภัณฑ์ที่แปรรูปจากขยะไปจำหน่ายร่วมกับสินค้าอื่น ๆ ของตำบล เช่น นำตะกร้าแปรรูปจากขยะไปจัดวางกับส้มโอขาวแตงกวา ซึ่งเป็นสินค้าเกษตรที่มีชื่อเสียงของตำบลศิลาดาน รวมไปถึงผลิตภัณฑ์จักสานระดับ OTOP ของตำบลศิลาดาน ทำให้เป็นที่รู้จักมากขึ้น

ที่สำคัญ ที่นี่ยังส่งเสริมการจัดการขยะให้กับเด็กด้วย โดยเข้าไปให้ความรู้กับนักเรียนในโรงเรียนเพื่อบอกต่อผู้ปกครองอีกทางหนึ่ง ทั้งยังมีกลุ่ม อสม. ที่ช่วยรณรงค์การคัดแยกขยะ และให้ความรู้แก่ประชาชน มีชมรมศิลาดาน Bike Club ที่จัดกิจกรรมขี่จักรยานเก็บขยะข้างทางทุกวันศุกร์ กลุ่มสวนผักและกลุ่มส้มโอขาวแตงกวาที่นำเศษผักเศษอาหารที่เหลือมาทำน้ำหมักชีวภาพแบบต่าง ๆ ตามสูตร เพื่อใช้ในกิจกรรมการเกษตรของกลุ่ม เป็นต้น

ปัจจุบันกลุ่มการจัดการขยะตำบลศิลาดานมีสมาชิก 300 คน มีเงินทุนของกลุ่ม 15,000 บาท แม้จะยังไม่มีปันผล แต่รูปแบบของกิจกรรมก็ได้รับการตอบรับเต็มที่ ในอนาคตกลุ่มการจัดการขยะตำบลศิลาดานจะสร้างระบบการจัดการขยะแบบครบวงจร โดยให้มีขยะเป็นศูนย์ สร้างเครือข่ายการจัดการขยะให้ครอบคลุมพื้นที่ โดยเฉพาะตำบลใกล้เคียง และสร้างรายได้จากการแปรรูปขยะ ยกระดับคุณภาพชีวิตประชาชนตำบลศิลาดาน

แหล่งเรียนรู้ 108 ลีลา

เทศบาลตำบลเก้าเลี้ยว อำเภอเก้าเลี้ยว จังหวัดนครสวรรค์

กลุ่มรีไซเคิล 108 ลีลาเกิดจากแนวคิดของกลุ่มชาวบ้านที่ต้องการนำกระดาษเก่าๆ หรือวัสดุเหลือใช้ใกล้ตัวมาใช้ทำงานศิลปะแทนที่จะทิ้งไปโดยเปล่าประโยชน์ โดยเศษวัสดุจากขวดน้ำก็นำมาทำเป็นโคมไฟ โมบาย แจกันดอกไม้ กระถางปลูกต้นไม้ ส่วนกะลามะพร้าวนำมาทำออมสิน ขณะที่กระป๋องเบียร์นำมาทำตะกร้า และกล่องกระดาษทิชชู่ โดยสินค้าที่ผลิตเรียบร้อยแล้วจะนำออกมาวางขายตามงานต่างๆ เช่น งานเกษตร งานวิชาการ และงานประเพณีต่างๆ ไม่ว่าเป็นในจังหวัดหรือต่างจังหวัด เป็นต้น โดยรายได้ร้อยละ 20 จะถูกหักเข้ากองกลาง ส่วนที่เหลือเป็นของผู้ที่ประดิษฐ์สินค้า

กลุ่มอาสาสมัครพิทักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมตำบลบางโปรง

องค์การบริหารส่วนตำบลบางโปรง อำเภอเมือง จังหวัดสมุทรปราการ

ตำบลบางโปรงอยู่ในเขตพื้นที่กึ่งอุตสาหกรรม ประชาชนส่วนใหญ่มีอาชีพรับจ้าง และมีโรงงานอุตสาหกรรมหลายโรง มีคลองบางโปรงไหลผ่านในพื้นที่ โดยสภาพน้ำในคลองมีคุณภาพไม่ดีเท่าที่ควร และบริเวณสองข้างทางของถนนภายในตำบลยังมีหญ้าขึ้นรกและมีขยะบริเวณข้างทางเรียงรายเต็มไปหมด เพื่อพัฒนาพื้นที่ให้มีความสะอาดอยู่เสมอ เป็นชุมชนที่น่าอยู่อย่างมอง องค์การบริหารส่วนตำบลบางโปรง จึงร่วมกับเครือข่ายต่างๆ ในพื้นที่ จัดตั้งกลุ่มอาสาสมัครพิทักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมตำบลบางโปรงขึ้น เพื่อแก้ไขปัญหาดังกล่าว

โดยแนวทางการทำงานของกลุ่มอาสานี้ มีตั้งแต่เก็บขยะ ตัดหญ้า และทำความสะอาดบริเวณสองข้างถนนภายในตำบลบางโปรง นำน้ำหมักชีวภาพไปเทลงในบริเวณคลองบางโปรง และคลองสาธารณะอื่นๆ ขณะเดียวกันยังตัดต้นไม้ที่ยื่นลงในคลองบางโปรง และเก็บขยะภายในคลองบางโปรง เพื่อให้น้ำสามารถไหลไปได้สะดวก ลดปัญหาน้ำเสีย มีการจัดกิจกรรมรณรงค์ ทำความสะอาดถนนภายในตำบล และร่วมกันปลูกต้นไม้ในบริเวณพื้นที่ริมคลองบางโปรง

ส่วนแผนระยะยาว ก็คือร่วมกับประชาชนและหน่วยงานต่างๆ ในพื้นที่ เฝ้าระวัง ตรวจสอบ การระบายน้ำทิ้งลงคลองบางโปรง และรณรงค์ปลูกจิตสำนึกให้ประชาชนในพื้นที่ตำบลบางโปรงเห็นถึงความสำคัญของการรักษาสิ่งแวดล้อม โดยองค์การบริหารส่วนตำบลบางโปรง จะคอยให้การช่วยเหลือในด้านงบประมาณการดำเนินการ ตลอดจนร่วมจัดอบรมให้ความรู้ด้านการรักษาทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมแก่ประชาชนอย่างสม่ำเสมอ

กลุ่มกองทุนผ้าป่าขยะ หมู่ที่ 3 บ้านแม่ปะใต้

องค์การบริหารส่วนตำบลแม่ปะ อำเภอแม่สอด จังหวัดตาก

เนื่องจากตำบลแม่ปะมีผู้สูงอายุเป็นจำนวนมาก และกำลังจะก้าวเข้าสู่สังคมผู้สูงอายุอย่างเต็มตัว ทางตำบลจึงได้มีการจัดตั้งกลุ่มผ้าป่าขยะจากชมรมผู้สูงอายุภายในบ้านแม่ปะใต้ หมู่ที่ 3 โดยได้แรงบันดาลใจนี้มาจาก **บุญฤทธิ์ ใจพรมเมือง** ที่ได้ไปศึกษาดูงานที่จังหวัดเพชรบุรี และเล็งเห็นว่ากิจกรรมนี้น่าสนใจ น่าจะสามารถนำมาปรับใช้กับบริบทพื้นที่ตำบลแม่ปะได้ จึงกลับมาจัดทำโครงการที่ชื่อว่าโครงการฝึกอบรมเพื่อพัฒนาจิตสำนึกในการดูแลป้องกันและการกำจัดขยะ หรือเรียกสั้นๆ ว่า กองทุนผ้าป่าขยะ หมู่ที่ 3

สำหรับวิธีการทำงานของกลุ่มฯ สมาชิกจะทำการตระเวนไปตามบ้าน ทุกวันอาทิตย์แรกของเดือน เพื่อขอความร่วมมือจากชาวบ้านในการร่วมบริจาคขยะที่สามารถนำไปขายได้ ซึ่งเงินที่ได้จากการขายขยะจะถูกแบ่งออกเป็นส่วนๆ

ส่วนแรกจะเป็นเงินตอบแทนให้ผู้สูงอายุที่เข้าร่วมในการเดินตระเวน เป็นเงินคนละ 100 บาท ส่วนที่ 2 จะนำมาเป็นค่าอาหารกลางวันในการเลี้ยงสมาชิกหลังจากการทำกิจกรรมของทางกลุ่ม ส่วนที่ 3 จะเก็บไว้เป็นกองทุนสวัสดิการผู้สูงอายุให้กับสมาชิกชมรมผู้สูงอายุ ส่วนที่ 4 เก็บไว้เป็นเงินทุนในการจัดกิจกรรมต่างๆ ที่เกี่ยวกับชมรม และส่วนที่ 5 เป็นส่วนที่ทางกลุ่มนำมาช่วยเหลืองานต่างๆ ในตำบล

ผลจากการจัดตั้งกลุ่มกองทุนผ้าป่าขยะ ช่วยพัฒนาคุณภาพชีวิตของกลุ่มผู้สูงอายุ โดยสมาชิกที่มาร่วมกิจกรรมรับบริจาคขยะ จะมีรายได้เสริมคนละ 1,000 บาทต่อคนต่อเดือน และยังช่วยให้ผู้สูงอายุได้มีการพบปะสังสรรค์ ได้เดินออกกำลังกาย อันจะเป็นการช่วยพัฒนาทั้งสุขภาพจิตและสุขภาพกาย นอกจากนี้ยังส่งผลเชิงบวกต่อสิ่งแวดล้อมชุมชน เพราะช่วยลดปริมาณขยะ และนำขยะไปรีไซเคิลด้วย

กลุ่มคัดแยกขยะบ้านปมประดู่

องค์การบริหารส่วนตำบลดงเสือเหลือง อำเภอโพธิ์ประทับช้าง จังหวัดพิจิตร

กลุ่มคัดแยกขยะบ้านปมประดู่ เริ่มต้นมาจากการที่องค์การบริหารส่วนตำบลดงเสือเหลือง ร่วมกับโรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบลดงเสือเหลือง จัดโครงการการอบรมการคัดแยกขยะให้กับชุมชน ประกอบกับภาคชุมชนได้เขียนโครงการเพื่อของบประมาณสนับสนุนจาก สสส. ในการจัดตั้งหมู่บ้านกำจัดขยะ และได้รับงบประมาณมาเพื่อดำเนินการในชุมชน โดยกลุ่มฯ มีวัตถุประสงค์ในการส่งเสริมให้ประชาชนในชุมชนทำการคัดแยกขยะในครัวเรือนของตนเอง หลังจากนั้นจะมีกลุ่มเข้าไปรับซื้อขยะถึงบ้าน นอกจากนี้กลุ่มฯ ยังจัดอบรมให้คนในชุมชน และเป็นแหล่งเรียนรู้ในด้านการคัดแยกขยะ รวมไปถึงมีการจัดกิจกรรมทอดผ้าป่าขยะรีไซเคิลเพื่อนำรายได้ที่ได้ไปใช้เพื่อสาธารณประโยชน์ของคนในชุมชน

โครงการชุมชนขยะนำร่องคัดแยกขยะมูลฝอย

เทศบาลตำบลซับสมอทอด อำเภอบึงสามพัน จังหวัดเพชรบูรณ์

ตำบลซับสมอทอดเป็นชุมชนศูนย์กลางด้านเศรษฐกิจของอำเภอบึงสามพัน ประชาชนส่วนใหญ่ประกอบอาชีพค้าขาย ทำให้มีการเปลี่ยนแปลงพัฒนาด้านเศรษฐกิจและสังคมอย่างรวดเร็ว ส่งผลให้ปริมาณขยะมูลฝอยเพิ่มสูงขึ้นจนเกิดปัญหาต่อระบบการจัดการ โดยเฉพาะกระบวนการกำจัดขยะที่ยังขาดประสิทธิภาพ ดังนั้นจึงต้องเร่งส่งเสริมและกำหนดแนวทางเพื่อลดปริมาณขยะจากแหล่งกำเนิด โดยใช้กรอบแนวคิดตามปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง คือความพอประมาณ ความมีเหตุมีผล และการมีภูมิคุ้มกันที่ดีในตัว ผ่านการให้ความรู้ความเข้าใจ ฝึกอบรมและปฏิบัติจริงในครัวเรือน

สำหรับกิจกรรมของโครงการชุมชนขยะนำร่องคัดแยกขยะมูลฝอย มีตั้งแต่การจัดอบรมให้ความรู้แก่คนในชุมชนโดยวิทยากรผู้มีความรู้และความเชี่ยวชาญ มีการจัดตั้งธนาคารขยะชุมชน และจัดกิจกรรมขยะเพิ่มมูลค่า เช่น การประดิษฐ์สิ่งของจากวัสดุเหลือใช้ ขยะแลกไข่ การผลิตปุ๋ยน้ำชีวภาพและปุ๋ยหมักชีวภาพจากขยะในครัวเรือน ฯลฯ

ผลจากการจัดทำโครงการชุมชนขยะนำร่องคัดแยกขยะมูลฝอย ช่วยทำให้เกิดความรู้ความเข้าใจ และสามารถจัดการขยะมูลฝอยในชุมชนได้อย่างมีประสิทธิภาพ ส่งผลให้ปริมาณขยะที่ต้องนำเข้าสู่กระบวนการกำจัดลดน้อยลง ประชาชนรู้คุณค่าและใช้ทรัพยากรที่มีอยู่ให้เกิดประโยชน์สูงสุด ทั้งยังลดภาระค่าใช้จ่ายและภาระงานในการจัดการขยะมูลฝอยของเทศบาลลง

ธนาคารขยะชุมชน

องค์การบริหารส่วนตำบลแม่ลาด อำเภอคลองขลุง จังหวัดกำแพงเพชร

สืบเนื่องจากการเพิ่มขึ้นของจำนวนประชากรในพื้นที่ และความสะดวกสบายในการดำรงชีวิตสมัยใหม่ ทำให้ปริมาณขยะมูลฝอยเพิ่มขึ้น ประกอบกับจิตสำนึกในการทิ้งขยะมูลฝอยที่ลดลง กลายเป็นปัญหาสิ่งแวดล้อมที่สำคัญขององค์การบริหารส่วนตำบลแม่ลาด

ปัจจุบันการจัดการกับปัญหาขยะมูลฝอยที่เกิดขึ้น ทำโดยการนำขยะมูลฝอยทั้งหมดเข้าสู่กระบวนการกำจัด ซึ่งในจำนวนดังกล่าว ยังมีวัสดุที่ยังมีมูลค่าสามารถนำกลับไปใช้ใหม่ได้โดยตรง (Reuse) หรือสามารถนำไปผ่านกระบวนการเพื่อนำกลับมาใช้ใหม่ (Recycle) รวมทั้งขยะ มูลฝอย บางส่วนก็ยังสามารถนำมาแปรรูปเพื่อใช้ประโยชน์ในรูปของปุ๋ยหมัก แต่ขยะเหล่านี้ยังไม่ได้รับการจัดการอย่างคุ้มค่า เนื่องมาจากการขาดความรู้ความเข้าใจและจิตสำนึกเกี่ยวกับขยะมูลฝอยของประชาชนในพื้นที่

องค์การบริหารส่วนตำบลแม่ลาด ได้เล็งเห็นปัญหาที่เกิดขึ้น จึงได้มีการจัดตั้งธนาคารขยะ องค์การบริหารส่วนตำบลแม่ลาดขึ้นเพื่อดำเนินการจัดการขยะ และลดปริมาณขยะในตำบลแม่ลาด โดยมีกิจกรรมหลักที่ดำเนินการอย่างต่อเนื่องคือ การรณรงค์ให้ประชาชนมีการจัดการขยะด้วย 3Rs (Reuse, Reduce, Recycle) นอกจากนี้ ธนาคารยังทำการรับซื้อขยะรีไซเคิลอย่างต่อเนื่อง เพื่อให้ประชาชนมีรายได้และเป็นแรงจูงใจในการกำจัดขยะอย่างถูกต้อง

รูปธรรมจาก
ภาคอีสาน

การจัดการขยะ

องค์การบริหารส่วนตำบลเขวาไร่ อำเภอโกสุมพิสัย จังหวัดมหาสารคาม

เมื่อปี 2553 **สุภาพ ผาบพุทธา** นายกองค์การบริหารส่วนตำบลเขวาไร่ ได้เข้าร่วมศึกษาดูงานที่จังหวัดพิษณุโลก และได้เห็นกระบวนการจัดการขยะของชุมชนวัดหนองบัว ด้วยการหมักในบ่อซีเมนต์ โดยใช้อิฐบล็อกหนุนบ่อซีเมนต์ให้มีช่องว่างระหว่างบ่อกับพื้น รองก้นบ่อด้วยใบไม้แห้งก่อนประมาณ 30 เซนติเมตร แล้วเทเศษอาหาร เศษผักผลไม้ ที่เหลือใช้ในครัวเรือนลงในท่อ จากนั้นปิดทับด้วยหญ้าแห้งหรือใบไม้แห้งทำเป็นชั้นๆ แต่ต้องปิดทับด้วยใบไม้แห้งชั้นสุดท้ายทุกครั้ง เพื่อป้องกันกลิ่นรบกวนเพื่อนบ้านและกันสัตว์คุ้ยเขี่ย ส่วนน้ำล้างจาน น้ำทิ้งจากการซักผ้าก็ทิ้งในท่อได้ หลังจากนั้น ขยะอินทรีย์ก็จะกลายเป็นปุ๋ยชั้นดี ซึ่งการจัดการลักษณะนี้น่าจะเหมาะสมกับบริบทตำบลเขวาไร่ พอกลับมาจึงได้ขยายแนวคิดนี้ให้ผู้นำบ้านหนองสระพังทราบ และทีมผู้นำมีความสนใจ จึงมีการทำบันทึกข้อตกลงกับคณะกรรมการสิ่งแวดล้อมบ้านหนองสระพังว่า จะทำการจัดการขยะอย่างเป็นระบบตามที่องค์การบริหารส่วนตำบลเขวาไร่ได้เสนอ →

จากการติดตามผลปรากฏว่าบ้านหนองสระพัง หมู่ที่ 1 ทำได้ร้อยละ 70 ส่วนบ้านหนองสระพังหมู่ที่ 15 ทำได้ ร้อยละ 45 ถือว่าไม่ประสบผลสำเร็จดังที่คาดไว้ เนื่องจากบ้านหนองสระพังเป็นหมู่บ้านขนาดใหญ่ ทำให้ติดตามผลได้ยาก เลยมีการเปลี่ยนวิธีติดตามด้วยการแขวนปลาตะเพียนไว้หน้าบ้านผู้ที่แยกขยะ และกำจัดขยะได้ถูกต้องแล้ว

ต่อมาเพื่อสร้างหมู่บ้านต้นแบบที่มีการจัดการครบวงจร องค์การปกครองส่วนท้องถิ่นเขวาไร่จึงเลือกหมู่บ้านใหม่ ประกอบกับในช่วงปลายปี 2555 บ้านวังโพนได้รับรางวัลจากการประกวดโครงการหมู่บ้านสะอาดปราศจากยุงลาย จึงได้นำโครงการนี้ไปต่อยอดที่บ้านวังโพน โดยทำเป็นโครงการนวัตกรรมกำจัดขยะ หรือการนำขยะมาเพิ่มมูลค่าด้วยการทำตะกร้าใส่ของจากกระดาษหนังสือพิมพ์ มีการเชิญวิทยากรจากนอกพื้นที่มาให้ความรู้แก่ชาวบ้าน ปรากฏว่าชาวบ้านให้ความสนใจกันมากและทำกันทั้งหมู่บ้าน ถือเป็นนิมิตหมายอันดีที่ทำให้คนในชุมชนได้รวมกลุ่มกันทำกิจกรรมสาธารณะ

จากการสนทนากับผู้สูงอายุในหมู่บ้านวังโพนทำให้ทราบว่าวิถีชีวิตของคนที่นี่จะสอนลูกหลานให้ทำความสะอาดถนนตอนเช้าให้พระสงฆ์เดินบิณฑบาต เพราะเชื่อว่าจะเป็นสิริมงคลกับตนเอง และบ้านวังโพนมีกติกาการทำความสะอาด โดยบางส่วนก็ปรับปรุงมาจากข้อห้ามที่คนในหมู่บ้านได้ยึดถือ เช่น ห้ามยิงปืนในหมู่บ้าน ห้ามเผาถ่าน ห้ามเผาขยะในหมู่บ้าน ห้ามฆ่าสัตว์ ห้ามทะเลาะวิวาท ห้ามทิ้งขยะในหมู่บ้าน ห้ามสัตว์ถ่ายมูลบนถนน หากสัตว์นั้นเป็นของใครคนนั้นต้องเป็นคนทำความสะอาด หากใครฝ่าฝืน จะมีเหตุเภทภัยเกิดขึ้นในหมู่บ้าน เช่น มีคนเสียชีวิตในหมู่บ้าน หากใครเป็นผู้ละเมิดจะต้องเป็นผู้รับผิดชอบไปนิมนต์พระมาสวดเอง

จากการติดตามประเมินโครงการ ปรากฏว่าชาวบ้านวังโพนแยกขยะอินทรีย์และกำจัดด้วยการหมักในท่อได้ทุกครัวเรือน 100 เปอร์เซ็นต์ และในปีนั้นเอง กรมส่งเสริมคุณภาพสิ่งแวดล้อมได้จัดโครงการประกวดชุมชนปลอดขยะเฉลิมพระเกียรติ 86 พรรษา 86 ชุมชน องค์การบริหารส่วนตำบลเขวาไร่จึงส่งบ้านวังโพนเข้าแข่งขัน ผลปรากฏว่าได้เข้ารอบแรกติดอันดับ 1ใน 10 ชุมชนระดับประเทศ

และเพื่อให้การจัดการขยะครบวงจรขึ้น จึงมีการจัดตั้งกลุ่มขับเคลื่อนขึ้นโดยใช้ชื่อว่า 'พลังมดวังโพน' โดยให้เยาวชนในพื้นที่เป็นพลังในการกำจัดขยะ มีการสอนให้รู้จักขยะแต่ละประเภทว่ามีอะไรบ้าง และมีการทดสอบ ซึ่งปรากฏว่าสอบผ่านทุกคน เพราะเด็กเรียนรู้การทำสิ่งประดิษฐ์ง่ายๆ จากขยะอย่างสนุกสนาน ได้ประดิษฐ์ดอกไม้จากซองนมและซองขนม ขณะเดียวกันหลังจากทำงานเสร็จก็จะมีผู้ใหญ่ใจดีบริจาคเงินซื้ออาหารเช้าให้เด็กๆ รับประทานด้วย เป็นความภาคภูมิใจที่เด็กๆ กล้าทำในสิ่งที่ถูกต้องและเป็นประโยชน์กับชุมชน

ปัจจุบัน มีการต่อยอดด้วยการจัดตั้งธนาคารขยะรีไซเคิลโดยเริ่มต้นใน 3 หมู่บ้าน คือ บ้านวังโพน บ้านหนองเขื่อน และบ้านโนนสะอาด มีระเบียบธนาคารที่เขียนไว้ให้ชาวบ้านวังโพนได้ศึกษาก่อนสมัครสมาชิก พร้อมยังมีการประกวดคุ้มบ้านที่มีการนำวัสดุเหลือใช้มาตกแต่งบ้าน ทำให้สมาชิกในคุ้มเกิดความสามัคคีกันและตระหนักว่าชัยชนะไม่ใช่เป้าหมาย หากแต่เป็นความเป็นระเบียบเรียบร้อยต่างหากที่สำคัญ

ผลจากการบริหารจัดการขยะแบบมีส่วนร่วม ได้นำไปสู่การพัฒนาชุมชนในมิติต่างๆ มากมาย เช่น การออกข้อบัญญัติการมีส่วนร่วมของประชาชน โดยสนับสนุนให้ทุกกลุ่มในชุมชนมีการจัดสวัสดิการ มีการจัดทำ 'ธรรมนูญท้องถิ่น' ที่มาจากการมีส่วนร่วมของประชาชนและภาคีทุกภาคส่วน มีการจัดทำแผนพัฒนาชุมชนท้องถิ่นโดยเน้นการมีส่วนร่วมจากทุกภาคส่วน มีการจัดสวัสดิการสังคมโดยชุมชน การจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม เกิดการเรียนรู้ของเด็กและเยาวชน มีระบบการดูแลสุขภาพโดยชุมชน ซึ่งทั้งหมดนี้นำไปสู่ความยั่งยืนของตำบลเขวาไร่อย่างแท้จริง

กลุ่มเกษตรยั่งยืน

องค์การบริหารส่วนตำบลแก้งแก อำเภอโกสุมพิสัย จังหวัดมหาสารคาม

เพราะจำนวนขยะในตำบลแก้งแกเพิ่มขึ้นเรื่อยๆ ทำให้ต้องเสียค่าใช้จ่ายงบประมาณในการจัดการขยะมหาศาล กอปรกับมีนโยบายของทางรัฐบาลให้มีการกำจัดขยะตั้งแต่ต้นทาง ซึ่งคือในครัวเรือน ด้วยเหตุนี้ ในปี 2556 กลุ่มผู้นำชุมชนในตำบลแก้งแก จึงได้จัดอบรมให้แก่กลุ่มเกษตรยั่งยืน จำนวน 151 ครัวเรือน เกี่ยวกับการคัดแยกขยะในครัวเรือน พร้อมให้ความรู้ ข้อดี ข้อเสีย ของการแยกขยะ พร้อมสาธิตการจัดการ ขยะจำพวกเศษอาหาร ใบไม้ หญ้า หรือขยะอื่นๆ ที่สามารถย่อยสลายได้ โดยใส่ลงในท่อซีเมนต์ที่เตรียมไว้ ขนาด 50X100 เซนติเมตร จากนั้นทิ้งไว้ 1 วัน ก็จะสามารถนำมาใช้ได้เป็นปุ๋ยหมักได้ และยังสามารถลดจำนวนขยะเปียกได้ถึง 100 เปอร์เซ็นต์

หลังจากนั้น กลุ่มสมาชิกเกษตรตำบลแก้งแก ได้ไปเผยแพร่ความรู้นี้ให้แก่ชาวบ้านในพื้นที่ จนปัญหาต่างๆ ในพื้นที่ลดลง โดยเฉพาะด้านสุขภาพและสิ่งแวดล้อม เช่น การระบาดของเชื้อโรคและโรคติดต่ออย่างไข้เลือดออก เกิดการรักษาความสะอาดในชุมชน โดยท้องถิ่นได้จัดสรรงบประมาณในการทำความสะอาดถนนหนทางของชุมชนทุกเดือน มีการนำปุ๋ยหมักที่เกิดจากการกำจัดขยะไปปรับปรุงดินให้ดีขึ้น เพื่อเพิ่มผลผลิต เพิ่มรายได้ นอกจากนี้ ยังมีการแยกขยะที่สามารถนำมารีไซเคิล เพื่อนำไปขาย เป็นรายได้เข้ากลุ่ม กองทุนรณรงค์เฝ้าระวังการกำจัดลูกน้ำยุงลาย ที่สำคัญ ยังมีการจัดสวัสดิการดูแลผู้สูงอายุ โดยเฉพาะการให้ความรู้ในเรื่องการรักษาสุขภาพอีกด้วย

การคัดแยกขยะในครัวเรือน

องค์การบริหารส่วนตำบลคำบก อำเภอคำชะอี จังหวัดมุกดาหาร

จากปัญหาขยะที่เพิ่มพูนขึ้นเรื่อยๆ จนนำไปสู่ปัญหาต่างๆ อีกนานัปการ องค์การบริหารส่วนตำบลคำบกจึงพยายามแก้ไขปัญหาด้วยการจัดการขยะจากต้นกำเนิดคือตั้งแต่ครัวเรือน โดยให้ชุมชนเป็นผู้ขับเคลื่อน เริ่มจากการทำให้ทุกคนเห็นความสำคัญและความจำเป็นที่ต้องกำจัดขยะ มีการพาไปศึกษาดูงานการจัดการขยะโดยชุมชน ณ เทศบาลดอนตาล พร้อมจัดทำโครงการธนาคารขยะ โดยให้ประชาชนรวมหุ้น ตลอดจนสร้างแรงจูงใจเพื่อส่งเสริมการคัดแยกขยะ ด้วยการเปิดโอกาสให้นำขยะมาจำหน่ายแก่ธนาคารได้ และยังมีการร่วมลงทุนเพื่อตั้งกลุ่มฌาปนกิจสงเคราะห์อีกต่างหากจากแผนกิจกรรมทั้งหมด รวมไปถึงการต่อยอดกิจกรรม ทำให้ได้รับความร่วมมือจากประชาชนในพื้นที่อย่างล้นหลาม และทำให้ปัญหาขยะเริ่มหมดไปในที่สุด

การบริหารจัดการขยะโดยชุมชน

เทศบาลตำบลชนบท อำเภอชนบท จังหวัดขอนแก่น

เทศบาลตำบลชนบทประสบปัญหาขยะอย่างหนัก จากการบริหารจัดการที่ไม่เป็นระบบ ทำให้เกิดมลภาวะด้านสิ่งแวดล้อม เพื่อป้องกันและแก้ไขปัญหาจึงได้นำมาสู่ข้อสรุปที่ว่า การแก้ไขปัญหาต้องเริ่มจากตัวเราเองก่อน และมีการจัดประชุมประชาคมเพื่อชี้แจงทำความเข้าใจกับประชาชนในครัวเรือนต่างๆ ที่สนใจเข้าร่วมโครงการบริหารจัดการขยะมูลฝอยโดยชุมชน เบื้องต้นมีครัวเรือนที่เข้าร่วมโครงการ จำนวน 450 ครัวเรือน

จากกิจกรรมนี้ นำไปสู่การต่อยอดสู่ระดับเครือข่าย โดยมีการจัดโครงการประกวดชุมชนปลอดขยะ (Zero waste) พร้อมนำกลุ่มแกนนำและตัวแทนครัวเรือนที่สมัครเข้าร่วมโครงการบริหารจัดการขยะโดยชุมชน มาฝึกอบรมการสาธิตการจัดการขยะมูลฝอยโดยชุมชน เพื่อให้เกิดการบริหารจัดการขยะชุมชนที่ถูกวิธี ถูกสุขลักษณะ และสร้างภาวะความเป็นผู้นำให้กับกรรมการบริหารจัดการขยะ เพื่อจะได้นำความรู้และประสบการณ์ที่ได้รับไปใช้ในครัวเรือนต่อไป

สำหรับรูปธรรมหนึ่งที่เห็นได้ชัดจากการอบรมนี้คือ การทำปุ๋ยน้ำหมักจากเศษขยะในระดับครัวเรือนและระดับหมู่บ้าน โดยมีตัวแทนชุมชนเป็นผู้เก็บรวบรวมเศษอาหาร เศษผักเศษผลไม้ ในวันอาทิตย์และวันพุธ กรณีที่ครัวเรือนใดยังไม่พร้อมที่จะดำเนินการทำปุ๋ยหมักไว้ใช้เอง ชุมชนจะมีสถานที่สำหรับหมักปุ๋ยไว้ที่ศาลาอเนกประสงค์ในชุมชนแทน พร้อมกันนั้นยังมีการจัดหาสถานที่ทิ้งขยะ โดยกำหนดอัตราค่าธรรมเนียมในการเก็บแต่ละวัน รวมไปถึงกฎระเบียบว่าด้วยการบริหารจัดการขยะมูลฝอยโดยชุมชน เพื่อให้เป็นแนวปฏิบัติเดียวกัน และเป็นการลดจำนวนขยะก่อนนำไปกำจัด ซึ่งถือเป็นการรักษาสิ่งแวดล้อมให้คงอยู่สืบไป

อีกโครงการที่น่าสนใจไม่แพ้กัน คือโครงการทอดผ้าป่าขยะรีไซเคิล ซึ่งได้รับความร่วมมือจากชาวบ้านอย่างมาก มีการจัดตั้งธนาคารขยะ โดยสมาชิกธนาคารสามารถนำขยะรีไซเคิลมาฝากขายหรือขายให้กับธนาคารขยะ ทางธนาคารก็จะมีสมุดคู่ฝากให้กับสมาชิกทุกคน ส่วนอัตราค่ารับซื้อเป็นไปตามราคาท้องตลาด สำหรับสมาชิกที่นำขยะมาฝากไว้ ทางธนาคารขยะจะเก็บรวบรวมไว้ที่ธนาคารขยะและจะนำขยะออกมาขายทุก 3 เดือนเพื่อแบ่งปันผลให้สมาชิก

การจัดการขยะชุมชน

องค์การบริหารส่วนตำบลนาเชือก อำเภอยางตลาด จังหวัดกาฬสินธุ์

ประชาชนในพื้นที่ หมู่ที่ 4 บ้านแสนสำราญ จำนวน 98 ครัวเรือน ได้รวมกลุ่มจัดตั้งกองทุนขยะ เนื่องจากในพื้นที่มีปัญหาขยะเกิดขึ้นมากมาย จึงน่าจะมีการจัดการเกี่ยวกับขยะให้ถูกสุขลักษณะ และเป็นประโยชน์แก่ชุมชน ซึ่งกระบวนการหนึ่งก็คือการคัดแยกขยะ จากนั้นก็นำไปจำหน่ายเพื่อนำเงินเข้ากองทุนต่อไป

สำหรับกระบวนการพัฒนากลุ่มคือ มีการรับสมัครสมาชิกกองทุนขยะ จัดทำข้อบังคับ กำหนดระเบียบของหมู่บ้าน แต่งตั้งคณะกรรมการดำเนินงานในระดับหมู่บ้าน มีการประชุม อบรมให้ความรู้ในการบริหารจัดการขยะโดยชุมชน โดยให้ผู้นำของแต่ละครอบครัวเข้ารับการถ่ายทอดความรู้จากทีมวิทยากร จากนั้นให้ทุกองค์กรในหมู่บ้านร่วมเสนอแนวทางการดำเนินงาน คัดเลือกกลุ่มตัวแทนที่จะรับผิดชอบงานแต่ละด้าน ประกอบด้วยการคัดแยกขยะในครัวเรือนและชุมชน การทำปุ๋ยอินทรีย์ และทำขยะเป็นของใช้ โดยมีหน่วยงานอย่างสำนักงานทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมจังหวัดกาฬสินธุ์ เข้ามาสนับสนุน

ผลจากการดำเนินงาน ด้านเศรษฐกิจคือ ประชาชนมีรายได้จากการขายขยะ มีสวัสดิการจากกองทุนขยะ ที่สำคัญยังสามารถนำวัสดุที่ได้ไปใช้ปลูกพืชผักสวนครัว ถือเป็นการลดค่าใช้จ่ายอีกทางหนึ่ง ตลอดจนทำให้ประชาชนมีสุขภาพแข็งแรง เพราะสิ่งแวดล้อมในชุมชนดีขึ้น

กองทุนขยะ

องค์การบริหารส่วนตำบลทุ่งเขาหลวง อำเภอทุ่งเขาหลวง จังหวัดร้อยเอ็ด

ขยะเป็นปัญหาที่หลายพื้นที่แก้ไขไม่ได้ เหตุหนึ่งเพราะไม่ได้เปิดโอกาสให้ชุมชนเข้ามาร่วมมือแก้ไขปัญหา บวกกับการที่หลายคนมองว่าขยะเป็นสิ่งไม่มีคุณค่า น่ารังเกียจ หนึ่งในนั้นคือ องค์การบริหารส่วนตำบลทุ่งเขาหลวง ทว่าด้วยความที่เชื่อมั่นในศักยภาพของประชาชน และมองว่าชุมชนแห่งนี้น่าจะเป็นพื้นที่ต้นแบบของการจัดการขยะได้ แม้ประชาชนจะยังขาดความรู้ความเข้าใจอยู่ก็ตาม จึงได้รวมประชาชน หมู่ที่ 1 บ้านจาน จำนวน 122 ครัวเรือน จัดตั้งกองทุนขยะ เพื่อให้เกิดการคัดแยกขยะและนำไปจำหน่าย โดยรายได้จะถูกนำกลับมาใช้บริหารจัดการในพื้นที่อีกที

สำหรับกระบวนการพัฒนา เริ่มจากการประชุมชี้แจงการดำเนินงานให้ชุมชนทราบถึงวัตถุประสงค์ของโครงการ มีการเปิดรับสมาชิกเพื่อจัดตั้งกองทุนขยะในชุมชน จัดทำข้อบังคับ กำหนดระเบียบกองทุน แต่งตั้งคณะกรรมการดำเนินงานในระดับหมู่บ้าน ประชุม อบรมให้ความรู้ในการบริหารจัดการขยะโดยชุมชน โดยให้ผู้นำของแต่ละครอบครัวเข้ารับการถ่ายทอดความรู้จากทีมวิทยากร พร้อมเปิดโอกาสให้ทุกองค์กรในหมู่บ้านร่วมเสนอแนวทางการดำเนินงาน คัดเลือกกลุ่มตัวแทนที่จะรับผิดชอบในการดำเนินโครงการที่วางไว้ ทั้งธนาคารขยะ และการคัดแยกขยะในครัวเรือนและชุมชน มีการทำปุ๋ยอินทรีย์ ปุ๋ยไส้เดือน แก๊สชีวภาพ และทำขยะเป็นของใช้ ตลอดจนส่งเสริมการอบรมความรู้อย่างต่อเนื่อง เพื่อชุมชนจะได้นำไปต่อยอดให้เกิดประโยชน์สูงสุด

ผลจากการดำเนินงาน พบว่าครอบครัวมีรายได้จากการนำขยะที่แยกไปขาย ขณะเดียวกันสิ่งแวดล้อมในชุมชนดีขึ้น ไม่มีแหล่งเพาะเชื้อโรคในบ้านหรือชุมชน ตลอดจนก่อให้เกิดระบบสวัสดิการชุมชน ซึ่งทำให้คุณภาพชีวิตของประชาชนดีขึ้น

ธนาคารขยะชุมชนบ้านงิ้ว หมู่ที่ 5

เทศบาลตำบลธงธานี อำเภอธวัชบุรี จังหวัดร้อยเอ็ด

ธนาคารขยะชุมชนบ้านงิ้ว หมู่ที่ 5 เกิดขึ้นเพราะต้องการนำขยะที่เหลือใช้ภายในครัวเรือนมาใช้ให้เกิดประโยชน์สูงสุด เป็นการสร้างรายได้เสริม ตลอดจนปลูกจิตสำนึกให้กับคนในชุมชน และเยาวชนรุ่นหลังได้เห็นคุณค่าของขยะ ที่สำคัญยังเป็นการแก้ปัญหาการไม่มีสถานที่ทิ้งขยะภายในชุมชน ทำให้คนในชุมชนรู้สึกตื่นตัวที่จะเก็บขยะที่เห็นตามถนนหรือสถานที่ต่างๆ ทำให้ปัญหาขยะในบ้านงิ้ว หมู่ที่ 5 ลดน้อยลง

สำหรับจุดเริ่มต้นของกิจกรรมนี้เกิดขึ้นในปี 2554 เนื่องจากแกนนำบางคนในชุมชน เกิดความคิดว่าควรนำขยะมาแปรรูปเพื่อสร้างรายได้แก่ชุมชน พร้อมกับพากลุ่มเด็กและเยาวชนไปศึกษาดูงานที่ร้านรับซื้อขยะ ก่อนจะนำความรู้ที่ได้มาประยุกต์ใช้ในพื้นที่จนนำมาสู่การจัดตั้งธนาคารขยะ

สำหรับรูปแบบของธนาคารขยะนั้นแตกต่างจากธนาคารทั่วไป คือสมาชิกไม่ต้องนำเงินมาฝากที่ธนาคาร แต่เอาขยะที่คัดแยกแล้วมาเปลี่ยนเป็นจำนวนเงินฝากในบัญชี รวมทั้งมีผู้จัดการธนาคาร รองผู้จัดการ กรรมการ เหรัญญิก และเลขานุการ คณะกรรมการมีหน้าที่รับผิดชอบในการบริหารจัดการ มีการประชาสัมพันธ์ส่งเสริมกิจกรรม จัดทำบัญชี และประสานงานกับผู้ประกอบการร้านค้าของเก่าที่จะนำไปขาย โดยจะมีการนัดประชุมคณะกรรมการเดือนละ 1 ครั้ง หรือตามความจำเป็น และมีการติดตามประเมินผลการดำเนินงานโดยสำนักงานเทศบาลตำบลธงธานีอยู่เสมอ

ปัจจุบันธนาคารขยะมีสมาชิก จำนวน 200 คน โดยเปิดทำการรับซื้อขยะจากสมาชิกทุกวันเสาร์หรืออาทิตย์ เวลา 9-12 น. สมาชิกคนใดที่สามารถทำยอดขายได้มากที่สุดในแต่ละปี จะได้รับรางวัลหรือโบนัสพิเศษ ขณะเดียวกัน แนวคิดนี้ยังขยายตัวในเขตพื้นที่ต่างๆ ของเทศบาลตำบลธงธานี ทำทั้ง 14 ชุมชน โดยแต่ละแห่งสามารถลดปริมาณขยะได้ถึง 3-4 ตันต่อเดือน ส่งผลให้เทศบาลตำบลธงธานีประหยัดงบประมาณในการกำจัดขยะลงได้มาก

กองทุนขยะ

เทศบาลตำบลนาคำ อำเภอศรีสงคราม จังหวัดนครพนม

เนื่องจากชุมชนต่างๆ ในพื้นที่เทศบาลตำบลนาคำ เกิดปัญหาขยะล้นชุมชน เพราะไม่มีระบบการกำจัดขยะและสถานที่กำจัดขยะ ดังนั้นทางเทศบาลจึงส่งเสริมให้มีการคัดแยกขยะ และปลูกจิตสำนึกให้ประชาชนร่วมกันอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมรอบๆ บริเวณชุมชนให้สะอาด น่าอยู่ โดยเริ่มจากการรวมกลุ่มสร้างข้อตกลงการบริหารจัดการขยะในชุมชน ให้ความรู้ ปลูกจิตสำนึก ตลอดจนอธิบายวิธีกำจัดขยะที่ถูกวิธี และยังมีการรวมทุนถือหุ้นเพื่อจัดตั้งกองทุนขยะอีกด้วย

ผลจากการจัดตั้งกองทุนขยะ ทำให้ครัวเรือนมีรายได้จากการจำหน่ายขยะ มีสุขภาพร่างกายแข็งแรง สามารถประกอบอาชีพได้อย่างต่อเนื่อง และสภาพแวดล้อมก็ดีขึ้นเช่นกัน

การจัดการขยะในชุมชน

เทศบาลตำบลนาดูน อำเภอนาดูน จังหวัดมหาสารคาม

ตำบลนาดูนเป็นพื้นที่ชุมชนเมืองกึ่งชนบท กอปรกับมีประชากรแฝงที่มาประกอบอาชีพเป็นจำนวนมาก ทำให้ประสบปัญหาเรื่องการจัดการขยะ เช่น ทุกวันนี้พื้นที่รองรับขยะจากทุกชุมชนมีเพียง 1.88 ไร่ ขณะที่ปริมาณขยะที่จัดเก็บมีมากถึง 3-5 ตัน/วัน ประชาชนเองก็ขาดความรู้ความเข้าใจในการคัดแยกขยะและการรักษาสิ่งแวดล้อมร่วมกัน ส่งผลกระทบต่อเนื่อง ทั้งปัญหาด้านสิ่งแวดล้อม และก่อให้เกิดเหตุเดือดร้อนรำคาญต่างๆ ตามมาอีกมากมาย

เพราะฉะนั้น จึงจำเป็นต้องจัดการขยะตั้งแต่ต้นทาง คือในระดับครัวเรือน โดยเริ่มจากประชุมชี้แจงการดำเนินงานให้ประชาชนในชุมชนได้รับทราบถึงวัตถุประสงค์ในการจัดทำโครงการ จากนั้นก็สร้างการเรียนรู้ อบรมเรื่องการคัดแยกขยะที่ถูกต้อง ปลูกฝังวินัยในการจัดการขยะแบบพึ่งพาตนเอง โดยมีตัวแทนจากทุกครัวเรือนเข้าร่วม ตามมาด้วยการจัดตั้งธนาคารขยะในชุมชน จัดทำระเบียบข้อบังคับ แต่งตั้งคณะกรรมการดำเนินงาน เปิดรับสมัครสมาชิก พร้อมกับต่อยอดกิจกรรมการใช้ประโยชน์จากขยะ เช่น การทำปุ๋ยอินทรีย์ ทำขยะเป็นของใช้ ทำน้ำหมักชีวภาพ เพื่อให้เกิดความยั่งยืนในการบริหารจัดการขยะ โดยได้รับการสนับสนุนจากเทศบาลตำบลนาดูน ในการอบรมให้ความรู้เรื่องการจัดการขยะ และคัดเลือกสถานที่ที่เหมาะสมในการบริหารจัดการขยะในชุมชน สถานที่รับซื้อขายขยะ บ่อปุ๋ยหมัก น้ำหมัก ที่ตั้งถังขยะอันตราย ฯลฯ

ผลจากการดำเนินงาน ทำให้ครัวเรือนต่างๆ มีรายได้จากการนำขยะไปแยกขาย และใช้ประโยชน์จากปุ๋ยชีวภาพ น้ำหมักในการปลูกพืชผักสวนครัว ลดค่าใช้จ่ายในการซื้อ ทำให้ชุมชนมีความเป็นระเบียบเรียบร้อย สะอาด ลดแหล่งเพาะพันธุ์เชื้อโรค สุขภาพแข็งแรง ลดค่าใช้จ่ายในการรักษาพยาบาล ตลอดจนมีสวัสดิการชุมชนจากกองทุนขยะ ทำให้ประชาชนมีคุณภาพชีวิตที่ยั่งยืน

การจัดการขยะ

เทศบาลตำบลนามน อำเภอนามน จังหวัดกาฬสินธุ์

จากปัญหาสภาพแวดล้อมในปัจจุบัน ทำให้มีการใช้วัสดุสิ้นเปลืองมากขึ้นเรื่อยๆ และหลายอย่างก็ไม่สามารถย่อยสลายได้ ขณะที่บางอย่างก็สามารถนำกลับมาใช้ใหม่ได้ เทศบาลตำบลนามน จึงเห็นว่าควรจะมีมาตรการในการดูแลขยะเหล่านี้ เพื่อลดปัญหาขยะในพื้นที่ และส่งเสริมให้คนในชุมชนมีรายได้จากสิ่งที่มองว่าไม่มีราคา

กระบวนการนั้นเริ่มจากการรวมกลุ่มของชาวบ้านทั้ง 11 หมู่บ้าน เพื่อรวบรวมข้อมูลและทำประชามติ ก่อนนำไปสู่การจัดตั้งธนาคารขยะขึ้นอย่างจริงจัง พร้อมกันนั้นยังมีการปลูกฝังจิตสำนึกให้รู้จักการจัดการขยะในครัวเรือน เพื่อให้เห็นคุณค่าของขยะ โดยมีการคัดแยกขยะแต่ละประเภท และนำขยะที่แยกได้แล้วไปส่งเข้าธนาคารขยะ จากนั้นธนาคารก็นำขยะไปขายเพื่อสร้างรายได้หมุนเวียนในพื้นที่ต่อไป

การบริหารจัดการขยะโดยชุมชน บ้านภูมูลเบ้า

เทศบาลตำบลโนนทอง อำเภอหนองเรือ จังหวัดขอนแก่น

เมื่อปี 2555 ชาวบ้านภูมูลเบ้า หมู่ที่ 4 และ16 ประสบปัญหาการทิ้งขยะไม่เป็นที่ ทำให้เกิดมลภาวะด้านสิ่งแวดล้อม แกนนำหมู่บ้านจึงพยายามหาวิธีจัดการปัญหา และได้นำเรื่องไปปรึกษากับเทศบาลตำบลโนนทอง เพื่อขอรับการสนับสนุน ซึ่งเทศบาลก็รับทราบ จึงนำกลุ่มแกนนำหมู่บ้านเข้าร่วมการอบรมหลักสูตรการจัดการมูลฝอยโดยชุมชน ณ โรงแรมอัมรินทร์ลากูน อำเภอเมือง จังหวัดพิษณุโลก เมื่อได้ความรู้แล้วจึงกลับมาทำประชาคมเรื่องการจัดการขยะในหมู่บ้าน เบื้องต้นมีครัวเรือนให้ความสนใจ 228 ครัวเรือน และเพื่อต่อยอด จึงได้ส่งโครงการนี้เข้าประกวดโครงการชุมชนปลอดขยะ (Zero waste) เพื่อกระตุ้นชาวบ้านให้มีการจัดการขยะอย่างจริงจัง ผลปรากฏว่าผ่านเข้ารอบที่ 1

หลังจากนั้นจึงเกิดกระบวนการจัดการขยะตามมาอีกมากมายอาทิ โครงการทอดผ้าป่าขยะรีไซเคิล ซึ่งได้รับความร่วมมือจากชาวบ้านและชุมชนในตำบลโนนทองเป็นอย่างมาก ได้เงินกว่า 5,000 บาท มีการจัดตั้งธนาคารขยะ บ้านภูมูลเบ้า หมู่ 4 และ16 โดยสมาชิกธนาคารสามารถนำขยะรีไซเคิลมาฝากขายหรือขายให้กับธนาคารขยะ ทางธนาคารจะมีสมุดคู่ฝากให้กับสมาชิกทุกคน อัตราค่ารับซื้อเป็นไปตามราคาท้องตลาด สำหรับสมาชิกที่นำขยะมาฝากไว้ทางธนาคารขยะจะเก็บรวบรวมไว้ที่ธนาคารขยะและจะนำขยะออกมาขายทุกๆ 3 เดือนเพื่อแบ่งปันผลให้สมาชิก มีการจัดสถานที่ทิ้งขยะ โดยการขุดบ่อฝังกลบในที่ดินสาธารณประโยชน์ โดยคิดอัตราค่าธรรมเนียมในการเก็บขยะ 15 บาทต่อเดือน เก็บสัปดาห์ละ 2 วัน

ผลจากการจัดกิจกรรมขยะ ทำให้เกิดการสร้างการเรียนรู้ทั้งในและนอกพื้นที่ เพื่อเพิ่มหมู่บ้านจัดการตนเองในด้านการจัดการขยะให้ได้มากที่สุด นอกจากนี้ยังเป็นการส่งเสริมสุขภาพที่ดีของคนในชุมชนให้ยั่งยืน เกิดความเกื้อกูล และความสามัคคีของคนในชุมชน และเป็นการบูรณาการงานร่วมกันของคนในตำบลโนนทอง ที่สำคัญคือปริมาณขยะที่ลดลง ทำให้ชุมชนสะอาดมากยิ่งขึ้น

หน้าบ้านน่ามอง หมู่บ้านจัดการขยะ

เทศบาลตำบลโนนสูง อำเภอขุนหาญ จังหวัดศรีสะเกษ

ตามนโยบายของคณะรักษาความสงบเรียบร้อยแห่งชาติ เรื่องการดูแลรักษาทรัพยากรและสิ่งแวดล้อม โดยให้มีการกระจายอำนาจแก่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ในเรื่องการดูแลรักษาความสะอาดของบ้านเมือง และปรับปรุงสภาพสิ่งแวดล้อมให้น่าอยู่ น่ามอง น่าอาศัย เอื้อต่อสุขภาพที่ดี ทั้งสุขภาพกายและจิตใจ ในฐานะที่พื้นที่มีขยะจำนวนมากขึ้นตามอัตราประชากร เทศบาลตำบลโนนสูง จึงต้องหาวิธีรับมือกับปัญหาดังกล่าว ทว่าด้วยความที่เป็นเทศบาลขนาดเล็ก มีข้อจำกัดด้านงบประมาณ จึงไม่มีรถเก็บขยะ และนี่จึงเป็นที่มาของโครงการสร้างจิตสำนึกและองค์ความรู้ให้แก่ชุมชนเรื่องการจัดการขยะ ณ บ้านกระเบา หมู่ที่ 4

สำหรับกระบวนการพัฒนาเริ่มจากเทศบาลตำบลโนนสูงร่วมกับคณะกรรมการชุมชนบ้านกระเบา เพื่อหาแนวทางในการจัดการขยะตั้งแต่จัดอนุมัติงบประมาณ จัดทำสถานที่เก็บขยะรีไซเคิล จัดการขยะเปียกโดยนำมาทำน้ำหมักชีวภาพและน้ำยาอเนกประสงค์ พร้อมกันนั้นยังเข้าไปสร้างจิตสำนึกแก่ประชาชนถึงผลที่จะตามมาหากไม่จัดการเรื่องขยะให้ถูกต้อง

ผลจากความพยายามอย่างหนัก ทำให้ประชาชนเกิดความตระหนักและมีความรู้ในการจัดการขยะมากขึ้น ปริมาณขยะที่เคยล้นเมืองก็เริ่มลดลง ที่สำคัญยังสร้างรายได้แก่ชุมชนด้วย เพราะขยะรีไซเคิลสามารถนำไปขายได้ ส่วนขยะเปียกก็นำไปแปรรูป ลดค่าใช้จ่ายในครัวเรือน นอกจากนี้ยังทำให้ชุมชนสะอาด น่าอยู่ น่าอาศัย แมลงที่เป็นพาหะนำโรคก็น้อยลง ไม่ว่าจะเป็นแมลงวัน แมลงสาบ ยุง เพราะฉะนั้น เหตุการณ์ที่ตำบลโนนสูงจึงถือเป็นแบบอย่างสำคัญของการจัดการปัญหาอย่างมีส่วนร่วมของชุมชน

กองทุนธนาคารขยะรีไซเคิล

เทศบาลตำบลพอกน้อย อำเภอพรรณานิคม จังหวัดสกลนคร

เนื่องจากการขยายตัวของชุมชนอย่างต่อเนื่อง ทำให้ตำบลพอกน้อย เริ่มมีความแออัดมากขึ้นทุกที และในอนาคตก็คงจะกลายเป็นสภาพกึ่งเมืองในที่สุด ยืนยันได้จากปัญหาหนักอกของเทศบาลคือขยะที่เพิ่มขึ้นอย่างมาก เทศบาลตำบลพอกน้อยจึงต้องหาวิธีการที่เหมาะสมกับชุมชนเพื่อแก้ปัญหาในเวลานี้ และรองรับสิ่งที่จะตามมาในอนาคตด้วย และด้วยความที่เทศบาลตำบลพอกน้อยมีสภาพพื้นที่กว้างขวาง และมีขยะที่สามารถนำกลับมาใช้ใหม่ถูกทิ้งลงถังขยะเป็นจำนวนมาก โครงการธนาคารขยะรีไซเคิล จึงถูกหยิบยกขึ้นมาเพื่อเป็นหนทางในการเอาชนะปัญหานี้ให้ได้

สิ่งหนึ่งที่เทศบาลเริ่มทำก็คือการส่งเสริมให้ประชาชนคัดแยกขยะ โดยเริ่มต้นที่ชุมชนเป็นหลัก เพื่อให้เกิดความเข้าใจในการคัดแยกขยะอย่างชัดแจ้ง รู้ว่าขยะประเภทใดสามารถนำกลับมาใช้ใหม่ได้ ประเภทใดสามารถนำไปแปรรูป หรือประเภทใดที่นำมาคัดแล้วเกิดมูลค่าเพิ่ม จากนั้นจึงตั้งกองทุนธนาคารขยะรีไซเคิล ในปี 2556 ได้รับงบประมาณของเทศบาลตำบลพอกน้อย จำนวน 8,000 บาท เพื่อสร้างความคล่องตัวแก่ธนาคารขยะ

ปัจจุบันกองทุนนี้มีสมาชิกทั้งหมดประมาณ 1,400 หลังคาเรือน คิดเป็น ร้อยละ 62.19 บริหารจัดการภายใต้รูปแบบคณะกรรมการ ซึ่งประกอบด้วย นายกเทศมนตรี กำนันตำบลพอกน้อย ผู้ใหญ่บ้านทุกหมู่บ้าน สมาชิกสภาเทศบาลฯ ประธาน อสม.ทุกหมู่บ้าน ผู้อำนวยการโรงเรียนทุกแห่งในเขตตำบลพอกน้อย ผู้อำนวยการโรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบลบ้านพอกน้อยพัฒนา หัวหน้างานของเทศบาลทุกกอง โดยมีผู้อำนวยการกองสาธารณสุขและสิ่งแวดล้อม เป็นเลขานุการ ทั้งนี้ คณะกรรมการฯ จะไม่ได้รับค่าตอบแทนใดๆ ทั้งสิ้น

จากการดำเนินโครงการมาประมาณ 2 ปีกว่า พบว่าประชาชนมีส่วนร่วมในการจัดการขยะต้นทาง ก่อนที่เทศบาลตำบลพอกน้อยจะนำไปทิ้งมากขึ้น ถือเป็นการลดค่าใช้จ่ายของเทศบาลลง นอกจากนี้ ยังเปิดโอกาสให้ประชาชนเสนอแนวทางในการพัฒนาโครงการ เพื่ออุดช่องโหว่ของปัญหาต่างๆ ที่เกิดขึ้นอย่างทันท่วงที

นอกจากนี้ หากคนในครัวเรือนของสมาชิกเกิดเสียชีวิต กองทุนฯ ก็มีเงินช่วยเหลือสมาชิกโดยหักจากบัญชีเงินฝากของสมาชิกหลังคาเรือนละ 20 บาท เพื่อเป็นเงินฌาปนกิจสงเคราะห์ศพ ปัจจุบันจะได้รายละ 25,000 บาท เพราะฉะนั้นกิจกรรมจัดการขยะของตำบลพอกน้อยจึงมีบทบาทสำคัญมากกว่าการรักษาความสะอาดในพื้นที่ หากแต่ยังเกี่ยวพันถึงวิถีชีวิต คุณภาพชีวิต และสวัสดิการชีวิต ซึ่งถือเป็นปัจจัยสำคัญของการจัดการตนเอง

กองทุนขยะสะสมเงินทองคุ้มครองชีวิต ตำบลพะทาย

องค์การบริหารส่วนตำบลพะทาย อำเภอท่าอุเทน จังหวัดนครพนม

เพราะไม่มีการบริหารจัดการระบบขยะที่ถูกต้อง จึงเกิดการรวมตัวของชาวบ้านเพื่อจัดตั้งกองทุนขยะ โดยเริ่มจากการจัดการคัดแยกขยะในครัวเรือนที่ขายได้ มีจุดรับซื้อขยะในแต่ละหมู่บ้าน มีตัวแทนรับซื้อขยะ โดยมีกฎว่าสมาชิกกองทุนขยะต้องขายขยะไม่ต่ำกว่า 10 บาทต่อเดือน และมีเงินหักเข้ากองทุนเดือนละ 10 บาท โดยเงินตรงนี้มีไว้สำหรับจัดสวัสดิการ โดยผู้รับสวัสดิการจะต้องเป็นสมาชิกไม่น้อยกว่า 3 เดือน ถึงจะได้รับเงินช่วยเหลือกรณีเสียชีวิต 2,000 บาท นอกจากนี้ สมาชิกยังสามารถถอนเงินได้ แต่ต้องมีเงินคงเหลือไม่น้อยกว่า 50 บาท

จากการดำเนินงาน สร้างความเปลี่ยนแปลงในชุมชนหลายเรื่อง โดยเฉพาะด้านสุขภาพ เพราะประชาชนมีสภาพร่างกายที่แข็งแรงมากขึ้น เนื่องจากมีโอกาสเสี่ยงที่จะได้รับเชื้อโรคจากขยะน้อยลง ที่สำคัญชาวบ้านยังเกิดจิตสำนึกในการดูแลรักษาบ้านเรือนให้สะอาด ซึ่งนับว่าเป็นพฤติกรรมที่เปลี่ยนแปลงสังคมไปในทางที่ดีขึ้น

การจัดการขยะในชุมชน

องค์การบริหารส่วนตำบลโพธิ์ตาก อำเภอโพธิ์ตาก จังหวัดหนองคาย

องค์การบริหารส่วนตำบลโพธิ์ตาก มีปริมาณขยะมูลฝอยประมาณ 2.8 ตันต่อวัน โดยขยะที่เก็บได้จะรวบรวมไปกำจัดที่เทศบาลศรีเชียงใหม่ โดยเสียค่าใช้จ่ายจำนวนตันละ 300 บาท รวมแล้วเป็นจำนวนเงิน 25,000 บาทต่อเดือน เพื่อลดค่าใช้จ่ายที่เกิดขึ้น ผู้นำท้องถิ่นจึงแต่งตั้งคณะกรรมการดำเนินงานในเรื่องนี้ พร้อมจัดประชุม ผู้นำชุมชน หน่วยงานราชการ เจ้าหน้าที่ เพื่อทราบแนวทางการดำเนินงาน จากนั้นก็แบ่งโซนในตำบลโพธิ์ตากเพื่อหาครัวเรือนต้นแบบ โดยหัวใจสำคัญของการขับเคลื่อน คือการสร้างจิตสำนึกการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมให้เกิดแก่ชุมชน สร้างแนวทางการกำจัดขยะในครัวเรือนให้มีประสิทธิภาพและได้ประโยชน์สูงสุด สามารถนำไปใช้ได้จริง ลดภาระค่าใช้จ่ายในการกำจัดขยะในตำบล ลดมลพิษที่เกิดจากขยะ และลดความเสี่ยงต่อการเป็นโรคที่เกิดจากสัตว์และแมลงต่างๆ เช่น หนู ซึ่งเป็นพาหะนำโรคมาสู่คน

การจัดการขยะในชุมชน (การจัดตั้งกองทุนขยะ)

เทศบาลตำบลภูดิน อำเภอเมืองกาฬสินธุ์ จังหวัดกาฬสินธุ์

จากปัญหาขยะล้นเมือง และชาวบ้านเองก็ขาดความรู้ความเข้าใจในการจัดการขยะ เทศบาลตำบลภูดินจึงรวมกลุ่มประชาชน ในหมู่ที่ 8 บ้านเหล่าหลวง จำนวน 110 ครัวเรือน จัดตั้งกองทุนขยะ พร้อมเปิดรับสมัครสมาชิก จัดทำข้อบังคับ กำหนดระเบียบกองทุน และแต่งตั้งคณะกรรมการดำเนินงานในระดับหมู่บ้าน โดยเปิดโอกาสให้สมาชิกเสนอโครงการต่างๆ ที่เกี่ยวกับการจัดการขยะเข้ามา ซึ่งก็มีหลายประเด็นที่น่าสนใจ เช่น ธนาคารขยะ การคัดแยกขยะในครัวเรือนและชุมชน ทำปุ๋ยอินทรีย์ ปุ๋ยไส้เดือน และแก๊สชีวภาพ โดยเทศบาลตำบลภูดินสนับสนุนการคัดเลือกสถานที่ที่เหมาะสมในการบริหารจัดการขยะในชุมชน เช่น สถานที่ตั้งจุดรับซื้อขยะ บ่อปุ๋ยหมักจากขยะ และจุดเลี้ยงไส้เดือน

ผลจากการจัดตั้งกองทุนขยะ ทำให้เกิดสวัสดิการขึ้นหลายอย่าง ขณะที่ครัวเรือนก็มีรายได้เพิ่มขึ้น สิ่งแวดล้อมก็ดีขึ้น เพราะไม่มีขยะมาสร้างมลภาวะ จนทำให้หมู่บ้านแห่งนี้กลายเป็นต้นแบบแห่งหนึ่งของการจัดการขยะ

การบริหารจัดการขยะโดยชุมชน

เทศบาลตำบลไร่ อำเภอพรรณานิคม จังหวัดสกลนคร

สืบเนื่องจากขยะที่มีเพิ่มขึ้นเป็นจำนวนมาก เพื่อแก้ไขปัญหาและสร้างความตระหนักรู้ให้เกิดขึ้นแก่ชุมชน เทศบาลตำบลไร่จึงพยายามส่งเสริมการทิ้งขยะให้ถูกที่ถูกทาง ตลอดจนหาทางลดปริมาณขยะในชีวิตประจำวัน พร้อมจัดระบบในการเก็บขนตลอดจนการนำขยะกลับมาใช้ประโยชน์

สำหรับกระบวนการทำงานนั้น เริ่มจากแกนนำทั้ง 16 หมู่บ้าน นำความรู้ที่ได้จากการเข้าร่วมอบรมมาชี้แจง ทำความเข้าใจกับประชาชนในหมู่บ้าน จากนั้นก็รับสมัครครัวเรือนที่สนใจจะร่วมบริหารจัดการขยะมูลฝอยโดยชุมชน เบื้องต้นมีครัวเรือนที่เข้าร่วมโครงการ จำนวน 350 ครัวเรือน จากนั้นก็นำมาสู่กิจกรรมต่างๆ เช่น การคัดแยกขยะก่อนนำไปกำจัด รณรงค์ให้ประชาชนมีวินัย ไม่ทิ้งขยะกลาดเกลื่อน เป็นต้น

ผลจากการทำกิจกรรม ทำให้สุขภาพของคนในชุมชนดีขึ้น และยังทำให้เกิดความสามัคคี และความเกื้อกูลกันของคนในชุมชน นับเป็นการบูรณาการร่วมกันอย่างแท้จริงของคนในตำบลไร่

บริหารจัดการขยะแบบองค์รวม

เทศบาลตำบลสาวะถี อำเภอเมือง จังหวัดขอนแก่น

ตำบลสาวะถี มีสภาพเป็นกึ่งเมืองกึ่งชนบทที่มีการขยายตัวเพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่อง ส่งผลให้ปริมาณขยะในชุมชนมีมากขึ้น พฤติกรรมการทิ้งขยะของคนในชุมชน ยังทิ้งขยะไม่เป็นที่เป็นทาง และยังไม่รู้จักการคัดแยกขยะ สังเกตได้จากเวลาจัดงานบุญประเพณีเทศกาลต่างๆ หลังเสร็จงานก็มักจะมีขยะกองอยู่เต็มไปหมด

ต่อมาเมื่อมีการจัดประชาคมเพื่อจัดทำแผนสุขภาพชุมชน ในปี 2555 กรรมการกองทุนสุขภาพประจำตำบล ประชาชน และหน่วยงานภาครัฐ เห็นตรงกันว่าขยะ เป็นปัญหาสำคัญอันดับหนึ่งที่จะต้องรีบจัดการอย่างเร่งด่วน เพราะมีประชากรเพียงร้อยละ 26.31 เท่านั้นที่แยกขยะ และถึงเทศบาลจะมีบ่อขยะ 9 บ่อ ทว่าแต่ละบ่อก็ใกล้เต็มและมีปัญหาหลายประการ คือ 1) บ่อขยะไม่ได้มาตรฐาน 2) บ่อขยะมีนาดเล็กไม่เพียงพอต่อปริมาณขยะ ทำให้ขยะล้นบ่อ 3) บ่อขยะตั้งอยู่ใกล้ชุมชน 4) ยังไม่มีสถานทีกำจัดสิ่งปฏิกูลโดยเฉพาะ ต้องนำมาเททิ้งรวมกันกับขยะ และ 5) ไม่มีการกลบทันทีที่นำขยะไปเททิ้ง ส่งผลให้มีกลิ่นเหม็นรบกวนและแมลงวันมาก เพื่อแก้ปัญหาอย่างยั่งยืน จึงมีการนำประเด็นนี้เข้าสู่แผนพัฒนาตำบล พร้อมกับทำการประชาคมตามหมู่บ้านต่างๆ เพื่อให้ประชาชนได้ร่วมแสดงความคิดเห็น

นอกจากนี้ ยังมีการต่อยอดไปสู่กิจกรรมใหม่ๆ อย่างกลุ่มฌาปนกิจขยะตำบลสาวะถี โดยแกนนำการจัดการขยะในชุมชนตำบลสาวะถี หมู่บ้านละ 3 คน ร่วมกับผู้นำชุมชนและคณะกรรมการหมู่บ้าน โดยสมาชิกที่เข้าร่วมต้องปฏิบัติภารกิจสำคัญ 3 เรื่อง คือต้องนำขยะรีไซเคิลมาฝากขาย ต้องนำเงินเข้าบัญชีติดต่อกัน 6 ครั้งขึ้นไป และต้องมีเงินฝากในบัญชี 300 บาทขึ้นไป หากครบตามข้อกำหนด ในกรณีที่มีบุคคลในครัวเรือนเสียชีวิต จะมีเงินช่วยเหลือเป็นสวัสดิการให้ศพละ 5,000 บาท โดยมีการคุ้มครองทั้งครอบครัว ปัจจุบัน กลุ่มฌาปนกิจขยะ ตำบลสาวะถี มีสมาชิกประมาณ 1,400 ครัวเรือน โดยไม่เสียเงินค่าสมัคร ไม่มีเงินค่าบำรุง ไม่ต้องจ่ายเงินสงเคราะห์ล่วงหน้า เพียงแต่ต้องแสดงหลักฐานส่วนบุคคลสำหรับใช้จัดทำทะเบียนและมีการจัดทำบัญชีกลางของตำบล เพื่อให้ง่ายต่อการตรวจสอบ

กลุ่มผลิตปุ๋ยอินทรีย์

องค์การบริหารส่วนตำบลหนองบัวสันตุ อำเภอยางสีสุราช จังหวัดมหาสารคาม

กลุ่มผลิตปุ๋ยอินทรีย์ เริ่มก่อตั้งโดยได้รับการสนับสนุนจากศูนย์การศึกษานอกโรงเรียนอำเภอยางสีสุราช มีเป้าหมายสำคัญเพื่อให้ชุมชนสามารถผลิตปุ๋ยอินทรีย์ที่เหมาะสมกับพื้นที่ และเป็นการสร้างมูลค่าให้แก่เศษขยะอินทรีย์ที่มีในท้องถิ่น ถือเป็นการลดรายจ่ายในครัวเรือนลง

สำหรับกระบวนการพัฒนา เริ่มจากศูนย์การศึกษานอกโรงเรียนอำเภอยางสีสุราช ได้จัดฝึกอบรมอาชีพเกี่ยวกับผลิตภัณฑ์ที่ทำจากไม้ไผ่ ชาวบ้านจึงได้มองเห็นความสำคัญของเศษขยะอินทรีย์ที่มีอยู่อย่างหลากหลายในครัวเรือนและชุมชน ต่อมา **บุญรอง ด้วงบุญดี** ได้ชักชวนผู้ที่สนใจให้เข้ามารวมกลุ่มกันทำปุ๋ยอินทรีย์ โดยรายได้ของสมาชิกขึ้นอยู่กับจำนวนผลผลิตของสมาชิกเอง นอกจากนี้ ยังมีการต่อยอดการเรียนรู้อยู่เสมอ เช่น การศึกษาดูงานจากกลุ่มที่จัดการขยะได้สำเร็จ

ผลจากการทำกิจกรรมนี้ ส่งผลให้ครัวเรือนมีปุ๋ยอินทรีย์ใช้ตลอดทั้งปี ถือเป็นการลดค่าใช้จ่ายเพิ่มรายได้ และนำไปสู่การทำเกษตรกรรมที่ยั่งยืน ที่สำคัญยังเป็นการอนุรักษ์ภูมิปัญญาท้องถิ่น นำใช้ทรัพยากรธรรมชาติและเศษขยะอินทรีย์ที่มีในครัวเรือน ชุมชนให้เกิดประโยชน์สูงสุด นอกจากนี้ ยังช่วยสร้างความเข้มแข็งให้เกิดขึ้น นำไปสู่สังคมแห่งความสุขและปลอดภัยอย่างแท้จริง

กลุ่มการจัดการขยะ

เทศบาลตำบลหัวนาคำ อำเภอยางตลาด จังหวัดกาฬสินธุ์

เนื่องจากการเจริญเติบโตอย่างรวดเร็วของภาคอุตสาหกรรมและการเพิ่มขึ้นของจำนวนประชากร เป็นเหตุให้หน่วยงานภาครัฐโดยเฉพาะในระดับท้องถิ่น ไม่สามารถดูแลและให้บริการขั้นพื้นฐานแก่ประชาชนได้อย่างทั่วถึง โดยเฉพาะในเรื่องขยะ ซึ่งเพิ่มพูนขึ้นเรื่อยๆ ไม่ว่าจะเป็นพลาสติก โฟม กระป๋อง ภาชนะบรรจุอาหาร ก่อให้เกิดปัญหาขยะมูลฝอย ส่งผลให้สิ่งแวดล้อมเสื่อมโทรมลงอย่างต่อเนื่อง จนนำไปสู่ปัญหาอื่นๆ มากมาย เช่น สุขภาพ เนื่องจากขยะเหล่านี้ส่งกลิ่นเหม็นรบกวนและเป็นแหล่งเพาะพันธุ์เชื้อโรคต่างๆ ซึ่งเป็นสาเหตุของโรคผิวหนัง โรคทางเดินหายใจ โรคทางเดินอาหาร และโรคติดต่อ ฯลฯ ที่ผ่านมา เทศบาลตำบลหัวนาคำต้องจัดเก็บขยะวันละ 5 ตัน เสียค่าบริการจัดการขยะตันละ 600 บาท เฉพาะปีงบประมาณ 2558 เทศบาลเสียค่าบริการจัดการขยะทั้งสิ้น 668,100 บาท

เพื่อให้มีการบริหารจัดการขยะอย่างมีประสิทธิภาพ จึงเกิดการส่งเสริมให้กำจัดขยะได้ด้วยตนเองและลดค่าใช้จ่าย โดยมีการประสานงานร่วมกับภาคส่วนต่างๆ ทั้งในและนอกชุมชน โดยในส่วนของครัวเรือนนั้น มีการจัดการขยะที่ต้นทาง มีการจัดอบรมตัวแทนของชุมชน เพื่อนำความรู้มาพัฒนาชุมชนต่อไป ขณะเดียวกันยังมีการประชาสัมพันธ์ภายในหมู่บ้านผ่านวิทยุชุมชน แผ่นพับความรู้การจัดการขยะในครัวเรือน การกระจายข่าวแบบปากต่อปาก รวมไปถึงมีการประกวดหมู่บ้านการจัดการขยะยอดเยี่ยม

ส่วนการจัดการขยะ หากเป็นขยะอินทรีย์ จะจัดการโดยใช้บ่อขยะอินทรีย์ประจำครัวเรือน ส่วนขยะรีไซเคิล มีการจัดกิจกรรมคัดแยกขยะสะสมเงินทองคุ้มครองสุขภาพ โดยกองสาธารณสุขและสิ่งแวดล้อม ดูแลการรับซื้อเดือนละ 1 ครั้ง นอกจากนี้ ยังมีสวัสดิการฌาปนกิจสงเคราะห์ ศพละ 5,000 บาท มีผลคุ้มครองเมื่อขายขยะต่อเนื่อง 6 เดือน และต้องมียอดเงินในบัญชีไม่น้อยกว่า 300 บาท หากน้อยกว่าจะขาดจากการคุ้มครองทันที หากขาดสิทธิ์สามารถคืนสิทธิ์ได้โดยสมัครใหม่ หรือเริ่มขายขยะใหม่ อีกกิจกรรมที่น่าสนใจ คือ กิจกรรมขยะพิษแลกแต้ม โดยสะสมแต้มเพื่อแลกรางวัล ทุก 3 เดือน จากกิจกรรมทั้งหมดส่งผลให้ประชาชนสามารถคัดแยกขยะได้ถูกประเภท จำนวนปริมาณขยะลดลง และลดค่าใช้จ่ายในการจัดการขยะลง ที่สำคัญยังชุมชนอื่นๆ ยังสามารถนำแนวทางนี้ไปพัฒนางานด้านการบริหารจัดการขยะมูลฝอยในพื้นที่ของตัวเองได้อีกด้วย

รูปธรรมจาก
ภาคกลางตะวันตก

ธนาคารขยะ โรงเรียนบ้านหลุมหิน

องค์การบริหารส่วนตำบลหนองโรง อำเภอพนมทวน จังหวัดกาญจนบุรี

การจัดการขยะในโรงเรียนบ้านหลุมหิน ตำบลหนองโรง เป็นการฝึกความมีระเบียบวินัย และความรักสะอาดให้กับเด็กนักเรียน เพื่อจะได้เติบโตเป็นผู้ใหญ่ที่มีคุณภาพ มีความรับผิดชอบต่อสังคม โดยมีการปลูกฝังให้นักเรียนคัดแยกขยะในโรงเรียนและในชุมชน จากนั้นก็นำขยะบางส่วนไปขาย เช่น ขวด เหล็ก พลาสติก กระดาษ เป็นต้น และบางส่วนนำไปประดิษฐ์เป็นผลงานนักเรียน ตามโครงการแปลงขยะเป็นสื่อการเรียนการสอน

ผลจากการดำเนินการ ส่งผลให้เด็กนักเรียนได้เรียนรู้และมีจิตสำนึกจากการปฏิบัติจริง เกิดการพัฒนาด้านความคิดริเริ่มในการประดิษฐ์สิ่งของจากเศษวัสดุเหลือใช้ ที่สำคัญยังเป็นการจุดประกายความคิดแก่คณะครูภายในโรงเรียนซึ่งจะต้องร่วมมือกันจัดการขยะอย่างคุ้มค่า ในฐานะของแบบอย่างที่ดีแก่นักเรียน

มหัศจรรย์ขยะสร้างรายได้สู่ชุมชน

องค์การบริหารส่วนตำบลท่าเจ้าสนุก อำเภอท่าเรือ จังหวัดพระนครศรีอยุธยา

ตำบลท่าเจ้าสนุกให้บริการจัดเก็บขยะ แก่ประชาชน 1,907 หลังคาเรือน โดยวันหนึ่งมีขยะเฉลี่ยให้จัดการ 2 ตัน และมีแนวโน้มว่าจะเพิ่มขึ้นเรื่อยๆ ตามจำนวนของประชากรที่หลั่งไหลเข้ามาในพื้นที่มากขึ้น

องค์การบริหารส่วนตำบลท่าเจ้าสนุกจึงคิดแก้ไขปัญหาโดยการส่งเสริมให้ประชาชนคัดแยกขยะตั้งแต่ต้นทางภายใต้ชื่อนวัตกรรม 'มหัศจรรย์ขยะสร้างรายได้ สู่ชุมชน' โดยมีวิธีการดำเนินงานคือ ให้พนักงานเก็บขยะทำการสำรวจบ้านเรือนที่มีการคัดแยกขยะได้ดีของแต่ละหมู่บ้าน บ้านใดทำผลงานได้ดีที่สุดก็จะได้รับรางวัลและใบประกาศนียบัตร ถือเป็นการสร้างแรงจูงใจให้ประชาชนเกิดความรู้สึกอยากจัดการขยะมากขึ้น

นอกจากนี้ ยังมีกิจกรรมคัดแยกขยะสะสมคะแนน โครงการกำจัดขยะเปียก (เศษอาหาร) โดยใช้ถังหมักเพื่อทำปุ๋ยชีวภาพ นวัตกรรมกิจกรรมเหล่านี้ทำให้ขยะในพื้นที่ลดลงไปอย่างมาก ลดค่าใช้จ่ายในการจัดการลงมหาศาล และยังเป็นการสร้างจิตสำนึกให้แก่เด็กและเยาวชนในการคัดแยกขยะตั้งแต่วัยเยาว์อีกด้วย

ขยะนั่งได้

องค์การบริหารส่วนตำบลไม้ดัด อำเภอบางระจัน จังหวัดสิงห์บุรี

โรงเรียนเรืองเดชประชานุเคราะห์ เป็นหน่วยงานหนึ่งที่ต้องประสบปัญหาเกี่ยวกับการจัดการขยะที่มีจำนวนเพิ่มมากขึ้นทุกวัน แถมยังไม่มีระบบจัดการที่ดี ทำให้ขยะเรียงรายอยู่เต็มพื้นโรงเรียน กลายเป็นแหล่งเพาะพันธุ์ของหนูและแมลงวัน ซึ่งเป็นพาหะนำโรคติดต่อ และส่งผลกระทบต่อสุขภาพอนามัยของนักเรียนและคนในชุมชน

ด้วยเหตุนี้ทำให้โรงเรียนต้องหาวิธีการแก้ปัญหาโดยเร่งด่วน ซึ่งหนึ่งในนั้นคือการแยกขยะ เพื่อจะได้นำขยะที่สามารถรีไซเคิลได้กลับมาใช้ประโยชน์ใหม่ เป็นการช่วยลดจำนวนขยะลง และลดภาระความสิ้นเปลืองค่าใช้จ่ายในการจัดการขยะลงได้ นอกจากนี้ ยังมีการต่อยอดด้วยการนำขยะบางชิ้นไปประกอบเป็นเฟอร์นิเจอร์และของตกแต่งบ้าน ซึ่งถือเป็นจุดเริ่มต้นของการสร้างรายได้อย่างสร้างสรรค์เลยก็ว่าได้

คนบ้านหม้อทำบุญด้วยขยะ

องค์การบริหารส่วนตำบลบ้านหม้อ อำเภอเมือง จังหวัดเพชรบุรี

ตำบลบ้านหม้อมีสภาพพื้นที่เป็นสังคมเมืองกึ่งชนบท ปัจจุบันมีบ้านจัดสรรเพิ่มปีละ 300-400 หลัง ประชากรส่วนใหญ่ประกอบอาชีพรับราชการ นักธุรกิจ และรับจ้างทั่วไป จากสภาพสังคมที่มีความเปลี่ยนแปลงทำให้เกิดการอุปโภค บริโภคมากขึ้น ปริมาณขยะในชุมชนจึงเพิ่มตามไปด้วย เฉลี่ยวันละ 10 ตัน ซึ่งทาง อบต.เอง มีงบประมาณปีละ 20 ล้านบาทเศษ หากจะกำจัดขยะจำนวนนี้ได้หมด ต้องใช้งบขนและกำจัดขยะประมาณร้อยละ 15 ของงบประมาณทั้งหมด หรือคิดเป็นเงินก็ประมาณ 3 ล้านบาทเศษ ดังนั้น เพื่อแก้ไขปัญหานี้ จึงต้องอาศัยการมีส่วนร่วมจากภาคประชาชน แต่เนื่องจากวิถีชีวิตของคนในชุมชนที่เป็นปัจเจกมากขึ้น การดำเนินงานต่างๆ จึงยากพอสมควร **พ.ท.บุญส่ง สังข์สุข** ประธานชมรมผู้สูงอายุ จึงเกิดแนวคิดให้คนทำบุญขยะด้วยการทอดผ้าป่าขยะ

กิจกรรมนี้มีชมรมผู้สูงอายุเป็นผู้ขับเคลื่อน โดยเริ่มจากการตั้งคณะกรรมการ หมู่บ้านละ 2-3 คน จากนั้นจึงมีการประชุมเพื่อให้แต่ละครัวเรือนคัดแยกขยะ โดยแบ่งเป็น 3 ถุง คือ เศษอาหาร ขยะเป็นพิษ และขยะรีไซเคิล โดยขยะประเภทเศษอาหาร ปลายทางคือทำปุ๋ย ซึ่งมีผู้มารับไป ส่วนขยะเป็นพิษส่งต่อให้เจ้าหน้าที่เทศบาล และสุดท้ายประเภทที่นำกลับมาใช้ใหม่ได้ ถูกส่งมาที่ชมรมผู้สูงอายุเพื่อนำไปจำหน่ายต่อไป นอกจากนี้ผู้สูงอายุจำนวน 600 คน ยังเดินสายไปให้ความรู้เรื่องการแยกขยะด้วย ผลก็คือขยะในตำบลลดลงไปวันละ 1 ตัน

แผนถัดมาคือ จัดงานบุญทอดผ้าป่าขยะเพื่อพัฒนาสังคม โดยทอดผ้าป่ากันปีละครั้ง ทุกเดือนธันวาคม รูปแบบของงานคล้ายพิธีเหมือนกับการทอดผ้าป่าธรรมดา มีนายกองค์การบริหารส่วนจังหวัดมาเป็นประธาน เงินที่ได้มาจะนำเข้ากองทุนสวัสดิการผู้สูงอายุ ดูแลและช่วยเหลือ ทั้งตอนเจ็บป่วย และเสียชีวิตของสมาชิก ช่วยซ่อมแซมบ้านเรือน เป็นทุนการศึกษาเด็กๆ อบรม อาชีพให้แก่ผู้ด้อยโอกาส ผู้พิการ เช่น สอนทำดอกไม้จันทน์ เป็นต้น

รูปธรรมจาก
ภาคใต้ตอนบน

ธนาคารขยะ มัสยิดหมู่ที่ 1

องค์การบริหารส่วนตำบลบ่อแสน อำเภอทับปุด จังหวัดพังงา

ขยะจำนวนมหาศาลตั้งเรียงรายอยู่หน้ามัสยิดบ้านนา หากใครไม่รู้ อาจคิดว่าที่นี่เป็นแหล่งทิ้งขยะของคนในชุมชนหรือไม่ แต่ความจริงแล้ว ที่นี่คือแหล่งสร้างรายได้มหาศาลแก่มัสยิด และผลลัพธ์ที่ตามมาก็วกกลับมาสู่ชุมชน ซึ่งไม่จำกัดเพียงเฉพาะหมู่ที่ 1 แต่ครอบคลุมไปทั่วพื้นที่ตำบลบ่อแสนเลยทีเดียว

หร้อหยาบ หัสนีย์ กรรมการธนาคารขยะ ฉายภาพให้เห็นว่า เมื่อปี 2553 พวกเขาได้เห็นผู้เสียชีวิตคนหนึ่งในชุมชน แต่ด้วยสภาพของศพกลับชวนสงสัยยิ่งนัก เพราะไม่ได้มีการอาบน้ำศพ ไม่มีการห่อผ้าขาว พอเข้าไปถาม จึงรู้ว่าญาติผู้เสียชีวิตไม่มีเงินพอจะซื้อผ้าขาวหรือกระดาน กลุ่มก็เลยมานั่งปรึกษากันที่ร้านกาแฟเพื่อหาวิธีช่วยเหลือ ก่อนจะเรี่ยไรเงินคนละนิดคนละหน่อยจนได้เงินพอซื้ออุปกรณ์ที่จำเป็น ทว่าในอีกใจ พวกเขาก็คิดขึ้นมาได้ว่า แม้นี่จะเป็นศพแรกที่พวกเขาสามารถสัมผัสได้ถึงความแร้นแค้น แต่คงไม่ใช่ศพสุดท้ายแน่นอน →

ต่อมาเมื่อไปปรึกษากับมัสยิด ก็เลยได้แนวคิดว่าควรจะรวบรวมชาวบ้านเพื่อเก็บขยะ เพราะที่นี่ก็มีขยะเยอะเหมือนกัน อย่างน้อยๆ เมื่อนำมาขายแล้วก็จะได้เงินเล็กๆ น้อยๆ กลับมาจุนเจือโครงการช่วยเหลือญาติผู้เสียชีวิต

"ตอนนั้น เราอาศัยงานของมัสยิดในการพูดคุยกับชาวบ้าน เพราะเป็นช่วงที่ทุกคนมาพร้อมกันหมด เราก็ขอร้องให้ชาวบ้านทุกคนช่วยกันเก็บขยะรีไซเคิลใส่กระสอบปุ๋ย แล้วตั้งไว้ข้างบ้าน ตอนนั้นรถเก็บขยะก็ไม่มี ต้องให้คนที่รับซื้อขยะในหมู่บ้าน วิ่งไปเอาจากบ้าน นาย ก. นาย ข. ได้เงินเท่าไหร่ก็เอามาให้กรรมการ เดือนหนึ่งได้เงินประมาณ 250-350 บาท ต่อครั้ง ทำอยู่ 2-3 ครั้ง เราเห็นว่าไม่ใช่แล้ว มาตอนหลังเราเลยเก็บเอง เป็นจิตอาสา ยืมรถจากสวนยางที่เขาพักไม่ได้ใช้มา ไปขอตามบ้านต่างๆ บางบ้านก็ให้ บางบ้านก็ไม่ให้ เพราะเขาไม่รู้ว่าเราจะเอาไปทำอะไรต่อ ได้เงินมา 700 บาท ตอนนั้นยอมรับนะว่าบางทีก็รู้สึกขายหน้า แต่แรงผลักดันของพระผู้เป็นเจ้าที่ช่วยส่งให้เราทำโครงการนี้สำเร็จ เพราะเราทำเพื่อชุมชนจริงๆ"

เก็บไปได้ 2 ครั้ง ด้วยจำนวนเงินที่ค่อนข้างน้อยเกินไป ทำให้เกิดความสงสัยว่าเป็นเพราะอะไร หลังตกผลึกอยู่พักใหญ่ ก็เลยคิดว่าควรจะมีการแยกขยะออกมา เป็นเศษเหล็ก เศษกระป๋อง ขวดพลาสติก อลูมิเนียม ขวดแก้ว ทองแดง กระดาษขาว กระดาษสี และทุกอย่างที่คิดว่าขายได้ จากนั้นก็เอาพวกพ่อค้าขยะรายใหญ่ในจังหวัดมาประมูล ปรากฏว่าจาก 700 บาทเพิ่มขึ้นเป็น 6,000 บาทเลย

พอต่อมาก็ได้เงินเยอะขึ้นเป็นหลักหมื่นบาท หลายรอบก็ได้เป็นแสน เอาเงินไปซื้อรถขยะในหมู่บ้าน ก่อนที่จะขยายไปเป็นทั้งตำบล ซึ่งแน่นอนว่า ตอนแรกๆ ชาวบ้านบางส่วนก็ไม่ให้ความร่วมมือ แต่เมื่อเห็นว่าเหล่าจิตอาสา บางคนเป็น อพปร.ด้วย ทำงานจริง และหลายๆ ครอบครัวก็ได้รับการช่วยเหลือในเรื่องพิธีศพต่างๆ ก็เลยให้การสนับสนุนอย่างเต็มที่ จนทุกวันนี้ทีมงานชุดแรกไม่จำเป็นต้องลงมาเก็บขยะเองแล้ว เพราะเด็กๆ หลายสิบชีวิตที่สืบสานปณิธานต่อด้วยการช่วยแยกขยะให้โดยไม่ต้องร้องขอ แม้แต่ผู้ใหญ่ผู้น้อยในชุมชน เวลามีขยะในมือ ไม่รู้จะเอาขยะไปไว้ไหน ก็จะคิดถึงธนาคารขยะเป็นที่แรก เพราะพวกเขาถือว่าธนาคารขยะเป็นของทุกคนในตำบล

"ธนาคารขยะเราทำงานกับกู้ภัยด้วย เวลาบ้านไหนเขาไม่ให้ แต่พอเขาเจ็บป่วย เราเอารถไปรับ เอาผ้าขาว กระดานไปให้ ตอนหลังเขาเลยให้หมดเลย เพราะเราช่วยเต็มที่ ทั้งเครื่องหอม แป้ง น้ำ เรามีให้พร้อม ไม่ว่าคนจนคนรวยเราไม่เกี่ยง แม้แต่คนพุทธเอง ถ้าเสียชีวิตเราก็ช่วยเหลือเป็นเงิน 2,000 บาท ซึ่งเขาจะจัดการยังไงก็แล้วแต่"

จากมิตรจิตมิตรใจของคนที่นี่ ทำให้โครงการธนาคารขยะได้รับการโหวตจากคนทั่วประเทศ จนได้รับรางวัลอันดับ 2 ของกิจกรรมบิ๊กซีจับมือทำดีเพื่อชุมชน ปีที่ 2 ได้รับเงินรางวัล 478,000 บาท ซึ่งกรรมการก็ได้นำเงินที่ได้มาทำเป็นศาลา สร้างเสร็จไปเมื่อต้นปี 2558

นอกจากนี้ ธนาคารขยะยังได้จับเอาเด็กกลุ่มเสี่ยงที่ติดยาเสพติด ติดน้ำกระท่อมในหมู่บ้าน มาร่วมเก็บขยะ มาช่วยงาน เพื่อพูดคุยกันอย่างน้อยเพื่อให้พวกเขาได้มีโอกาสทำกิจกรรมที่ดีๆ ในชีวิตบ้าง เพราะบางคนเมื่อได้รับโอกาสก็เกิดการปรับตัว มาภายหลังธนาคารยังมีส่วนร่วมในการตั้งธนาคารฟุตบอล ด้วยการสนับสนุนเด็กๆ กลุ่มนี้ในเรื่องเสื้อผ้า อุปกรณ์ รวมไปถึงการฝึกซ้อม จนสุดท้ายได้พัฒนามาเป็นทีมฟุตบอลบ้านนา และได้เข้าแข่งขันกีฬาในระดับจังหวัดและประเทศ รวมทั้งได้รับรางวัลเรื่องการป้องกันยาเสพติดอีกด้วย

โครงการตำบลปลอดถังขยะ

เทศบาลตำบลกะปาง อำเภอทุ่งสง จังหวัดนครศรีธรรมราช

ปัจจุบันขยะมูลฝอยกลายเป็นปัญหาสำคัญเกือบทุกพื้นที่ หากไม่สามารถจัดการได้อย่างถูกวิธี แต่สำหรับตำบลกะปางแล้ว ไม่มีปัญหา เพราะมีการคัดแยก และมีรูปแบบการจัดการขยะที่เหมาะสม ไม่ว่าจะเป็นการรีไซเคิล นำไปทำปุ๋ย หรือนำไปแปรสภาพเป็นแก๊สชีวภาพไว้ใช้ในครัวเรือน

สำหรับขั้นตอนในการดำเนินงาน เริ่มแรกเทศบาลได้เรียกประชุมแกนนำในพื้นที่จำนวน 200 คน มาประชุมร่วมกัน จากนั้นแกนนำกลุ่มนี้ก็กลับไปขับเคลื่อนในหมู่บ้านของตัวเอง โดยมีการแนะนำวิธีการจัดการขยะอย่างหลากหลาย ทำให้เกิดระบบการจัดการขยะมูลฝอยที่มีประสิทธิภาพ และสร้างจิตสำนึกในการคัดแยกขยะแก่ประชาชนทั้งเด็กและผู้ใหญ่ ถือเป็นการลดปัญหาภาวะโลกร้อนและทำให้สภาพแวดล้อมโดยรวมดีขึ้น

ผลจากการดำเนินงาน ทำให้สามารถจัดระเบียบชุมชนและสังคม ตลอดจนสามารักษาความเรียบร้อยของบ้านเมือง ที่สำคัญปริมาณขยะที่เคยเป็นปัญหาก็เริ่มจางหายไปจากตำบลอย่างต่อเนื่อง ซึ่งส่งผลต่อสุขภาวะของคนในพื้นที่อีกด้วย

โครงการเปลี่ยนขยะให้เป็นประโยชน์

องค์การบริหารส่วนตำบลเกาะปันหยี อำเภอเมือง จังหวัดพังงา

ตำบลเกาะปันหยีมีปัญหาเรื่องปริมาณขยะเพิ่มขึ้นตามการขยายตัวของประชากร และเศรษฐกิจ ถ้าไม่มีการจัดการที่เหมาะสมหรือถูกหลักสุขาภิบาลก็จะเป็นสาเหตุที่ทำให้เกิดปัญหาสุขภาพของประชาชน ปัญหาสิ่งแวดล้อม ปัญหาความไม่เป็นระเบียบเรียบร้อยของชุมชน ด้วยเหตุนี้องค์การบริหารส่วนตำบลเกาะปันหยีและศูนย์พัฒนาครอบครัวในชุมชนตำบลเกาะปันหยี จึงดำเนินโครงการเปลี่ยนขยะให้เป็นประโยชน์ ชักชวนให้ประชาชนคัดแยกขยะที่สามารถจำหน่ายได้ จากนั้นก็นำเงินที่ได้มาช่วยเหลือคนในชุมชนตามข้อตกลงของคณะกรรมการแต่ละชุมชน เช่น การช่วยเหลือผู้ยากไร้ในชุมชนกรณีเสียชีวิต เจ็บป่วยและประสบปัญหาทางสังคมต่างๆ ทำให้คนในชุมชนเกิดความอบอุ่นไม่ทอดทิ้งกันและเห็นคุณค่าของตนเองว่าเป็นส่วนหนึ่งของการช่วยเหลือคนในชุมชนด้วยกัน

สำหรับการทำงานนั้น แต่ละหมู่บ้านจะมีคณะทำงานที่ชัดเจนทำหน้าที่บริหารจัดการ และระดมความคิดของคนในหมู่บ้าน เพื่อสร้างข้อตกลงต่างๆ เช่น ข้อตกลงเกี่ยวกับการนำเงินไปใช้จ่ายช่วยเหลือคนในชุมชน รวมทั้งจัดทำบัญชีรายรับรายจ่ายที่ชัดเจนเพื่อจัดการซื้อ-ขาย ขยะในหมู่บ้าน มีการรายงานผลความก้าวหน้าการดำเนินงานทุก 3 เดือนต่อคณะทำงานและชาวบ้าน และสนับสนุนให้เกิดการรวมกลุ่มของเด็ก เยาวชน ตลอดจนชมรมต่างๆ เพื่อให้มีการจัดการขยะโดยวิธีแบบดั้งเดิม เช่น การทำหัวเชื้อ จาก EM

จากการจัดการเช่นนี้ นอกจากชุมชนจะมีรายได้มีเงินออมเพิ่มขึ้นแล้ว ยังเป็นการกระตุ้นให้เกิดความสามัคคีขึ้นในชุมชน เพราะถือเป็นกิจกรรมที่ต้องอาศัยการมีส่วนร่วมของคนทุกภาคส่วน ตลอดจนช่วยลดมลพิษในพื้นที่ลงอย่างมาก

ชุมชนไร้ถัง

องค์การบริหารส่วนตำบลนาทอน อำเภอทุ่งหว้า จังหวัดสตูล

เดิมในตำบลนาทอน มีปริมาณขยะมากถึง 6,000-7,000 กิโลกรัมต่อวัน ก่อให้เกิดปัญหาขึ้นมากมาย ทั้งสุขภาพ มลพิษ เพื่อแก้ไขปัญหา องค์การบริหารส่วนตำบลนาทอน จึงยกเลิกระบบถังขยะและหันไปใช้มาตรการทางสังคม รณรงค์ให้ประชาชนร่วมมือกันลดขยะและคัดแยกขยะแทน โดยมีผู้นำชุมชนติดตามและสนับสนุนการแยกขยะอย่างจริงจัง ภายใต้แนวคิดสำคัญคือเปลี่ยนขยะให้เป็นทอง

สำหรับขั้นตอนในการดำเนินการนั้น เริ่มตั้งแต่ระดับบุคคล คือเวลาซื้อของก็ไม่รับถุง ไม่ใช้โฟม คัดแยกขยะทุกคน พอมาถึงระดับชุมชนก็มีการจัดตั้งคณะกรรมการรับผิดชอบเรื่องขยะ สร้างข้อตกลงร่วมกันทั้งตำบล พร้อมกับจัดสรรเงินส่วนหนึ่งจากกองทุนสวัสดิการชุมชนตำบลนาทอนเพื่อช่วยการดำเนินการ นอกจากนี้ ยังมีการส่งเสริมให้มีการศึกษาดูงานในพื้นที่ต่างๆ เพื่อให้ความรู้ที่หลากหลายและสามารถนำกลับมาใช้ในพื้นที่ได้อย่างเป็นรูปธรรม

จากกิจกรรมนี้ได้สร้างการเปลี่ยนแปลงให้เกิดแก่ตำบลนาทอนอย่างหลากหลาย โดยเฉพาะจิตสำนึกในการดูแลรักษาความสะอาดภายในชุมชน ประชาชนเห็นคุณค่าของสิ่งของทุกอย่างก่อนจะทิ้ง และยังเกิดข้อตกลงร่วมที่เรียกว่า 'ชันชีนาทอน' ซึ่งชาวนาทอนยึดมั่นและถือปฏิบัติตามทั้งตำบล นับเป็นความสำเร็จของการจัดการขยะโดยชุมชนอย่างแท้จริง

ชุมชนสีขาว ถนนสีเขียว

องค์การบริหารส่วนตำบลนาไม้ไผ่ อำเภอทุ่งสง จังหวัดนครศรีธรรมราช

ตำบลนาไม้ไผ่มี 14 หมู่บ้าน มีประชากรจำนวน 10,637 คน จากระบบฐานข้อมูล พบว่าประชาชนร้อยละ 70 กำจัดขยะโดยวิธีการเผาทำลาย ส่งผลให้เกิดปัญหามลภาวะเป็นพิษ เพื่อแก้ปัญหาจึงได้มีการจัดทำโครงการชุมชนสีขาว ถนนสีเขียว ด้วยการแยกขยะด้วยมือตัวเอง โดยเน้นให้สมาชิกในชุมชน โดยเฉพาะเด็กและเยาวชนมากกว่า 40 ชีวิต ร่วมมือกันลดขยะและคัดแยกขยะ

ที่สำคัญยังมีหน่วยงานเข้ามาร่วมเป็นภาคี คือ องค์การบริหารส่วนตำบลนาไม้ไผ่ กำนัน-ผู้ใหญ่บ้าน โรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบล โดยกำหนดมาตรการให้แกนนำชุมชน มีบทบาทในการนำชาวบ้านเก็บขยะเดือนละ 1 ครั้ง จากนั้นก็นำขยะที่เก็บได้ไปต่อยอด ไม่ว่าจะเป็นรีไซเคิล นำไปจำหน่ายต่อ สร้างรายได้อย่างมหาศาลให้แก่ชุมชน ที่สำคัญยังเป็นการสร้างจิตสำนึก ร่วมคิด ร่วมทำ ร่วมแก้ปัญหาในชุมชน และยังมีการพัฒนาจัดตั้งเป็นธนาคารขยะ เพื่อเป็นต้นแบบให้กับชุมชน และโรงเรียนต่อไป

ธนาคารขยะชุมชน

องค์การบริหารส่วนตำบลเขาย่า อำเภอศรีบรรพต จังหวัดพัทลุง

เพื่อลดปัญหาขยะล้นตำบล องค์การบริหารส่วนตำบลเขาย่า จึงร่วมกับคณะกรรมการหมู่บ้าน ประชาชน จัดทำโครงการธนาคารขยะขึ้นเพื่อเพิ่มประสิทธิภาพการกำจัดขยะ ลดภาระการฝังกลบ และสามารถจัดการขยะได้อย่างเป็นระบบ โดยเริ่มตั้งแต่การลดปริมาณขยะจากแหล่งกำเนิด แยกการจัดเก็บหรือกำจัดให้สอดคล้องตามลักษณะของประเภทขยะและลดปัญหาผลกระทบต่างๆ ที่ตามมา โดยใช้ศาลาอเนกประสงค์ประจำหมู่บ้านเป็นสถานที่ดำเนินการจัดตั้งธนาคารขยะ และรับซื้อขยะจากครัวเรือน

นอกจากนี้ ยังมีการแบ่งหน้าที่ความรับผิดชอบของหน่วยงานต่างๆ เช่น องค์การบริหารส่วนตำบลเขาย่า ให้การสนับสนุนวัสดุอุปกรณ์ที่ใช้ในการดำเนินการจัดตั้งธนาคารขยะ รวมทั้งจัดหาวิทยากรให้ความรู้เกี่ยวกับการคัดแยกขยะ ผู้นำหมู่บ้าน ได้แก่ ผู้ใหญ่บ้าน คณะกรรมการ สมาชิก อบต. ก็สนับสนุนให้เกิดการเรียนรู้การจัดกระบวนการดำเนินงาน และการจัดทำบัญชีทางการเงิน ตลอดจนติดตามการเคลื่อนไหวของตลาด เพื่อให้การดำเนินงานเป็นไปตามวัตถุประสงค์ ขณะที่ประชาชนก็ต้องแสวงหาความรู้ในการจัดการขยะ เพื่อสร้างรายได้และลดปริมาณขยะในพื้นที่

ธนาคารขยะรีไซเคิล ตำบลน้ำผุด

องค์การบริหารส่วนตำบลน้ำผุด อำเภอละงู จังหวัดสตูล

องค์การบริหารส่วนตำบลน้ำผุดได้จัดทำโครงการธนาคารขยะรีไซเคิลขึ้น สืบเนื่องมาจากการที่อัตราค่าเช่าที่ทิ้งขยะเพิ่มขึ้น บวกกับ อบต.เองก็ไม่มีที่ดินสำหรับใช้เป็นที่กำจัดขยะ ในขณะที่ปริมาณขยะกลับสูงขึ้นเรื่อยๆ ถ้าปล่อยให้สถานการณ์เป็นเช่นนี้ต่อไป จะต้องใช้งบประมาณมหาศาลในการจัดการ และไม่เหลือเงินพอที่จะไปพัฒนาบริการสาธารณะที่จำเป็นอื่นๆ ให้มีประสิทธิภาพได้ ดังนั้นจึงมีการออกนโยบายลดปริมาณขยะในพื้นที่ให้น้อยลง โดยเริ่มตั้งแต่การพัฒนารูปแบบการจัดการขยะภายในตำบลน้ำผุด ให้มีความยั่งยืน ครบวงจร และเกิดประสิทธิภาพสูงสุด ด้วยการใช้หลัก 3R คือ ลดการใช้ ใช้ซ้ำ และนำมาใช้ใหม่ เป็นตัวขับเคลื่อน โดยมีเป้าหมายสูงสุดคือการส่งเสริมให้มีการลด คัดแยก และใช้ประโยชน์จากขยะมูลฝอยให้ได้มากที่สุดก่อนการกำจัดทิ้งในขั้นสุดท้าย

จากนั้นก็มีการประชุมปรึกษาหารือกันจัดตั้งธนาคารขยะรีไซเคิลตำบลน้ำผุด มีการจัดทำแผนการลงพื้นที่ ประชาสัมพันธ์และชี้แจงสภาพปัญหาเกี่ยวกับการจัดการขยะ มีการจัดอบรมให้ความรู้ในเรื่องการคัดแยกขยะ รณรงค์ปลูกจิตสำนึกในการจัดการขยะแบบครบวงจรแก่ประชาชนทุกหมู่บ้าน เช่นการใช้ถุงผ้าแทนถุงพลาสติก การนำขยะไปทำปุ๋ยหมักอินทรีย์ จัดกิจกรรมธนาคารขยะรีไซเคิลสัญจร โดยออกบริการรับแลกขยะรีไซเคิลจากชาวบ้านกับสินค้าที่จำเป็นในครัวเรือน เช่น ไข่ไก่ น้ำปลา น้ำมันพืช พร้อมกับติดตามประเมินผล เพื่อจัดทำรายงานผลการดำเนินการของธนาคารขยะรีไซเคิลต่อไป